

Onsdagen den 12 mars fm.

Kl. 10.00

*Förslag om ny
statsminister**Val av ombud och
suppleanter
i Europarådets
parlamentariska
(rådgivande) församling***1 § Förslag om ny statsminister****Anf. 1 TALMANNEN:**

Det vid kammarens sammanträde tisdagen den 11 mars avgivna förslaget att riksdagen till ny statsminister skall utse statsrådet Ingvar Carlsson har nu bordlagts två gånger. Riksdagens prövning av förslaget kan ske antingen i dag eller vid ett följande sammanträde.

Kammaren beslöt att pröva förslaget om ny statsminister vid dagens sammanträde.

Sedan talmannen erinrat om att förslag om ny statsminister skulle prövas av riksdagen genom omröstning, upplästes och godkändes följande vote-ringsproposition:

Den som godkänner förslaget att till ny statsminister utses statsrådet Ingvar Carlsson röstar ja,

den det ej vill röstar nej.

Röstar mer än hälften av riksdagens ledamöter nej har riksdagen förkastat förslaget.

Den genom rösträkning företagna omröstningen gav följande resultat:

Ja – 178
Nej – 0
Avstår – 159

Riksdagen hade alltså godkänt talmannens förslag och utsett statsrådet Ingvar Carlsson till statsminister.

2 § Val av ombud och suppleanter i Europarådets parlamentariska (rådgivande) församling

Företogs val av sex ombud och sex suppleanter i Europarådets parlamentariska (rådgivande) församling.

Prot. 1985/86:93
12 mars 1986

Fyllnadsval till utskott

Anf. 2 STIG ALEMYR (s):

Herr talman! Valberedningen har enhälligt godkänt gemensamma listor för val av ombud och suppleanter i Europarådets parlamentariska (rådgivande) församling.

I egenskap av ordförande i valberedningen ber jag att till herr talmannen få överlämna de gemensamma listorna.

De för ifrågakvarande val avlämnade gemensamma listorna upplästes av talmannen och godkändes av kammaren, varvid befanns att följande personer, vilkas namn i här angiven ordning upptagits på listorna, valts för tiden från öppnandet av den parlamentariska församlingens nästa ordinarie möte till öppnandet av församlingens ordinarie möte år 1989:

ombud

Stig Alemyr (s)
Lennart Pettersson (s)
Anders Björck (m)
Kurt Hugosson (s)
Daniel Tarschys (fp)
Bertil Fiskesjö (c)

suppleanter

Doris Håvik (s)
Anita Persson (s)
Margaretha af Ugglas (m)
Lars Gustafsson (s)
Kerstin Ekman (fp)
Olof Johansson (c)

3 § Fyllnadsval till utskott

Företogs val av en suppleant i utrikesutskottet och en suppleant i socialutskottet.

Anf. 3 TALMANNEN:

Enligt ett till kammaren inkommet protokollsutdrag har valberedningen enhälligt föreslagit Jan-Erik Wikström till suppleant i utrikesutskottet och Kjell-Arne Welin till suppleant i socialutskottet.

Kammaren utsåg till

suppleant i utrikesutskottet

Jan-Erik Wikström (fp)

suppleant i socialutskottet

Kjell-Arne Welin (fp)

4 § Föredrogs och hänvisades
Propositionerna
1985/86:117 till utbildningsutskottet
1985/86:120 till näringsutskottet
1985/86:121 till lagutskottet
1985/86:124 till finansutskottet
1985/86:127 till näringsutskottet
1985/86:130 till skatteutskottet
1985/86:135 till socialutskottet
1985/86:137 Bil. 1 i hemställan punkterna 3 och 5 samt Bil. 2
till socialförsäkringsutskottet
i övrigt till socialutskottet
1985/86:140 till skatteutskottet

Förste vice talmannen övertog ledningen av kammarens förhandlingar.

5 § **Finansdebatt**

Föredrogs finansutskottets betänkande 1985/86:10 om riktlinjer för den ekonomiska politiken och för budgetregleringen m. m. (prop. 1985/86:100 delvis).

Anf. 4 LARS TOBISSON (m):

Fru talman! Först vill jag, även om den bakomliggande orsaken är tragisk, hälsa Ingvar Carlsson välkommen som statsminister. Att vi moderater nyss lade ner våra röster berodde naturligtvis på att en ja-röst skulle ha inneburit att vi tog på oss ett ansvar för att skydda regeringen Carlsson och i förväg utlovade stöd för de förslag som den kan komma att lägga fram. Så långt kan vi knappast gå i vår välvilja. Att vi förfor på samma sätt som när Olof Palme blev vald 1982 och alltså inte röstade nej sammanhänger med att vi i rådande parlamentariska läge inte kan invända mot talmannens förslag till ny statsminister. Vi kommer liksom tidigare att underkasta regeringens propositioner en saklig prövning för att sedan stödja det vi finner vara godtagbart och framföra alternativ där sådana framstår som befogade.

Det är så vi gått till väga vid behandlingen av årets finansplan.

De ekonomiska utsikterna ter sig nu betydligt ljusare än i januari, då regeringen lade fram sin budgetproposition och oppositionspartierna färdigställde sina partimotioner. Detta beror naturligtvis på nedgången i dollarkursen men framför allt på oljeprisfallet, som gynnar flertalet europeiska länder och stimulerar världsekonomin i stort. På samma sätt som oljeprishöjningarna under 1970-talet innebar ett slags skattehöjningar, riktade av OPEC mot främst industriländerna, fungerar det stora fallet i oljepriserna som en skattesänkning och en standardhöjning för oljeimporterande nationer.

I finansutskottet är vi ense om att den internationella utvecklingen bör ge Sverige någon halvprocents större tillväxt, en långsammare prisstegring och en förbättrad utrikesbalans. Men likadana förändringar till det bättre kan

påräknas i andra, jämförbara länder. I relativ bemärkelse kvarstår Sveriges problem. Vi förblir jumbo i tillväxtligan i år. Trots finansplanens antagande om nollavtal får vi en snabbare kostnadsutveckling än viktiga konkurrentländer och därmed en försämring av vår konkurrenskraft.

En aktuell påminnelse om att allt inte är frid och fröjd är inflationssiffran från januari. Under denna enda månad steg priserna med drygt 1 %. Uppgången i nettoprisindex var ännu större, vilket visar att den underliggande inflationstakten i Sverige fortfarande är avsevärt högre än i vår omvärld.

I fredags träffade jag i London David Kern, som är chefekonom vid en av Storbritanniens fyra storbanker. Han utvecklade då synpunkter, som tidigare kortfattat redovisats i svenska tidningsintervjuer för några veckor sedan. Enligt hans mening är det viktigt att komma ihåg att oljeprisfallet är en engångsföreteelse. Det skjuter konjunkturavmattningen framåt i tiden men avhjälper inte några långsiktiga problem. Med de förutsättningar som råder för Sverige räknar denne internationelle bankeekonom med att vi även i fortsättningen får en långsammare tillväxt än genomsnittet för andra industriländer. Formerna för lönebildning medför en snabbare inflationstakt och därmed återkommande påfrestningar på bytesbalansen, vilket leder till att kronans värde på längre sikt måste falla.

I en gemensam reservation framhåller finansutskottets borgerliga ledamöter som den avgörande svagheten i regeringens politik att de senaste årens konjunkturuppgång inte har utnyttjats för att ta itu med strukturproblemen i den svenska ekonomin. Vi anser att det nu är hög tid att sätta tillväxten i centrum för den ekonomiska utvecklingen. De många besvärliga tillväxthindren måste undanröjas. Vi ser det ingalunda som omöjligt att genom en förbättring av marknadssystemets funktionssätt lyfta tillväxttakten avsevärt över det senaste decenniets tvåprocentnivå, som regeringen tyvärr tycks ha godtagit som ett maximum.

Men medan vi svenskar borde satsa på tillväxt, som kan ge förbättringar åt alla, ägnar vi oss i stället åt att diskutera fördelningspolitik. Det sker nu i anslutning till avtalsrörelsen, där snart nog alla grupper anser sig låg- eller felavlönade och för fram yrkanden som går långt utöver vad landets konkurrenskraft tål.

Det är i och för sig inte underligt att människor reagerar mot att deras marginaler krymper. Vi moderater beskrev tidigt detta fenomen som "den nya fattigdomen". Den tar sig uttryck i ett starkt minskande, numera negativt, hushållssparande och ett snabbt växande antal socialhjälpstagare. Det är naturligtvis alldeles orimligt att i det rika Sverige en vanlig löntagare inte skall kunna försörja sin familj med sina egna arbetsinkomster. Inget krav har på senare tid så snabbt vunnit allmän anslutning som den moderata parollen från valrörelsen "Man skall kunna leva på sin lön!".

Men de snäva marginalerna gäller inte bara ekonomi. Även individens utrymme för självständigt handlande minskas successivt genom att det allmänna alltmer griper in med förbud och föreskrifter i människornas liv. Det är som sagt inte underligt att vi fått en folklig revolt mot följderna av regeringens högskattepolitik och regleringsiver.

De problem människor nu upplever går inte att fördela eller förhandla bort. De kan endast avhjälpas genom att vi politiker lägger band på vår lust

att styra och ställa och i stället frigör de tillväxtskapande och välståndsbildande krafterna i vårt land i form av individer och företag som vill arbeta och satsa för framtiden.

Fru talman! Från årsskiftet har finansutskottet övertagit riksdagens lönedelegations uppgifter i samband med statliga avtalsförhandlingar. Vi hade för någon tid sedan en första överläggning med statsrådet Bengt K. Å. Johansson. I utskottsbetänkandet har de socialdemokratiska och borgerliga ledamöterna enats kring vissa utgångspunkter för den statliga lönerörelsen, som bl. a. går tillbaka på riksdagens beslut i höstas om den statliga personalpolitiken. Det sades där att stora löneskillnader skall undvikas för arbetstagare med likvärdiga arbeten inom olika arbetsmarknadssektorer, att en statlig arbetsgivare måste utgå från verksamhetsintresset och behovet av en ändamålsenlig personalförsörjning samt att lönesystemet skall främja flexibilitet, decentralisering och delegering. Strävan är att ge de enskilda myndigheterna större frihet att besluta i lönefrågor inom givna ekonomiska ramar. Enligt min mening bör regeringen i stället för att i alla sammanhang predika den centrala samordningens välsignelse medverka till att detta synsätt, som nu gemensamt uttrycks av borgerliga och socialdemokratiska ledamöter här i riksdagen, sprids till andra avtalssektorer.

Det står nu alldeles klart att det inte går att framkalla återhållsamhet i lönerörelserna med hjälp av allsköns vinstreducerande ingrepp, alltifrån löntagarfonder över förnyelsefonder till exportdepositioner. Vi moderater förordar i skilda reservationer att dessa påfund skall avskaffas eller åtminstone göras så litet styrande som möjligt.

I går presenterade regeringen en rad skatteförslag. Erfarenheterna av socialdemokratiska skatteomläggningar är dystra. Utlovade inkomstskattesänkningar från den underbara natten förvandlades snabbt till skatteskärpningar med hjälp av ofullständigt och sedan borttaget inflationsskydd. Så kommer det att bli även denna gång, om socialdemokraterna skulle lyckas genomdriva sina planer.

Kostnaden för förändringen av de statliga skattesatserna uppges vara 2.5 miljarder kronor fram till 1988. Men hänsyn har då inte tagits till inflationen. Om vi antar att prisnivån de kommande två åren stiger med sammanlagt 9 %, medför det uteblivna inflationsskyddet en skattechöjning med nära 6 miljarder. Därtill kommer andra skattechöjningar, när man nu tar bort vissa regler som en gång infördes för att dämpa effekten av avdragsbegränsningen. Räknar man in även de åtgärder som genomförs för att finansiera höjda barnbidrag, blir det sammanlagt skattechöjningar på 8.5 miljarder – att ställa mot en statlig inkomstskattesänkning på 2.5 miljarder och en kommunal skattesänkning på 4 miljarder. Sammantaget blir det en skatteskärpning med 2 miljarder. Ni socialdemokrater kan verkligen konsternationen att sänka skatten så att den stiger.

När jag drar slutsatsen att det samlade skatteuttaget kommer att växa, har jag ändå inte beaktat att socialdemokraterna vill införa en ny pensionskatt, den s. k. realränteskatten, och säkert avser att höja rader av punktskatter de kommande åren. Regeringens tal om oförändrat skattetryck låter alltmör ihålligt.

Gårdagens skatteutspel innebär att regeringen nu klargör att den inte är

beredd att under innevarande mandatperiod genomföra de förändringar som är nödvändiga för att få bukt med den snabba lönekostnadsutvecklingen och höja tillväxttakten. Regeringen missar därmed chansen att genom en dynamisk skattepolitik få fart på Sverige. Hur kan finansministern tro att gårdagens skatteförslag skall dämpa lönekraven, när skattetrycket faktiskt höjs?

Inför de familjepolitiska förhandlingarna gjorde vi moderater på ett tidigt stadium klart att vi inte kan ställa oss bakom en ökad rundgång av skatter och bidrag. Men regeringen trampar oförfärat på. Nu vill den ha stöd för en höjd oljeskatt. Det kanske kan förefalla som om oljeprisfallet skapar utrymme för ökad beskattning. Men en sådan åtgärd höjer kostnadsnivån och inflations- takten jämfört med andra länder. Det finns inget som säger att denna skänk från OPEC nödvändigtvis skall tas om hand av staten. Bäst vore om utrymmet kunde utnyttjas för att stimulera till ett ökat privat sparande.

Omsättningsskatten på aktiehandel fördubblas och utvidgas till andra värdepapper. Beslutet har med rätta framkallat skarpa reaktioner. Det ger inte löntagarna ökat förhandlingsutrymme, ökat löneutrymme, att köp och försäljning på fondbörsen fördyras. Åtgärden slår mot vårt mest produktiva sparande.

Men framför allt slår den med förödande kraft mot förtroendet för politiker. Här har finansministern och andra framstående regeringsförträdare gång på gång sagt att en sådan skattehöjning inte skulle gynna löntagarna utan tvärtom försämra för oss alla. Ändå faller man till föga för vad LO-organet Aftonbladet i ett avslöjande reportage kallar "de fyras gäng" i LO-toppen. Kjell-Olof Feldt har verkligen ingen anledning att sätta sig på några höga hästar när det gäller börsetik!

Om nu de utländska placerarna skulle dra sig tillbaka från den svenska aktiemarknaden, ligger skulden främst i socialdemokraternas brist på förståelse för behovet av stabila spelregler. Inget framkallar spekulativ ryckighet så mycket som tvära kast och bristande uppriktighet i det politiska beslutsfattandet. Finansministern får verkligen skylla sig själv om han tvingas ersätta den billiga kapitalimport på ca 15 miljarder kronor som det utländska aktieägandet inneburit med en statlig utlandsupplåning till betydligt högre kostnader.

Fru talman! I en gemensam reservation begär finansutskottets borgerliga ledamöter omedelbara lättnader i valutaregleringen med sikte på en fullständig avveckling. Denna fråga är viktigare än vad man kanske tidigare föreställt sig. Många av de ekonomiska problem vi i dag brottas med bottnar i våra försök att finansiellt isolera oss från omvärlden. Tillsammans med de höga skatterna låser valutaregleringen in pengar i existerande företag. Dessa lockas därmed till ej fullt motiverade investeringar. Eller också används pengarna för att köpa upp andra företag, vilket leder till dagsaktuella fenomen som korsägande och klippekonomi.

Sverige är faktiskt det land som har flest undantag från OECD:s kapitalliberaliseringsstadga. I jämförbara länder pågår nu en avveckling av olika hinder för kapitalrörelser över gränserna. Det ligger nära till hands att peka på exemplet Danmark, där valutaregleringens successiva borttagande varit ett viktigt led i ansträngningarna att återställa balansen. Det är nu fullt

möjligt för danska företag att ta upp lån utomlands och för danskar att köpa utländska värdepapper. Dessutom får valutautlåningar förvärva danska statsobligationer, vilket medverkat till att räntenivån under regeringen Schlüter mer än halverats. Dessa åtgärder i förening med Danmarks anslutning till det europeiska monetära systemet, EMS, har stärkt tilltron till den danska kronan.

Mot bakgrund av utvecklingen utomlands framgår valutakommitténs förslag från i höstas som en besvikelse. Kommitténs socialistiska hälft bestämde med ordförandens utslagsröst att en mer omfattande avreglering måste anstå tills balansen återställts i Sveriges ekonomi och vi har uppnått ett stabilt överskott i våra utrikes betalningar. Övriga sex ledamöter från borgerliga partier och näringslivet hävdade däremot, att det var dags att avveckla valutaregleringen, även om genomförandet kunde ske successivt.

Dessa båda ståndpunkter avspeglar skilda synsätt på valutaregleringens roll och värde. De som vill behålla regleringen tror sig därigenom kunna bevara en ekonomisk-politisk handlingsfrihet. Men vårt åtagande att hålla en fast valutakurs innebär i sig att vi på förhand avsagt oss friheten att föra en avvikande ekonomisk politik, som exempelvis skulle kunna medföra en snabbare kostnadsutveckling här än i andra länder. Argumenten för att avveckla valutaregleringen är bl. a. att den inte längre är effektiv, att den medför betydande kostnader och att Sverige skulle klara sig bättre utan denna form av marknadsstörning. Det skulle utan tvivel skänka större tilltro till vår beslutsamhet att undvika kommande devalveringar, om vi avstod från att försöka upprätthålla en valutapolitisk avskärmning från omvärlden.

För några år sedan föreslog kreditpolitiska utredningen en omfattande avreglering inom sitt område. Betänkandet föranledde aldrig proposition, men i praktiken har riksbanken genomfört praktiskt taget alla dess förslag. Nu kvarstår endast placeringsplikten för vissa försäkringsinstitut, vars avskaffande vi moderater förordar i en särskild reservation. Det finns nu goda skäl för riksbanken att förfara på motsvarande sätt vad beträffar valutapolitiken, vilket alltså vi från borgerligt håll vill ge riksbanksfullmäktige till känna.

Fru talman! Det moderata budgetalternativet återfinns i reservation 17. Enligt vår mening har finanspolitiken hittills varit för svag, vilket bl. a. lett till en internationellt sett hög räntenivå. Regeringen betonar visserligen i finansplanen vikten av åtstramning, men den blir inte tillräcklig och framför allt görs inte de offentliga utgiftsminskningarna så stora att de skapar utrymme för de skattesänkningar som krävs för återställd balans och tillväxt.

Målet bör vara att avveckla det strukturella underskottet inom den offentliga sektorn, samtidigt som utgiftsnivån och skattetrycket sänks. Däremot finns det ingen anledning att sträva efter ett långsiktigt överskott i den totala offentliga sektorn. Det sparande och den kapitalbildning som är nödvändig för näringslivets behov bör i stället ske i företag och hushåll.

Det moderata budgetalternativet ger ett saldo som är nära 8 miljarder lägre än regeringens. Ungefär hälften därav härrör från utförsäljning av statliga företag och andra tillgångar. Vi godtar huvuddelen av de utgiftsminskningar som regeringen föreslår och förordar alltså ytterligare åtgärder av liknande slag. Eftersom vi ser det som angeläget att hushållens resurser i

större utsträckning består av arbetsinkomster och mindre av bidrag från stat och kommun, är tonvikten lagd på besparingar som inte direkt minskar hushållens köpkraft. Vår avvägning mellan besparingar och skattesänkningar innebär i själva verket att hushållens ekonomiska situation förbättras.

Vi vidhåller vår uppfattning att i en situation där staten har stora underskott och skulder, medan kommunerna i allmänhet har det gott ställt, finns det anledning att skära ned statsbidragen till kommunerna. Trots all den kritik som socialdemokraterna riktade mot oss på denna punkt i den senaste valrörelsen, har regeringen nu slagit in på samma linje. Men det har gått så fort i svängarna att man inte hunnit med att ta fram alla sina besparingsförslag, utan fortsättning utlovas i kompletteringspropositionen. På sedvanligt sätt försvårar detta dröjsmål det kommunala arbetet. Den av den socialdemokratiska regeringen tillämpade taktiken att successivt och i svåröverskådliga former genomföra de finansiella indragningar från kommunerna som de nu till slut ändå erkänner är befogade och motiverade skapar stora problem för den kommunala verksamheten. Vi har från moderat håll varit angelägna om att presentera alla förslag redan vid årets början, så att de skulle kunna beaktas i det kommunala budgetarbetet under året med sikte på 1987.

För att försäkra oss om att de minskade statsbidragen till kommunerna inte föranleder skattehöjningar i syfte att hålla volymexpansionen uppe föreslår vi i en särskild reservation lagstiftning om kommunalt skattestopp. Vi menar också att när nu regeringen valt metoden att skära ned de specialdestinerade statsbidragen, borde det vara angeläget att utveckla en förenklad bidragsmodell, där ett så stort antal specialdestinerade statsbidrag som möjligt sammanförs till ett allmänt bidrag, vilket sedan successivt kan reduceras kommande år. En utredning i detta syfte bör skyndsamt genomföras, så att ett nytt system kan tillämpas redan från 1988.

Regeringens förslag från i går att höja grundavdraget med genomslag för kommunerna redan från nästa år innebär för deras del ett intäktsbortfall på ca 2,4 miljarder 1987 och ytterligare 1,6 miljarder 1988. Sammantaget med regeringens andra åtgärder betyder detta t. o. m. en större neddragning för kommuner och landsting än vad vi moderater förordat – och som man tidigare kritiserat så kraftigt. Får jag fråga: Skäms inte finansministern, när han tänker på vad som från socialdemokratiskt håll i valrörelsen sades om det moderata hotet mot välfärden i form av färdtjänst och knatteidrott?

Storleken på de moderata besparingarna gör det möjligt för oss att sänka skatterna med drygt 10 miljarder kronor, samtidigt som budgetunderskottet alltså minskas. Målet bör vara att reducera skattetrycket med ca 5 procentenheter under den kommande femårsperioden – en procentenhet om året. Vi vill ha 40 % marginalskatt i de inkomstskikt där regeringen nu föreslår 50. I högre inkomstskikt föreslår vi marginalskatter som ligger 5–15 procentenheter lägre än regeringens. Barnfamiljerna bör få en skattesänkning på 4 500 kr. per barn att införas under en treårsperiod. Fastighetsskatten måste avskaffas och skatten sänkas på kapitalbildning i hushållssektorn.

All internationell erfarenhet visar att låga skatter gynnar en snabb ekonomisk tillväxt. Om vi skall kunna arbeta oss bort från nyfattigdomen, måste skattesystemet medge att arbete skall löna sig. I dag får en industriar-

betare behålla endast en tredjedel av sin totala arbetsersättning. Frukten av arbete måste i högre grad tillfalla de människor som utför arbetet och i mindre utsträckning stat och kommun.

Minskade offentliga utgifter och sänkta skatter kompletteras i den moderata finanspolitiken med kravet på avreglering. Jag har redan berört angelägenheten av att frigöra de finansiella marknaderna från de tvångströjor som där dröjer sig kvar från andra världskrigets dagar. En annan krisreglering gäller bostadssektorn och bidrar där starkt till att försvåra för människor att välja bostad utifrån egna önskemål. Även arbetsmarknaden och näringslivet måste befrias från de förbud och föreskrifter som nu hämmar arbetslust, initiativkraft och företagsamhet.

Prognoserna säger – och det bekräftades senast häromdagen i en rapport från arbetsmarknadsstyrelsen – att utbudet av arbetskraft kommer att öka snabbare än efterfrågan de närmaste åren. Enligt färskas tidningsuppgifter har detta föranlett ett utredningsarbete i kanslihuset som, om det blev känt, skulle få ledande socialdemokrater – ledande personer i rörelsen – att gå i taket. Men detta är ofrånkomligt. Som vi moderater så länge framhållit, gör den offentliga sektorns finansiella problem det omöjligt att där skapa arbete åt alla som vill arbeta. Lösningen på arbetslöshetsproblemen är därför ökad tillväxt inom den enskilda sektorn, framför allt på tjänstesidan. Men i Sverige hämmas denna utveckling genom förekomsten av offentliga monopol inom t. ex. barnomsorg, utbildning och vård. Därför måste det där öppnas möjligheter för enskilda alternativ, vilket förutom att ge flera jobb medför större valfrihet för konsumenterna och större frihet för de yrkesverksamma att välja arbetsplats eller t. o. m. ta chansen att starta eget.

Fru talman! Genom offentliga utgiftsminskningar, lägre skatter och avreglering kan vi skapa förutsättningar för ökad tillväxt i ekonomin och större valfrihet för de enskilda medborgarna. Detta är den politik som återfinns i de reservationer till finansutskottets betänkande nr 10 som de moderata ledamöterna står bakom och till vilka jag yrkar bifall.

Anf. 5 BJÖRN MOLIN (fp):

Fru talman! Inflationen i Sverige är nu lägre än på mycket länge, och den är på väg nedåt.

Den höga inflationen i Sverige är det största problemet för vår ekonomiska politik.

Båda dessa påståenden om inflationen, det ena positivt och det andra negativt, är sanna. Det är inget tvivel om att inflationstakten i Sverige – på samma sätt som på andra håll ute i världen – är på väg nedåt, och vi kanske kan få ner inflationen i Sverige till 3 eller 4 % i år. Detta skall jämföras med en inflationstakt på knappt 6 % förra året, drygt 8 % 1984 och tvåsiffriga tal i början av 1980-talet. Samtidigt gäller alltså att inflationstakten i Sverige är högre än i de flesta av våra konkurrentländer – USA, Västtyskland, Frankrike, Storbritannien, Japan, Italien och Beneluxländerna. Det gap mellan den svenska och den internationella inflationstakten som vi har fått leva med alltsedan socialdemokraterna återtog majoriteten i riksdagen 1982 och som ibland legat så högt som 4 % – det gapet finns kvar.

Slutsatsen är alltså, att även om regeringen förvisso kan slå sig för bröstet

och konstatera att inflationen nu är lägre än på mycket länge, är den samtidigt för hög ur ekonomisk-politisk synvinkel. Inflationzbekämpandet måste därför förbli en förstahandsuppgift för den ekonomiska politiken. Att inflationen nu sjunker i Sverige är praktiskt taget helt och hållet en följd av den sjunkande inflationen ute i världen, som i sin tur är orsakad av de lägre oljepriserna.

Den snabba nedgången av oljepriserna hittills under 1986 har föranlett omprövningar av alla prognoser för den ekonomiska utvecklingen. Priset på råolja har halverats på två månader. Från ett oljepris vid årsskiftet på 26–28 dollar per fat har vi de senaste dagarna kommit ner i oljepriser på mellan 10 och 15 dollar per fat på spotmarknaden. Hur snabbt utvecklingen går belyses av att regeringen i finansplanen räknade med ett oljepris på 26 dollar, att konjunkturinstitutet vid sin föredragning för finansutskottet räknade med 19 dollar, att det i utskottets betänkande talas om 15–20 dollar och att priset i går var 12,25 dollar per fat.

Effekten på världsekonomin av denna snabba förändring blir naturligtvis, på kort sikt, en bättre extern balans hos de länder som har en nettoimport av olja och en försämring av bytesbalansen för de oljeproducerande länderna. Den förväntade positiva effekten för de oljeimporterande industriländerna kan dock motverkas av en minskad efterfrågan på industriprodukter från oljeländerna, medan en viss förbättring kan väntas från de icke oljeproducerande u-länderna, vars situation under många år varit mycket bekymmersam. Den fallande dollarkursen kan dessutom för dessa länder innebära en i varje fall tillfällig lättnad i skuldfällan. En kortsiktigt positiv effekt på världsekonomin kan under alla omständigheter bli resultatet av de sjunkande oljepriserna.

Vilka effekterna blir på världsekonomin på litet längre sikt blir beroende av om de oljeimporterande länderna använder det ökade reala utrymme som skapas av fallande oljepriser till att stimulera ekonomin och öka konsumtionen eller om det föranleder vissa kontraktiva åtgärder för att motverka uppgången. Utvecklingen blir också beroende av om OPEC-länderna och de andra oljeproducenterna drar ned på sin efterfrågan eller om man accepterar en försämrad extern balans. Svårigheterna att på den här punkten förutse utvecklingen hänger också samman med att den internationella betalningsstatistiken har den egenheten att den uppvisar ett stort globalt underskott. Om man lägger samman de olika handelsblocken, såsom statistiken redovisar dem, finner man nämligen ett totalt underskott i världshandeln på ca 110 miljarder dollar, och det blir då snarast ett metafysiskt problem att finna ut var överskottet finns. En troligare förklaring är ett jättelikt statistiskt fel.

För Sveriges del gäller under alla omständigheter, att den billigare oljeimporten kommer att få en positiv verkan på vår ekonomi under 1986. Också den lägre dollarkursen kan få en viss positiv nettoeffekt på vår ekonomi, men här blir slutsatserna mer osäkra. Det är då självklart att de prognoser för svensk ekonomi som gjordes upp i slutet av förra året nu behöver revideras. Konjunkturinstitutet har gjort en värdefull sammanställning av hur de sjunkande oljepriserna och den lägre dollarkursen kan komma att påverka svensk ekonomi. Dessa beräkningar leder till att bruttonationalprodukten kan komma att bli ungefär 1/2 % högre, den privata konsumtio-

nen 1 % högre, inflationen 1 % lägre och handels- och bytesbalansen ca 5 miljarder bättre än enligt de beräkningar som gjordes i slutet av förra året. Det skall understrykas att konjunkturinstitutets beräkningar utgick från ett oljepris på 19 dollar per fat och en dollarkurs på 7 kr. och 52 öre. Dessa beräkningar, som gjordes för knappt en månad sedan, kan som sagt behöva revideras ytterligare med tanke på att såväl oljepriset som dollarkursen har sjunkit ytterligare sedan beräkningarna gjordes. De positiva effekter på svensk ekonomi som konjunkturinstitutet har räknat fram kan alltså komma att bli ännu större, om det lägre oljepriset och den lägre dollarkurs som gäller i dagsläget blir bestående under hela 1986 eller om nedgången fortsätter.

Det skall slutligen understrykas i den här resumén av utvecklingen i början av året, att kombinationen av lägre oljepriser och fallande dollarkurs också kommer att få en positiv effekt på statsbudgeten. För det första kan stat och kommun komma att få ökade skatteintäkter till följd av en ökad lönesumma och dessutom större momsintäkter som resultat av en ökad privat konsumtion. För det andra kan statens kapitalkostnader för den del av statsskulden som regleras i dollar komma att minska. Den positiva effekten på statsbudgeten kan preliminärt beräknas till ca 3 miljarder kronor, varav 2,5 miljarder skulle falla på ökade skatteintäkter och 1/2 miljard på lägre ränteutgifter. Också här gäller att om utvecklingen i riktning mot lägre oljepris och lägre dollarkurs skulle fortsätta blir effekten större. Vi kan också se genomslag av denna utveckling redan i riksrevisionsverkets senaste budgetprognos, som förutser ett betydligt lägre budgetunderskott innevarande budgetår, omkring 50 miljarder kronor. Jag skall återkomma till vissa slutsatser av det förväntade lägre budgetunderskottet och också till frågan om hur man skall hantera de ökade skatteintäkter som kan komma att tillfalla kommunerna.

Högre tillväxt, lägre inflation och bättre extern balans – så ser förutsättningarna ut för svensk ekonomi under den närmaste tiden. Det är emellertid då viktigt att stryka under att detta inte är resultatet av några åtgärder i Sverige. Det är inte resultatet av en förbättrad inhemsk konkurrenskraft, inte uttryck för någon industriell förnyelse och inte en följd av några beslutade besparingar i de offentliga utgifterna. Jag tror att det är viktigt att göra detta konstaterande. De väsentligt bättre förutsättningarna för svensk ekonomi under 1986 som nu kan urskiljas är inte resultatet av några förändringar i den inhemska ekonomiska politiken. Det finns också anledning understryka osäkerheten i de aktuella bedömningarna för 1986. Slutsatsen av detta är att vi behöver en viss beredskap för en annan utveckling, även om de faktorer vi nu kan skönja ger oss rika möjligheter att rätta till obalanserna i vår ekonomi, främst i budgetunderskottet och bytesbalansen. Vi hör i det sammanhanget kunna ta lärdom av vårt grannland Norge, där ju en betydande del av de ekonomiska framgångarna grundades på intäkterna från oljefältet och där man av det skälet underlät att omstrukturera och förnya industrin i övrigt. Samtidigt tillät man en inhemsk kostnadsstegring som, bortsett från energikostnaderna, var betydligt högre än i jämförbara länder. Det riskabla med en sådan ekonomisk politik belyses av den aktuella utvecklingen och har också belysts i en aktuell OECD-rapport.

Lärdomarna av oljekriserna – tidigare och nu – är att välståndet i en

industrination är en skör planta som ständigt måste vårdas och att man inte kan slå sig till ro. Ett land som Sverige, som i så hög grad är beroende av handeln med omvärlden och som i så hög grad lever i internationell konkurrens, måste ha en ständig beredskap för oförutsedda händelser på det internationella planet. Erfarenheterna från oljekriserna – om man så vill av "OPEC:s uppgång och fall" – är också att världssamfundet behöver fungerande, internationella ekonomiska mekanismer. FN:s, UNCTAD:s och GATT:s arbete för att bevara och förstärka frihandeln, att konstruera regler för det internationella varu- och tjänsteutbytet och skapa respekt för dessa regler samt att stabilisera den internationella valutamarknaden förtjänar allt stöd från svensk sida. En utbredd protektionism, stora fluktuationer i råvarupriserna och ett instabilt internationellt betalningssystem skulle i hög grad missgynna Sverige.

Fru talman! Huvudfrågan i dagens debatt bör mot den här bakgrunden vara: Hur skall vi utnyttja de lägre oljeprisernas positiva verkan på vår ekonomi? Här finns olika möjligheter. Bo Södersten, socialdemokratisk ledamot av finansutskottet, har i några tidningsartiklar pläderat för att det av oljeprissänkningen skapade utrymmet för ökad privat konsumtion skall dras in till staten genom höjd skatt på olja och bensin. En annan socialdemokratisk ekonom, Nils Lundgren, menar å andra sidan att den senaste tidens förändringar skapar ett drömläge för svensk ekonomi som bör utnyttjas för att underlätta avtalsrörelsen genom att möjligheterna nu blir större att få reallöneökningar utan att detta negativt påverkar samhällsekonomin, om man låter de sjunkande oljepriserna komma konsumenterna till godo. Båda dessa ståndpunkter är respektabla och väl värda debatt, och jag utgår från att dagens debatt, inte minst mot bakgrund av vad finansministern i går hade att meddela om regeringens skatteplaner, kommer att belysa denna aktuella frågeställning.

Dess värre präglades diskussionen i finansutskottet kring betänkandet om den ekonomiska politiken i väldigt liten grad av denna nya utveckling. När konjunkturinstitutet den 19 februari gjort en föredragning inför utskottet av sina beräkningar av de sänkta oljeprisernas effekter på svensk ekonomi, ille finansutskottets socialdemokratiska majoritet inte ge oss tillfälle att tänka ens ett dygn på vilka slutsatser som skulle dras av konjunkturinstitutets nya bedömningar. Det är från den utgångspunkten överraskande att finansutskottets betänkande – och jag tänker i detta sammanhang på majoritetstexten – på några punkter tycks innehålla bedömningar som är nya och som avviker även från konjunkturinstitutets. Mot bakgrund av den osäkerhet som konjunkturinstitutet självt markerat vid föredragningen är det svårt att förstå hur finansutskottets egna slutsatser har vuxit fram. Jag kan inte säga att jag tycker att finansutskottets betänkande, och då tänker jag främst på majoritetstexten, är särskilt aktuellt eller särskilt framåtsyftande. Majoritetstexten ger inget svar på hur man skall hantera de lägre oljepriserna och på dessas betydelse för den pågående avtalsrörelsen.

Nu är det förstäligt att den socialdemokratiska majoriteten i finansutskottet haft svårigheter att presentera en aktuell beskrivning av den ekonomiska politiken i Sverige. Regeringen ändrar ju standpunkt i viktiga ekonomisk-politiska frågor från tid till tid, och ibland från vecka till vecka, och det är väl

inte alltid så att man bryr sig om att underrätta sina partivänner i finansutskottet om vad som är på gång.

Det finns många exempel på ryckigheten och obeslutsamheten i regeringens ekonomiska politik. Från oppositionens sida har vi alltsedan finansdebatten på våren 1983 haft anledning att påminna om detta. Vi har haft anledning att påminna om hur socialdemokraterna ändrar ståndpunkt och säger en sak för att några veckor eller några månader därefter göra något annat.

Det gäller t. ex. den ändrade attityden till marginalskattereformen, där socialdemokraterna, efter att ha vunnit 1982 års val, på egen hand och utan samråd med dem som man hade träffat överenskommelse med ändrade i skatteskalorna och försämrade inflationskyddet. Det gäller det automatiska inflationskyddet i skattesystemet, som man utlovade skulle återinföras fr. o. m. 1987 efter det att man hade slopat det för i år, men där det av gårdagens meddelande från regeringen framgår att det nu inte blir något fullständigt och automatiskt inflationskydd vare sig 1987 eller 1988. Det gäller reglerna för kommunal skatteutjämning, där regeringen i januari förutsåg att man skulle återkomma med förslag senare i vår, men nu tycks det inte komma något förslag. Det gäller också höjningen av omsättningsskatten på aktier. Man har tidigare vid upprepade tillfällen avvisat kommunistiska förslag i denna riktning, och finansministern meddelade så sent som i slutet av januari att någon höjning inte var aktuell, för att den 27 februari meddela att man föreslog en fördubbling av omsättningsskatten på aktier.

Det är naturligtvis så att den här ryckigheten, eller om man så vill opålitligheten i regeringens handlande, skapar oro och osäkerhet hos de olika aktörerna på marknaden. Man tvingas vänja sig vid att regeringens utfästelser kanske bara håller en kortare tid, och det undergräver naturligtvis förtroendet för regeringens ekonomiska politik.

Ett viktigt exempel är självfallet inflationsbekämpningen. Regeringen har sedan den tillträdde hösten 1982 oavbrutet upprepat att inflationsbekämpningen är en huvuduppgift för den s. k. tredje vägens politik, som socialdemokraterna vill driva. 1984 och 1985 gick regeringen ut med preciserade inflationsmål i hopp om att kunna påverka övriga aktörer i den ekonomiska politiken att bidra till en lägre inflationstakt. Att detta misslyckades och att inflationen faktiskt blev högre beror framför allt på att regeringen själv misslyckades i sin inflationsbekämpningspolitik, vilket var beklagligt. Målet om 4 % inflation 1984 blev, som vi alla vet, i realiteten mer än 8 %, och 3 % inflation 1985 blev i realiteten mellan 5,5 och 6 %.

Det är naturligt om arbetsmarknadens parter och andra aktörer på den ekonomisk-politiska scenen med dessa erfarenheter i minnet känner skepsis även inför regeringens uppgifter i år, att det nu skall vara möjligt att pressa ner inflationen till 3 % eller lägre. Det är dess värre så att det inte finns något utbrett förtroende för regeringens antiinflationspolitik. Jag säger dess värre, därför att det är självfallet så att vi i Sverige skulle ha stor nytta av att inflationen pressades ned.

Det är i dag inte möjligt att förutse utvecklingen av avtalsrörelsen och än mindre att bedöma de samhällsekonomiska effekterna av utfallet av lönerörelsen. Jag vill emellertid mot bakgrund av lönerörelsens strategiska betydelse för vår ekonomiska utveckling göra några kommentarer.

Jag känner förståelse för det missnöje som finns på många håll över den egna löneutvecklingen. Nettolönen, dvs. vad man får behålla efter skatt, är för många löntagare densamma i dag som för 15 år sedan, om man räknar i fast penningvärde.

Under 1980-talet har reallöneutvecklingen varit negativ: man har fått behålla mindre av det man tjänat ihop. Missnöjet har naturligtvis blåsts under av socialdemokraternas löften om reallönehöjningar bara socialdemokraterna fick ta över regeringsmakten. Otåligheten hos löntagarna över de uteblivna reallönehöjningarna har också lett till olika former av missnöjesyttningar. Löftespolitiken har slagit tillbaka mot dess upphovsmän.

Detta missnöje har dessutom – i varje fall på det känslomässiga planet – påverkats av utvecklingen på aktiebörsen.

Här är det viktigt att påpeka det självklara: Möjligheterna till lönehöjningar blir inte större i ett företag med sjunkande börskurs än i ett företag med stigande börskurs – tvärtom. Det finns naturligtvis ett större utrymme för lönehöjningar i ett aktiebolag med god utveckling på aktiebörsen. Erfarenheterna från 1970-talet är ju att när börskurserna och lönsamheten sjönk i de svenska aktiebolagen, då sjönk också reallönerna och sysselsättningen. Det finns därför ingen anledning för löntagarna att se på stigande börskurser med antipati. Ett välskött och solitt företag, vars aktier efterfrågas och som har en god lönsamhet, är också vanligen en trygg arbetsplats med goda framtidsutsikter, i varje fall vad gäller producerande företag.

Det utesluter inte att det finns behov av en självsanering inom aktiehandeln med syfte att säkerställa en likvärdig behandling av alla aktieägare och ge alla rätt till samma information. Formerna för riktade emissioner av aktier och den graderade rösträtten, i varje fall för nyemitterade aktier, är företeelser som kan ifrågasättas från denna utgångspunkt.

Löntagarnas naturliga mål är ökad köpkraft. Det är lika naturligt att de fruktar att små nominella löneökningar på grund av stigande priser och höjda skatter inte skall leda till ökad köpkraft. Det blir inte något mera reellt innehåll i lönekuverten i år heller, därför att också 1986 kommer inflationen att stiga över den som regeringen förutsett – så resonerar nog många löntagare. Detta orsakas till viss del av att regeringen förbrukat sitt förtroende som inflationsbekämpare. Ett automatiskt inflationskydd i skattesystemet hade naturligtvis i detta avseende varit ett stöd åt löntagarnas organisationer i strävandena att komma fram till avtal på låga nivåer.

Jag tror att det råder stor enighet här i riksdagen om att det är angeläget att begränsa lönehöjningarna och därmed kostnadsstegringarna. Om kostnaderna ännu en gång stiger mera för det svenska näringslivet än för företagen i andra industriländer, blir resultatet ofrånkomligen högre priser på svenska produkter, försämrad konkurrenskraft, förlust av marknadsandelar, underskott i bytesbalansen och ökad arbetslöshet. Denna utveckling kan ingen önska sig.

Från folkpartiets sida har vi pekat på möjligheten att åstadkomma standardförbättringar genom skattesänkningar i stället för genom lönehöjningar. Vi avser då bestående skattesänkningar och inte tillfälliga skatterabatter av det slag som regeringen laborerade med under förra året. Vi vill

därför återinföra ett automatiskt inflationssskydd i skattesystemet och sänka marginalskatterna.

Den senaste tidens utveckling av världsekonomin har ökat möjligheterna att ge en höjd standard åt löntagarna utan att det sker genom att man tar ut för höga nominella löneökningar, vilka skulle försämra det svenska näringslivets möjligheter att hävda sig på världsmarknaden, och utan att det får negativa verkningar på sysselsättningen. Det förutsätter att man avstår från att höja skatten på olja och bensin.

Jag tror att det hade varit bra om löntagarna hade fått beskedet att de lägre priser som vi förutser på olja och bensin kommer att tillfalla löntagarna. Det skulle ha minskat deras fruktan att nya skattehöjningsplaner lurar om hörnet och ökat chanserna att få löntagarna att godta låga avtalsenliga lönehöjningar. Nu får vi pröva regeringens förslag om höjd oljeskatt, men jag måste säga att de här redovisade argumenten mot det förslaget väger tungt.

I går lade regeringen fram förslag som innebär både skattehöjningar och skattesänkningar. Den samlade effekten på skattetrycket kan jag inte överblicka. Jag tror att just därigenom förfelas en del av skattepaketets syfte, att lägga en god grund för en lugn avtalsrörelse. Det är i och för sig bra med breda skikt på skatteskalan och det är också bra att den s. k. brytpunkten höjs, men någon verklig marginalskattesänkning är det inte fråga om, nämligen om man räknar in inflationens härjningar i skatteskalan. Om det under hela den tid vi har haft det skattesystem som grunden lades för i marginalskattereformen hade funnits ett automatiskt inflationssskydd, hade marginalskatten i flertalet inkomstskikt varit lägre.

Fru talman! Vi kan nu höra hur det sedvanliga vapenskramlet kommit i gång från de fackliga organisationerna. Dagligen förmedlar massmedia uttalanden från fackliga ledare. Och som vanligt skramlar det mest från de tomma tunnorna. Nog är det en nåd att stilla bedja om att de fackliga ledarna skulle visa ett samhällsansvar och försöka förklara för sina medlemmar varför en höjd standard via höjd lön är svårare att få till stånd än en höjd standard genom lägre skatter och lugnare prisutveckling. Jag tror att löntagarna i allmänhet är klokare än vad deras organisationer tycks tro om dem.

Min slutsats för dagen är dock att det är viktigt att avtalsförhandlingarna inte drar ut alltför långt i tiden, att de avtalade löneökningarna måste stanna på en låg nivå och att avtalen på den offentliga sidan icke får tillåtas bli löneledande. Med de bättre förutsättningar för utvecklingen av den privata konsumtionen som nu borde föreligga bör parterna på arbetsmarknaden relativt snart på egen hand kunna nå överenskommelser som är förenliga med den övergripande ekonomiska politiken.

Finansutskottet har fr. o. m. 1986 övertagit löne delegationens tidigare uppgift att vara riksdagens samrådsorgan i lönefrågor. Utskottet har med anledning härav med ett avsnitt om de statliga löneförhandlingarna. Här påpekar utskottet att den offentliga sektorns resursanspråk måste hållas tillbaka, om reallönerna alls skall kunna öka. Genom den lägre inflationen ges förutsättningar att träffa avtal på en låg nivå. För den statliga sidan gäller att redan avtalade förbättringar, s. k. överhäng samt resultatet av vissa följksamhetsklausuler summerar till vad som är samhällsekonomiskt försvar-

bart i löneökningarnivå. Utskottet pekar dessutom på värdet av att man i ökad utsträckning får möjlighet till lokal och/eller individuell anpassning av lönen. Det förutsätter en något vidgad beslutanderätt i lönefrågor för de enskilda myndigheterna. Det är värdefullt att man i utskottet – med undantag för kommunisterna – kunnat nå enighet om dessa principer för den statliga lönepolitiken.

Fru talman! Jag skall nu övergå till att beröra budgetförslaget. De olika partiernas budgetalternativ skiljer sig i år något mindre än tidigare år. Förklaringen till detta är att regeringen i årets budgetproposition lägger fram förslag till lägre statsutgifter på vissa av de områden där vi från oppositionen sedan tidigare har föreslagit besparingar. Jag tänker i första hand på statsbidragen till kommunerna och bostadssubventionerna. Jag noterar att en del av de argument som socialdemokraterna tidigare använt mot våra besparingsförslag på dessa områden nu skulle kunna användas mot regeringens aktuella förslag. Jag skall dock avstå från att söka knipa några debattpoäng på detta och vill i stället uttala tillfredsställelse över att regeringen nu har godtagit några av våra besparingsidéer. Måhända kommer även andra av våra besparingsförslag att i något förändrad tappning i framtiden dyka upp i regeringens budgetförslag.

Finansutskottet har gjort ett i sig värdefullt försök att jämföra de olika budgetförslagen. En svaghet i denna jämförelse är att man i fråga om familjepolitiken endast räknat med de förslag som vid allmänna motionstidens utgång förelåg i fullständigt skick. Det får till följd att regeringens budgetalternativ inte belastas av några ökade utgifter för familjestöd, medan folkpartiets budgetförslag innehåller ökade utgifter för barnbidrag, flerbarnstillägg och småbarnstillägg. Om de aktuella familjepolitiska diskussionerna inte enbart varit avsedda som spel för galleriet, hade det varit naturligt att både vårt och regeringens budgetalternativ hade behandlats på samma sätt i budgetsammanställningen på s. 47, eller också kunde man i budgetjämförelsen helt ha uteslutit de familjepolitiska åtgärderna. Nu har ju budgetförutsättningarna under alla omständigheter förändrats genom gårdagens skatteutspel från regeringen.

Regeringen och utskottsmajoriteten skryter i olika sammanhang med att man kunnat minska underskottet i statsbudgeten. Det är i och för sig riktigt. Men man bör då också nämna orsakerna till det lägre budgetunderskottet. Saldoförbättringen orsakas i allt väsentligt av tre faktorer: utflyttning av utgifter ur statsbudgeten, höjda skatter och ökade skatteintäkter på grund av stigande lönesumma. Det lägre budgetunderskottet är alltså med några få undantag inte resultat av några stora besparingar. Vi vill även i år gå längre än regeringen i fråga om besparingar, och vi vill söka åstadkomma en långsiktighet i statens besparingar: det gäller bl. a. statsbidragen till kommunerna och bostadssubventionerna, där kommunerna och de boende i god tid måste få veta hur deras ekonomi förändras av de tilltänkta besparingarna i statsbudgeten. Det är även av detta skäl viktigt med en målmedveten och långsiktig besparingspolitik, i motsats till den ryckighet som många gånger präglat socialdemokraternas budgetpolitik. Med nu föreliggande förutsättningar kan vårt budgetalternativ förväntas leda till ett underskott i statsbudgeten nästa budgetår på ca 43 miljarder kronor, vilket ger hyggliga

förutsättningar för kommande års budgetarbete. Därutöver uppnås vissa engångseffekter genom utförsäljning av statliga företag.

Anne Wibble kommer senare i debatten att ta upp våra förslag till indragning från kommunerna. Jag skall här bara konstatera att folkpartiet – i motsats till övriga partier – har ett färdigt och sammanhängande förslag till hur indragningen från kommunerna skall kunna ske på ett generellt och rättvist sätt. Regeringen har aviserat ytterligare förslag på detta område – ett sådant förslag kom i går. Man är tydligen nu sysselsatt med att tänka ut hur dessa ytterligare indragningar skall utformas. Jag tycker att alla i riksdagen företrädde partier borde kunna samlas kring vårt förslag om en indragning genom en avgift på skatteunderlaget.

I olika reservationer föreslås ett antal åtgärder, som tillsammans med den av oss förordade ekonomiska politiken skulle vitalisera svensk ekonomi och svenskt näringsliv. Det gäller bl. a. avskaffandet av löntagarfonderna, borttagandet av valutaregleringen och återbetalning av återstående exportdepositioner för skogsprodukter. Jag yrkar bifall till reservationerna 1, 4, 5, 6, 10, 12, 15, 18, 24 och 29.

Fru talman! Jag skall avsluta med att litet blicka framåt. Om vi skall kunna få det bättre i Sverige, vare sig vi vill använda det till ökad privat konsumtion eller till sjukvård, utbildning eller andra gemensamma nyttigheter, så måste vi få till stånd tillväxt i ekonomin. Även med den draghjälp som vår ekonomi får av den lägre oljenotan, kan tillväxten väntas stanna vid 2 % i år. Det är lägre än i flertalet andra industriländer. En orsak är naturligtvis den internationellt sett höga kostnadsutvecklingen i Sverige. En annan orsak är de många regleringsinslag som finns kvar i vår ekonomi. Det vore ur denna synvinkel bra om vi avskaffade resterna av prisregleringen och valutaregleringen. Det är också viktigt att vi underlättar för näringslivet att blomstra i olika delar av landet. Det är inte bra om en alltför stor del av tillväxten sker i Stockholmsregionen.

Finansministern talar i finansplanen mycket om behovet av ekonomisk tillväxt. Jag delar hans uppfattning på denna punkt. Men därför, menar jag, måste också den ekonomiska politiken mera konkret utformas så att den stimulerar tillväxten, och i detta avseende finns stora brister i regeringens handlande.

Vi politiker kan aldrig genom politiska beslut kommendera fram ökad tillväxt. Den beror på enskilda människors initiativ, kreativitet och arbetsvilja. Men den ekonomiska politiken måste bidra till detta genom att skapa goda förutsättningar för sådana initiativ. Det betyder att ett antal tillväxthinder måste avskaffas. Dit hör, som jag nyss nämnde, prisregleringen och valutaregleringen. Dit hör den nuvarande skattepolitiken med fortfarande alldeles för höga marginalsatser. Dit hör ett antal monopol inom den offentliga sektorn och självfallet de kollektiva löntagarfonderna.

En ytterligare förutsättning för ökad tillväxt är frihandeln. Frihandeln främjar en internationell arbetsfördelning, där varor produceras i de länder där de naturligaste förutsättningarna finns. För vårt land, med sin specialiserade industri och höga exportandel, är frihandeln livsviktig. En ökad protektionism i nya former skulle bromsa vår export och hota vårt välbefinnande.

Det är därför också viktigt för oss att kunna delta i arbetet med att utforma reglerna för den internationella handeln.

Slå vakt om frihandeln, ta bort återstående svenska handelsrestriktioner, främst på tekoområdet, och avskaffa befintliga regleringar för det svenska näringslivet! Tillsammans med återhållsamma löneavtal skulle det ge vår ekonomi en välkommen puff framåt och stödja tillväxten. 1986 ger oss unika möjligheter att både klara ut de gamla obalanserna i vår ekonomi och ge en kraftig stimulans till framtida tillväxt. Den chansen kanske aldrig återkommer!

Anf. 6 NILS G. ÅSLING (c):

Fru talman! Vi har nyss i kammaren ånyo påmint om att vår svenska demokrati blivit utsatt för en allvarlig attack genom det avskyvärda mordet på Olof Palme. Vårt svar måste vara att bevisa demokratins livskraft. Demokratin innebär att de meningsmotsättningar som uppstår ur olika samhällsuppfattningar och ideologier hanteras inte med våld utan genom att de politiska argumenten bryts mot varandra i saklig debatt. Det är sedan medborgarnas sak att i val fälla utslaget. Därför hoppas jag att den här debatten skall föras i just den levande demokratins tecken, där argument öppet redovisas, men att det sker i en anda av saklighet och balans.

Den internationella ekonomiska situationen har de senaste månaderna präglats av de kraftiga fallen för dels råoljepriset, dels dollarkursen. Den fråga som först reser sig i det sammanhanget är om oljeprisfallet är tillfälligt under några månaders maktkamp mellan i första hand Saudiarabien och Storbritannien. Skulle så vara fallet måste man naturligtvis vara utomordentligt varsam med att dra några långtgående slutsatser med anledning av den situation vi just nu har på oljemarknaden.

Om prisfallet däremot kan förväntas bli bestående under överskådlig tid, och således vara en återspeglning av grundläggande förändringar i efterfråge- och utbudssituationen på oljemarknaden, kan vi ju stå inför en välkommen möjlighet att komma till rätta med allvarliga balansrubbningsåtgärder i internationell ekonomi och i svensk ekonomi. Jag tänker då inte bara på bytesbalansen, utan även på möjligheterna till en bättre tillväxt och därmed stabilare arbetsmarknad och höjda reallöner.

Men förutsättningen för att en sådan möjlighet skall kunna tas till vara är att den ekonomiska utvecklingen i vårt land såväl på arbetsmarknaden som i samhället i stort präglas av målmedveten strävan att uppnå balans. Många av våra viktigaste konkurrentländer kan räkna med samma positiva möjligheter. Om de lägre oljepriserna sänker vår inflation med ca 1 % gäller ju detsamma för t. ex. Västtyskland som i fråga om stora delar av industrin är vår främsta konkurrent. Och konkurrensförhållandena avgörs till syvende og sist inte av de absoluta inflationstalen utan av hur vår inflation är i förhållande till andra länders.

Det är således lika viktigt som tidigare att den svenska lönekostnadsutvecklingen kommer i samklang med vad som gäller i våra konkurrentländer. Löneutvecklingen är i första hand ett ansvar för arbetsmarknadens parter, men även vi politiker, som i dag diskuterar ekonomi här i kammaren, måste ställa oss frågan hur vi kan bidra till en lugnare kostnads- och löneutveckling.

Regeringen har för sin del i finansplanen uttryckt det fromma önskemålet att lönehöjningarna i år bör stanna vid de 5-6 % som redan är in-tecknade i form av överhäng från förra året. Några konkreta förslag för att ge stöd åt önskemålet presenteras dock inte i finansplanen. Där omnämns emellertid den s. k. SAMAK-rapporten, i vilken de nordiska socialdemokratiska partierna och landsorganisationerna arbetat fram ett gemensamt program om "förhandlad inkomstpolitik".

Rapportens huvudtankar har med bestämdhet avvisats av arbetsmarknadsens parter, utom LO, liksom av hela den politiska oppositionen. Regeringen har i årets avtalsrörelse hittills inte gett intryck av att vilja driva rapportens förslag. Snarare har man tvärtom upprepade gånger och uttryckligen förklarat att man inte vill blanda sig i avtalsrörelsen.

Från centerns sida har vi avvisat rapportens allmänna inriktning, eftersom vi anser att det skall finnas en klar ansvarsfördelning mellan å ena sidan de i demokratisk ordning valda statsorganen regering och riksdag och å andra sidan arbetsmarknadsparterna, med egen frihet men också eget ansvar. Att rapporten dessutom förutsätter en socialdemokratisk regering och att formerna för att förhandlingar på arbetsmarknaden därmed skall anpassas till vem som har regeringsansvaret, gör naturligtvis modellen ännu mer diskutabel och från vår synpunkt oacceptabel.

I vår partimotion om den ekonomiska politiken anser vi i stället att staten bör lägga fast sådana institutionella förutsättningar att arbetsmarknaden bättre kan anpassa sig till vad den internationella utvecklingen kräver. Vi har därför i vår motion föreslagit följande tio punkter som vägledande för arbetsmarknaden och arbetsmarknadspolitiken.

1. Regeringen anger i god tid de samhällsekonomiska förutsättningarna för avtalsrörelsen.
2. En fast växelkurs kan vara hörnstenen i den långsiktiga ekonomiska politiken.
3. Växelkurspolitiken manifesteras genom en avveckling av valutaregleringen – först i Norden, men med det uttalade syftet att i ett andra steg göra en generell utvidgning.
4. Marginalskatterna sänks ytterligare.
5. Fullt inflationsskydd införs i skatteskalen, så att inte inflationen automatiskt skärper inkomstskatterna.
6. Skattesänkningar sker även för de inkomsttagare som inte har nytta av marginalskattesänkningar.
7. Avtalsparterna ges ett större eget ansvar för kostnaderna för arbetslöshetsförsäkringen. Detta innebär emellertid inte att de arbetslösa skall få lägre ersättning.
8. Skyddet för tredje man vid konflikt på den offentliga arbetsmarknaden förbättras. Reglerna om samhällsfarliga konflikter revideras och ett övergripande organ för bedömning av en konflikts samhällsfarlighet tillskapas.
9. Inom vissa områden prövas ett system med fast budget, där verksamhetens omfattning kan påverkas direkt om löneutvecklingen blir för snabb, ett s. k. cash limit-system.

10. Statens budgetunderskott minskas med ytterligare 3 miljarder kronor utöver regeringens förslag.

Det vi har tagit upp i punkten om valutaregleringen har vi för övrigt ytterligare utvecklat i en till finansutskottets betänkande fogad reservation. Jag noterar att också finansministern i den aktuella debatten har sagt sig vilja avveckla valutaregleringen. Valutakommitténs betänkande, som för närvarande befinner sig på remiss, kan ju knappast sägas ha skisserat någon definitiv lösning. Jag tror att det vore värdefullt för debatten om finansministern i dag ville klara ut regeringens ambitioner när det gäller valutaregleringen. Jag ser naturligtvis gärna att han då bekräftar sin tidigare uttalade vilja att avveckla valutaregleringen.

I går presenterade regeringen en skattepolitisk proposition, vars ambition åtminstone till vissa delar är att underlätta avtalsrörelsen. Således har regeringen anammat centerns förslag om såväl en höjning av det kommunala grundavdraget som en höjning av gränsen för 50 % marginalsatt, den s. k. brytpunkten. Det är bra. Vi hälsar med tillfredsställelse att regeringen här, sent omsider, slår följe med centern.

Mindre bra är att regeringen för både 1987 och 1988 avser att låta inflationen smyghöja inkomstskatten för alla. Centern vidhåller bestämt att inflationsskyddade skatteskalor är en nödvändig bas också för att vi skall kunna åstadkomma lugna avtalsförhandlingar.

Uppskovet med ställningstagandet till frågan om den kommunala skatteutjämningen är också beklagligt. Vi förstår inte riktigt varför regeringen på denna punkt har gripits av handlingsförlamning. Det är ju så uppenbart att den kommunala skatteutjämningen är en del i hela den skattepolitik som regeringen nu har lagt fram propositioner om.

Om de sänkta råoljepriserna skulle leda till en ökad konsumtion av oljeprodukter och därmed ett ökat oljeberoende, skulle den möjlighet till bättre ekonomisk balans som oljeprissänkningarna innebär snabbt kunna vändas till ett hot.

Redan i januari uppehöll vi oss vid denna fråga i vår partimotion, där vi framhöll:

Energiskatter bör användas som ett aktivt styrmedel i miljöpolitiken. För att långsiktigt minska vårt oljeberoende bör en stabil prisnivå eftersträvas på petroleumprodukter. Skulle det internationella oljepriset stadigvarande sjunka kraftigt, kan detta nödvändiggöra energiskattehöjningar i proportion till prissänkningarna på råvaran. Sådana skattehöjningar måste av inflations-skäl kombineras med motsvarande skatte- eller avgiftssänkningar på arbetskraft.

Låt mig särskilt poängtera den sista meningen i detta avsnitt ur vår motion. Om vi höjer oljeskatten, som regeringen nu föreslår, utan några motsvarande sänkningar av kostnaderna för arbetskraften, blir resultatet högre inflation jämfört med den nivå som inflationen skulle ha legat på utan en oljeskattehöjning och, självfallet, försämrad konkurrenskraft för näringslivet. Vi menar således att det är helt fel att använda de ökade skatteintäkterna från en höjd oljeskatt för att finansiera större statliga utgifter, t. ex. till barnfamiljerna. Vi har i vårt budgetalternativ visat hur ett rejält familjepoli-

tiskt reformpaket, bestående av både höjda barnbidrag och första steget på en vårdnadsersättning, kan finansieras genom besparingar på andra statliga utgiftsposter.

För att summera centerns inställning till oljeskatten och övriga energiskatter, skulle man kunna säga att den nya ekonomiska situation som följer med oljeprisutvecklingen ger oss möjlighet att pröva nya vägar för sysselsättnings-, fördelnings- och regionalpolitik. Det är en central fråga hur vi nu hanterar den nya situationen. Den innebär ett stort ansvar, men också, rätt skött, betydande möjligheter. Debattörerna har dock, dess värre, en benägenhet att glömma erfarenheterna från energikriserna 1973 och 1978. Det vore sangviniskt och ansvarslost om vi helt isolerade oss från de dyrköpta lärdomar som vi den gången fick.

Centern har under många år envist hävdad att sysselsättningspolitiken bör inriktas på offensiva åtgärder. I stället för att ge ett passivt arbetsmarknadsstöd bör samhället stimulera och underlätta nyföretagandet. Det är av avgörande betydelse att man ger goda förutsättningar åt de mindre och medelstora företagen, där ofta innovations- och expansionskraften är särskilt stark och välutvecklad.

Vi har föreslagit att en miljard kronor skall tas från de resurser som i dag går till arbetsmarknadsstyrelsen för att i stället sättas in i en offensiv närings- och regionalpolitik. I vår småföretagsmotion för vi fram en rad konkreta förslag både vad gäller forskning, teknisk utveckling, skattelättnader och minskat byråkratiskt krångel.

Låt mig som exempel på två mer långsiktiga förslag nämna våra två krav vad avser införandet av privata investeringskonton och sänkta sjukförsäkringsavgifter – alltså arbetsgivaravgifter – för småföretagare.

För många unga människor utan ärvda tillgångar ter det sig svårt för att inte säga omöjligt att kunna spara ihop kapital till en startinsats i ett eget företag. Med privata investeringskonton skulle det bli möjligt att under några år genom eget sparande bygga upp ett eget startkapital. Avsättningar till investeringskontona skulle medföra rätt till avdrag till den taxerade inkomsten upp till ett visst årligt belopp. Om kontohavaren förverkligar sin företagsidé, sin affärsidé, kan pengarna utan skattekonsekvenser överföras till det riskkapital som behövs för att göra det. De privata investeringskontona skulle också kunna fungera som en intressant delmodell av ett större komplex – utgiftsskatten – som fortfarande är föremål för utredning.

Det är väl belagt att sjukfrånvaron är klart lägre i mindre företag jämfört med förhållandena i de stora företagen. Trots detta betalar arbetsgivarna samma sjukförsäkringsavgifter. Rättviseskäl fordrar att småföretag får en sänkning av sjukförsäkringsavgiften.

En offensiv politik för att stimulera sysselsättningen måste gälla landets alla delar. Vi har därför med beklagande konstaterat att regeringen inte säger ett ord i finansplanen om regionalpolitiken trots att avfolkningen åter har tagit fart i stora delar av landet samtidigt som befolkningskoncentrationen till främst Stockholmsområdet förstärkts. Regeringen tycks vara helt omedveten om kostnaderna för koncentrationspolitiken.

Målet för regionalpolitiken är en decentralistisk samhällsstruktur, där det råder balans såväl mellan som inom olika regioner. Fortsatt folkomflyttning

hotar välfärden för allt fler människor i vårt land. Avfolkningsbygderna utarmas, servicen raderas och sysselsättningen hotas.

I de stora tätorterna skapas problem av lika allvarlig art. Köerna växer och miljöförstörelsen ökar. Med fortsatt inflyttning av nuvarande omfattning kommer t. ex. stockholmarna att tvingas uppleva många ingrepp liknande utbyggnaden av Klarastrandsleden, som nu inleds trots alla protester. Värdefulla grönområden kommer att exploateras för bostäder och trafikleder.

Sedan den socialdemokratiska regeringen tillträdde 1982 har skogslänen minskat sin befolkning med 16 000 personer. Under samma period har Storstockholm ökat med 34 000 personer. Detta är den siffermässiga redovisningen och bokslutet till följd av frånvaron av regionalpolitik under de senaste tre åren.

Centern redovisar i sin regionalpolitiska motion ett antal konkreta förslag till en kraftfull regionalpolitik:

- Länsanslaget för glesbygdinsatser ökas till 750 milj. kr. Det är 262 milj. kr. mer än vad regeringen föreslagit. Vid fördelningen mellan länen prioriteras skogslänen. Bergslagen och sydöstra Sverige.
- Stödet till regionala utvecklingsfonder, hemslöjd och hantverk räknas upp med 30 milj. kr.
- Satsning sker på inhemsk energi genom användning av inhemska bränslen, energigrödor och energisparande för att stimulera sysselsättningen i de utsatta regionerna.
- En trafikpolitik bedrivs som ger glesbygderna större andel av statens satsningar på kommunikationsområdet.
- En jordbrukspolitik fastläggs som bevarar och utvecklar jord- och skogsbruk i hela landet.
- Spridning av ny teknik, teknisk utbildning och forskning stimuleras.
- Nödvändiga besparingar och rationaliseringar i den offentliga sektorn utformas så att de främjar decentralisering av arbetstillfällen men också av makt, boende och inflytande.

Herr talman! Låt mig så något kommentera centerns budgetförslag. Utgångspunkten har för oss i år liksom förra året varit långtidsutredningens balansalternativ. Regeringen föreslog i årets finansplan besparingar på ca 7 miljarder kronor. Med undantag för skolområdet har vi ansett oss kunna ansluta oss till besparingsförslagen. Vi ansåg emellertid att en ytterligare minskning av budgetunderskottet på drygt 3 miljarder borde kunna ske för nästa budgetår. För att uppnå detta presenterade vi ett samlat budgetförslag med besparingar på bl. a. bostadsområdet, AMS och kommunsektorn. Budgetförslaget innehöll också vissa statliga utgiftsökningar, t. ex. för barnfamiljerna, utbildningen och till den kommunala skatteutjämnningen, samt ett antal skatteförändringar med syfte att stimulera näringslivet och underlätta avtalsrörelsen.

Vid en presskonferens den 3 februari påstod finansministern att centerns budgetalternativ gick med 6,6 miljarder i minus jämfört med vad som hade redovisats. Detta låg till underlag för påståenden också i den allmänpolitiska debatten, att centern "kastat loss från verkligheten". Sedermera korrigerade

finansutskottets socialdemokratiska majoritet de beräkningar som gjorts av finansdepartementet och kom i sina beräkningar fram till att centerns budgetalternativ skulle ge ett minus jämfört med utgångspunkten på 2,3 miljarder kronor.

Tyvärr har även finansutskottet gjort två direkta fel i sina beräkningar.

1. Centern har föreslagit att schablonavdraget under inkomst av tjänst skall sänkas från nuvarande 3 000 kr. till 1 000 kr. Finansutskottets majoritet har inte tillgodoräknat centern denna skatteändring, med argumentet att preliminärskatttabellerna inte kommer att ändras av riksskatteverket för 1987, även om centerns förslag skulle antas av riksdagen. Som skäl för detta påstående har angivits att riksskatteverket inte ändrade preliminärskatteuppgörelsen för 1986, när schablonavdraget höjdes.

Det riktiga förhållandet är att riksdagen genom ändring av uppbördslagen 4 § 1 mom. beslöt att schablonavdragshöjningen skall tillämpas vid uppbörd av preliminär skatt för år 1986. Självfallet kan riksdagen på samma sätt ändra uppbördslagen igen, så att en sänkning av schablonavdraget beaktas redan i 1987 års preliminärskatteuppbörd. Detta ger staten ökade inkomster med 1,4 miljarder.

2. Centern har i flera år föreslagit att B-skatteuppbörden bör sänkas från 120 % till 100 % av föregående års slutliga skatt. Centerns förslag innebär inte någon bestående skattesänkning men en tillfällig engångsförsvagning som automatiskt följs av motsvarande engångsförstärkning när slutskatten betalas.

Finansutskottets majoritet har emellertid likställt B-skatteförslaget med bestående skattesänkningar vid sin beräkning av centerns budgetförslag och belastat centern med 1 miljard kronor.

Förra året gjorde emellertid utskottet tvärtom och belastade då *inte* centern för B-skatteförslaget utan noterade då bara inom parentes att det utgjorde en temporär engångsförsvagning. Detta framgår av finansutskottets PM nr 3 1985-02-05, vilken ligger till underlag för tabellen i finansutskottets betänkande 1984/85:10 s. 49.

Om finansutskottet korrigerat sina beräkningar för de två direkta fel jag här påvisat hade centerns budgetalternativ alltså legat på plus, som vi hävdade i debatten. Hur mycket beror naturligtvis på vilka bedömningar som görs av när vissa besparingar ger effekt och med hur stora belopp.

Låt mig som exempel nämna vårt förslag om bättre återkrav av bidragsförskott. Utskottet har bedömt förslaget som helt orealistiskt. Den bedömningen har också finansministern gjort i debatten. För några dagar sedan presenterade riksdagens revisorer ett förslag med precis samma inriktning som centerförslaget, och de socialdemokratiska ledamöterna av riksdagens revisorer har skrivit under detta förslag.

Visst erkänner jag att vi hade gjort ett par fel i våra beräkningar, t. ex. vad gäller nettokostnaden för vårdnadsbidraget, men jag tycker det vore klädsamt om finansministern medgav att finansdepartementets beräkningar också hade sina stora brister, vilket klart visats vid finansutskottets behandling av vår motion. Finansdepartementets hantering av fakta i detta

sammanhang lämnar förvisso mycket övrigt att önska. Men det är kanske med den här frågan som med det kommunala grundavdraget - det var ju också ett sätt att kasta loss från verkligheten i debatten till dess man bestämt sig för att följa vårt förslag.

Herr talman! I allmänhet präglas finansdebatterna här i kammaren av de korta perspektiven. Det gäller naturligtvis också dagens debatt, eftersom vi har att ta ställning till finansutskottets betänkande. Det är på sitt sätt beklagligt, eftersom ett långsiktigt perspektiv skulle ge stabiliseringspolitiken en helt annan målmedvetenhet och konsekvens. Devalveringen i oktober 1982 och den s. k. tredje vägens ekonomiska politik har nämligen visat sig vara en ganska konventionell och ensidigt tillväxtmaximerande politik. En sådan politik skapar med nödvändighet nya och svåra problem, som tvingar fram improvisationer som vi har bevittnat här under de senaste åren i rikt mått och som i sin tur försvagar stabiliseringspolitiken och dess långsiktiga syfte.

I devalveringsekonomins fotspar har följt en betydande överlikviditet i svensk exportindustri, som satt sin prägel på penningmarknad och fondbörs. Under de senaste tre åren har i denna devalveringsekonomi fotspar följt en mycket omfattande förmögenhetsomflyttning i vårt land, som i sig själv är ett allvarligt hot mot en lugn avtalsrörelse. Det är fel att tro att man löser sådana problem med t. ex. höjd omsättningsskatt på aktier. Det är ju mera djupgående förändringar i samhällsekonomin som ligger till grund för de här snabba förskjutningarna. Dessutom har under denna tid fördelningspolitiken helt kommit ur fas i detta spel med stora insatser. Den kände amerikanske ekonomen Henry Kaufman präglade ju häromsistens uttrycket *The Casino Society*. Lika väl som man i USA kan tala om en spelekonomi så har detta uttryck också kunnat tillämpas på den svenska ekonomin under en tid. I denna utveckling har det inte funnits mycket utrymme för fördelningspolitiska hänsyn. Det är ytterligt små fördelningspolitiska insatser som man har gjort i det sammanhanget.

Det är närmast sensationellt att regeringen inte förrän nu samlat sig till en uppfattning om t. ex. familjepolitiken. Och i går - sent omsider - kom regeringens skatteförslag, där man nu till sist ansluter sig till vårt krav på höjt kommunalt grundavdrag och höjd brytpunkt i skatteskalorna. Bättre sent än aldrig, men nog är det avslöjande för hur fördelningspolitiken har gått regeringen ur händerna.

Ett likartat fenomen har vi bevittnat inom regionalpolitiken, som inte bevärdigades med en enda mening i finansplanen. Regionalpolitiken har legat för fäfat de senaste åren, helt enkelt därför att i en ekonomisk politik som ser som sin huvuduppgift att till varje pris maximera tillväxten finns det inte plats för vare sig fördelningspolitik eller regionalpolitik.

Centern företräder en annan principiell syn på den ekonomiska politiken. Vi menar nämligen - och anser oss ha fått vältaligt stöd i utvecklingen under senare år - att en ekonomisk politik som inte har ett kraftigt och målmedvetet fördelningspolitiskt inslag bygger upp kompensationsanspråk som i längden blir svärbemästrade och äventyrar hela stabiliseringspolitiken.

Detta gäller även den regionala balansen. Nya flyttlass, en kraftig subventionering av näringslivets och förvaltningens personalrekrytering

under flyttningsbidragens och den rörlighetsstimulerande politikens täckmantel skapar nya problem.

Expansionen på koncentrationsorter som t. ex. Stockholm skapar inte bara påfrestningar miljömässigt och socialt, utan bidrar även till överhettning av ekonomin och motverkar väsentligt stabiliseringspolitiken. Den är dessutom t. o. m. ett irrationellt inslag i samhällsekonomin, eftersom redan genomförda investeringar i avfolkningsorter måste dubbleras i koncentrationsorter – alla andra konsekvenser att förtiga.

Det är alltså angeläget att allsidigt och långsiktigt analysera innebörden i och konsekvenserna av den förda ekonomiska politiken. Vi kan med hänsyn till dessa fördelningspolitiska och regionala konsekvenser inte se att den representerar någon egentlig "tredje väg". Den är tvärtom högst konventionell och alltför kortsiktig. Vi i centern vill också ha tillväxt i ekonomin, men inte till vilket pris som helst. Erfarenheterna visar nämligen att den ohämmade tillväxten dyrt får betalas av låginkomsttagare och eftersatta regioner, och till sist medför denna ekonomiska politik en orationell hantering av våra mänskliga och materiella resurser.

Herr talman! Med det anförda ber jag att få yrka bifall till reservationerna nr 1, 3, 5, 7, 10, 12, 15 och 19 i finansutskottets betänkande nr 10.

Under detta anförande övertog talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 7 HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk):

Herr talman! Jag tror att det finns anledning att så här i början av mitt anförande återknyta något till den verklighet som ligger till grund för den ekonomiska politikens inriktning. De föregående talarna har inte särskilt mycket berört de problemen.

Till att börja med måste jag erinra om den fleråriga utveckling som genom åtstramningspolitik gentemot den gemensamma sektorn och genom låga reallöner och kraftigt höjda bolagsvinster har medfört att klassklyftorna i samhället ökat starkt.

De synliga bevisen för detta är omsättningsökningar och värdestegringar på aktiebörsen, förstärkt intresse för utländska uppköp av svenska bolag, en mycket god vinstnivå i de svenska bolagen, en förstärkt likviditet i de svenska företagen och ett överskott av kapital, som söker nya profitområden och som gör att man tävlar om att låna ut pengar till en alltmer behövande allmänhet. Finans- och länebolag har verkligen högkonjunktur.

Å andra sidan har vi den tilltagande s. k. nyfattigdomen – jag säger "den s. k. nyfattigdomen", eftersom det inte är något nytt att det i ett kapitalistiskt samhälle finns en viss fattigdom – där allt fler människor uppenbarligen får allt svårare att klara sin hushållsekonomi och sitt övriga livsuppehälle på ett bra sätt. Hur många som är "nyfattiga" eller hur många som finns alldeles ovanför, precis på eller alldeles under den gräns där man kan tala om stora försörjningsproblem kan diskuteras – det beror på vilka mått man använder. Men ett är helt klart: de har blivit fler, och utvecklingen har inte brutits utan snarare förstärkts under de senare åren. Spåren av den omvända fördelningspolitik som tillämpats under lång tid förskräcker.

Vänsterpartiet kommunisterna anser att det är hög tid att bryta denna för lönearbetare och normalavlönade människor så negativa utveckling.

Vi anser inte att man kan säga att det går bra för Sverige bara därför att det är goda tider för bolagen och för aktiebörsen. Vi anser att goda resultat av den förda politiken kan visas bara genom att fördelningen blir rättvisare och nya arbetstillfällen skapas, samtidigt som en rad andra och delvis nya problem inom ekonomin angrips.

Det går inte bra för Sverige förrän det går bra för landets folk i dess helhet. Vi kan inte vara nöjda med den ekonomiska politiken förrän människorna känner att de stora värden som de genom sitt arbete producerar fördelas så att de också kommer dem själva, samhället och den viktiga gemensamma sektorn till del på ett rättvist sätt.

Nils Åsling efterlyste långsiktiga perspektiv i den ekonomiska debatten. Jag skall beröra några av de problem som måste angripas långsiktigt.

Samtidigt som jag erkänner att det inte finns några särskilt enkla lösningar på de aktuella problemen vill jag ställa frågan: Vilka är de delvis nya eller i varje fall förstärkta problem som förtjänar att analyseras och angripas?

Jag kan nämna tendensen till att lågkonjunkturerna blir längre och djupare, medan perioderna av återhämtning inom ekonomin blir kortare. Det är alltså mycket svårare än tidigare att föra en konjunkturpolitik. En viss kvarstående arbetslöshet får man dra med sig in i perioder med lågkonjunktur.

Produktiviteten inom industrin ökar starkt och på många håll snabbare än produktionen. Investeringarna ger inte som förr nya jobb utan kan resultera i det rakt motsatta, dvs. utslagning och avskedanden på grund av att ny teknik införs. Detta sker samtidigt som man försöker hålla nere lönerna och på så sätt minska efterfrågan på de produkter som industrin producerar och behöver avsättning för.

Kapitalets transnationalisering fortsätter. Den internationella kapitalistiska arbetsdelningen mellan länderna gör det svårare för ett enskilt och, som i vårt fall, mycket litet land att föra en självständig ekonomisk politik. Man kan exempelvis se på de problem som under den senaste tiden visat sig allt tydligare: För att få tillgång till ny teknik dras vårt land in i USA:s embargo politik gentemot främst de socialistiska länderna. Det betyder att vi långsiktigt binds vid ett handelsutbyte med ett litet fåtal utvecklade, kapitalistiska länder, godkända av de ekonomiska stormakterna. Detta innebär ett oerhört stort problem för ett land som vårt. Vi måste komma fram till en politik som gör att vi långsiktigt tar oss ur detta beroende.

Herr talman! De först nämnda frågorna om en rättvis fördelning hanteras på ett enligt min mening felaktigt sätt av regeringen. Regeringen har nog inte förstått allvaret i den situation som råder, där människor som arbetar hårt tvingas vara återhållsamma samtidigt som de ser hur börsklippare och ägare av fasta värden ökar sina förmögenheter och kan inte bara hålla undan för inflationens urholkning av köpkraften utan också berika sig på den.

Det fordras nu, som vi ser det, en konkret politik för återföring av medel från förmögenhetsägare i form av privata kapitalägare och institutioner till vanliga inkomsttagare och den gemensamma sektorn.

De delvis nya frågor jag nämnde eller, rättare sagt, de frågor som har ökat i

betydelse vid sidan av fördelningspolitiken, som ju alla diskuterar nu, berörs inte särskilt i regeringens finansplan och kommer inte heller till uttryck i regeringens budgetförslag. Jag tänker på frågan om makt och ägande, frågan om vem som fattar de avgörande besluten över landets framtida ekonomiska utveckling. Den frågan borde åtminstone nämnas av socialdemokraterna när de beskriver långsiktiga tendenser och problem inom den ekonomiska politikens område.

Från vänsterpartiet kommunisterna har vi föreslagit en politik som tar tag i de stora fördelningspolitiska problemen samtidigt som vi anlägger ett flerårsperspektiv i budgeten och pekar på att det är hög tid för vårt land att välja väg inför framtiden. Vi måste försöka motverka att landet dras allt djupare in i ett internationellt kapitalistiskt beroende som än mer minskar vår självständighet på det ekonomisk-politiska planet. Problemen är stora nog som de är i dag. Detta är en mycket svår uppgift, men problemen måste angripas.

När det gäller den konkreta fördelningspolitiken har vi tagit fasta på att det är mat- och hyreskostnaderna som är de tyngsta utgifterna för vanligt folk och att det därför är på dessa områden som någonting måste göras. Vi har också, som alla andra, observerat barnfamiljernas situation, men vi tror för den skull inte att det bara är de som har problem. Tvärtom verkar de ekonomiska problemen vara fördelade över olika familjetyper och olika hushållstyper, och det finns både rika och fattiga inom de olika kategorierna.

Låt mig peka på några viktiga inslag i vpk:s förslag till fördelningspolitik, såsom vi lade fram dem i januari.

Vi föreslår ett slopande av matmomsen i tre steg, vilket helt genomfört skulle betyda att en tvåbarnsfamilj med normal inkomst skulle få en lättnad med, i dagens priser, 8 000 kr. per år. Det innebär en oerhört stor förbättring för främst flerbarnsfamiljernas ekonomi.

Vi föreslår också en förbättring av bostadsbidragen och en justering av gränserna för kommunalt bostadstillägg med ökade statsbidrag till kommunerna som följd.

Vi föreslår förbättringar för de arbetslösa och för de studerande.

Dessutom har vi lagt fram förslag som gäller de nu så aktuella barnfamiljerna. Jag skall redogöra närmare för dessa förslag, eftersom regeringen har varit aktiv på det här området under den senaste tiden.

Jag måste säga att det hade varit på sin plats att regeringen hade lagt fram sina förslag i samband med budgeten i januari, så att oppositionen då hade kunnat ta ställning till regeringens *samlade* politik. Samma kritik gäller de i går presenterade skatteförslagen.

Men det är naturligtvis så att regeringen undan för undan vill försäkra sig om stöd från olika partier innan man lägger fram sina förslag. Därför uppstår man förhandlingar. Och så vill man väl blidka den kritiska opinionen ute i landet mot fördelningspolitiken genom att hänvisa till kommande åtgärder. "Lugn, det kommer mera" – så är det bra att kunna säga när man får kritik mot det man redan har lagt fram, och då är det ju skönt att man inte lade fram allting med detsamma och avslöjade vad man hade tänkt.

Regeringen har föreslagit att barnfamiljerna skall få ett med 1 020 kr. per år och barn ökat barnbidrag. Regeringen föreslår dessutom att studiebidra-

get skall betalas ut för tolv månader i stället för som tidigare nio månader.

Båda dessa förslag finns med i de motioner som vpk väckte i januari – med några tiors skillnad i storleken på barnbidraget. I det flerårsperspektiv som vi skisserade i vår motion har vi också sagt att föräldraförsäkringen måste byggas ut – och det är också regeringen intresserad av, enligt de samtal vi haft under den senaste tiden.

När det gäller finansieringen av dessa och andra förslag som finns med i vår samlade ekonomiska politik, har vi likaså redan i januari, när vi tog ställning till regeringens budgetförslag, redovisat hur vi vill att det hela skall betalas utan att det blir en omfördelning endast mellan de redan ekonomiskt klämda människorna. Vi föreslår från vpk en till 6 % höjd omsättningsskatt på aktier, som skulle utgå med 3 % för säljare och 3 % för köpare. Vi föreslår en engångsskatt på stora förmögenheter, eftersom sådana har samlats i oerhörd omfattning under de senaste åren, och i förlängningen vill vi också ha en höjd förmögenhetsskatt i övrigt. Vi vill ha en provisorisk realräntebeskattning medan vi väntar på det slutliga förslaget från regeringen, som kanske dröjer, och en höjd tobaksskatt samt vissa besparingar inom den militära sektorn. Allt detta föreslår vi för att få råd att förbättra situationen för vanliga inkomsttagare och barnfamiljer, men naturligtvis också för att få pengar till våra övriga förslag vad gäller den ekonomiska politiken.

Alla de här åtgärderna, både vad gäller bidragen till barnfamiljerna, förbättringen av bostadsbidragen och KBT, som gynnar också pensionärer, samt en sänkt matskatt, vore riktiga ur fördelningssynpunkt.

Nu avisas den här politiken av utskottsmajoriteten med hänvisning till vad man sade förra året om vpk:s politik. Jag kan inte låta bli att meddela något roande som jag upptäckte i betänkandet från förra året. Vad sade man då om vpk:s politik? Jo, man hänvisade till det man sade året förut om vpk:s fördelningspolitik! Det är verkligen tunna argument. Jag hoppas att finansutskottets ordförande Arne Gadd i sitt anförande något kommer att utveckla kritiken mot vpk:s fördelningspolitik, så att vi får ta en debatt om den.

Även om vi i dag diskuterar ett särskilt betänkande från finansutskottet, måste jag för att få bilden komplett också beröra det skatteförslag som regeringen lade fram i går. Det var ju emotsett med en viss förväntan. Det var intressant att se vilken inriktning det skulle ha, eftersom det i diskussionerna om finansieringen av förbättringarna för barnfamiljerna hade talats om att det skulle komma ett nytt skatteförslag som kunde bidra. Jag förstod aldrig riktigt hur detta skulle hänga ihop. Tidigare har ju regeringen haft en höginkomstprofil på skatteförslagen, kan man säga. De har mest gynnat höginkomsttagare. Dessutom har man tänkt sig att kommunerna skall betala en del av detta. Så blev det också.

Det förslag som presenterades i går är ingenting annat än en fortsättning på den skattesänkningen som främst gynnar människor med höga löner. Alla får visserligen en skattesänkning – och det är naturligtvis bra – men den ger mest till dem som tjänar mest, och det är samma politik som man förde genom "den underbara nattens" överenskommelse, och den är vi mycket kritiska mot.

Det gäller att se upp med vad denna skattesänkning egentligen kan vara värd för människorna. Det är ju meningen att kommunerna skall betala

kostnaderna genom mindre skatteintäkter, som blir följderna av ett ökat grundavdrag. Det betyder naturligtvis att redan pressade kommuner får svårt att klara sina uppgifter utan att höja både skatter och avgifter. På det sättet kan en hel del av skattesänkningen förgöras genom att man tar just från kommunerna, som har så otroligt viktiga uppgifter när det gäller fördelningspolitiken, den sociala servicen, barnstugeutbyggnaden, hälsovården, åldersvården och allt vad man vill. Detta är ju områden som verkligen angår dem som har problem och brukar benämnas nyfattiga. Just genom att man går hårt åt kommuner och landsting kommer det att bli sämre förhållanden där.

Den åderlåtningspolitik som så hårt kritiserades av socialdemokraterna i opposition när de borgerliga inledde den – den var en konfiskationspolitik som skulle rättas till när socialdemokraterna hade kommit i regeringsställning, sade de – är nu högsta visdom och regeringspolitik. Det är plågsamt att behöva göra det konstaterandet.

Herr talman! Vi har fått ett uppror på arbetsplatserna mot fördelningspolitiken och mot de dåliga avtalen. Jag tror inte det kan dröja länge förrän det blir ett kommunalt uppror, när kommunpolitikerna som är satta att förvalta kommunernas funktioner kommer till regeringen och säger: Nu får det vara nog, nu klarar vi inte mera. Jag vet att det jäser också i kommunleden.

Anledningen till att regeringen låter kommunerna betala människornas skattesänkning, som skulle vara ett led i fördelningspolitiken, är såvitt jag kan förstå att man på det viset kan lindra kraven på storföretagen och industrin att betala en del av sina vinster i ökade löner. På så vis vill man naturligtvis lägga grunden för ett låglöneavtal.

Nej, det är nog så att vårt förslag till skattesänkning, dvs. slopande av matmomsen, är det bästa. Den skattesänkningen anser vi från vpk vara den mest rättvisa och effektiva att genomföra, om man vill förbättra hushållens inkomster genom skattesänkningar. Dessutom är det då fråga om prissänkningar på varor som produceras inom landet och är nödvändiga och som används mer i de familjer där man är många i hushållet. En sådan skattesänkning blir inte sämre av att den delvis kan finansieras genom skatt på omsättningen av aktier eller annan beskattning av kapital och förmögenhet, som jag tidigare nämnt. Tvärtom blir den extra fördelningspolitiskt effektiv.

Det är intressant att notera att de andra partiernas rörande gemensamma argument mot just en sådan aktiebeskattning som har varit föremål för debatt under våren brukar gå ut på att själva skatteformen är helt orimlig och att börsen inte tål sådana ingrepp som en höjd beskattning innebär. Visserligen är vi inte överens om hur mycket man kan ta, men jag kan notera att det hittills har gått bra. Trots finansministerns tvära kast för någon vecka sedan, som gav en enprocentshöjning av omsättningsskatten på aktier, har börsen redan hämtat sig och slagit nya rekord. Den dag då beskedet kom från regeringen att man skulle höja omsättningsskatten på aktier kallades "den svarta torsdagen" i affärstidningarna. I går var det "all time high" som det heter, de högsta värdena någonsin, så börsen repade sig ganska snabbt från det lilla ingreppet. Storkapitalet reagerar ungefär som när det kommer en regnskur: man ställer sig åt sidan en stund och ser hur långvarig den blir.

Sedan går man ut igen. Man måste ju sköta sina plikter. Utan att byta aktier med varandra kan man inte berika sig. Utan att fullgöra den verksamheten kan man inte spekulera. Detta kommer att fortgå trots ökad beskattning.

Så, herr talman, över till andra förslag angående den ekonomiska politikens inriktning.

Vi menar från vårt parti att landets ekonomi inte kan bringas på fötter utan en rättvis fördelningspolitik. Men de ekonomiska problemen kan inte heller lösas utan att människorna ges möjligheter till ett meningsfullt arbete, så att de får bidra till landets utveckling, klara sin egen försörjning och betala skatt till det gemensamma.

För att en sådan politik skall lyckas måste en allsidig utveckling av ekonomin ske. Varuproduktion och tjänsteproduktion måste utvecklas. Industrins expansion och nyföretagande kan inte ställas i motsats till den gemensamma sektorns tillväxt. Vinsterna kan inte tillåtas skena iväg utan att de arbetande får sin del av värdeökningen.

Ett ensidigt bekämpande av inflationen genom att bekämpa löneökningar kan inte lyckas så länge vinsternas betydelse för prisutvecklingen helt nonchaleras. En granskning av inflationens orsaker visar att vinsterna har en stor betydelse för inflationen och att samhällsekonomin inte kan utvecklas logiskt och jämnt utan att man också får en jämn och god löneutveckling.

Det sagda betyder inte, som en del brukar hävda i propagandan mot vpk, att vi skulle hata vinsten eller att vi skulle göra attacker mot industrin, eller någonting liknande. Det är inte alls på det sättet. Självfallet fattar även vi att produktionen måste gå med vinst även i ett socialistiskt samhälle. Finge vi skapa ett socialistiskt Sverige, skulle företagen gå med vinst, var så säker på det! Men vi kräver en samhällsekonomiskt rättvis fördelning av vinsten. Det kan inte få vara så, att stora grupper anställda arbetare som gör sitt arbete skall hållas tillbaka, medan vinsterna ökar och används för diverse spekulation.

Grunden för all fördelningspolitik läggs i kampen om mervärdet i produktionen. Beroende på hur den kampen utfaller får man sedan fylla i med fördelningspolitik på olika sätt. Här är det verkligen plats att kritisera regeringen för dess ensidiga syn, då man i första rummet sätter en begränsning av löneutvecklingen som mål för den ekonomiska politiken. Man vill, säger man, skapa ett läge där vårt land för alltid skall ha ett bättre konkurrensläge gentemot utlandet, ett permanent överskott. Nu har vi redan ett gott konkurrensläge. Den svenska industrin är effektiv. Den är långt kommen när det gäller automatisering och effektivisering. Vi har ett gediget yrkeskunnande, välutbildad arbetskraft, och den svenska kostnaden per producerad enhet är låg jämförd med kostnaden i de viktigaste konkurrentländerna. Genom att så hårt bekämpa en sund och måttlig löneutveckling hindras också den inhemska efterfrågan att utveckla den svenska marknaden, där ju också svenska företag finns och behöver sälja sina varor.

Vi får inte glömma den inhemska marknadens utveckling och dess betydelse för ekonomin. Regeringen bortser ifrån att just en positiv löneutveckling inom landet också får till resultat att samhällets skatteinkomster ökar och att den gemensamma sektorn ges bättre förutsättningar att utvecklas och motsvara alla de väl grundade krav som samhällsmedborgarna

ställer. Dessutom kommer den gemensamma sektorn att få en mycket stor betydelse i framtiden för skapandet av nya arbetstillfällen i takt med kapitalistiska kriser, rationaliseringar, ny teknik och utslagning av människor.

Den gemensamma sektorn kommer att få en än större betydelse i det framtida Sverige. Att då som de borgerliga partierna föreslår att man skall försöka privatisera delar av den gemensamma sektorn, att direkt sälja ut statliga företag, är ett sätt att avrusta landet, att hindra att vi i framtiden får möjlighet att föra en politik som skulle kunna vara ett alternativ till den kapitalistiska utvecklingen inom den privata industrin.

Samma sak gäller löntagarfonderna. Inom vpk kritiserar vi starkt fondernas konstruktion och arbetssätt. Vi anser att fonderna skall förändras. Genom att fonderna får en annan inriktning, varvid de medverkar till att lösa problem inom vissa branscher och blir en del av regionalpolitiken, kan fonderna komma att spela en positiv roll. Som spekulanter på börserna – eller som nyligen i samarbete med en bank delta i diverse skatteplaneringsaffärer – är naturligtvis fonderna helt värdelösa och skadliga för den arbetande befolkningen. Men att avskaffa fonderna hjälper föga. Genast träder då något privatkapitalistiskt företag in i deras ställe och tar över tomrummet. Att förändra fonderna och deras verksamhet är angeläget och brådskande. Därefter kan fonderna bli ett redskap för en arbetsskapande politik och kanske på något sätt motsvara de förväntningar som fanns ute i landet inför 1979 och 1982 års val, då man sade, att får vi bara fonderna, får vi också jobben.

När vi talar om fondernas roll i samhällsekonomin är det angeläget att föra över tanken till den oerhörda makt som storfinans och privatkapitalister besitter i vårt land. Inte nog med att de har stor ekonomisk makt att styra och ställa utan att behöva ta hänsyn till samhällsekonomiska effekter. Storfinansens har också genom sin ideologiska propaganda fått regeringen att falla undan för krav på låga löner, rekordhöga vinster, en alltför ensidig satsning på exportindustrin, ett framsläppande av starkt ökande utlandsinvesteringar och utländska uppköp av svenska bolag.

Herr talman! Det är hög tid att vrida politiken till vänster. Ett första steg är naturligtvis en rättvis fördelningspolitik. Den kan påbörjas omedelbart. Ett andra steg är att samhället måste skaffa sig inflytande över den ekonomiska makten, dvs. över storfinansens maktcentra. En nationalisering av affärsbanker, investmentbolag, finansbolag och försäkringsbolag blir nödvändig för att man i ett längre perspektiv skall kunna föra en riktig ekonomisk politik, som gynnar de vanliga löntagarna och dem som lever i små omständigheter. De som i dag kritiserar den förda fördelningspolitiken bör betänka att med en borgerlig regering vore problemen än värre. Som alternativ till den förda politiken i dag, som så många kritiserar, krävs ju en mer socialistisk politik, ett försvar för den gemensamma sektorn och dess möjligheter att spela en viktig roll i en politik för både arbete och rättvis fördelning.

Herr talman! Med dessa ord yrkar jag bifall till samtliga vpk-reservationer som fogats till betänkandet.

Anf. 8 ARNE GADD (s):

Herr talman! Den del av finansutskottets betänkande nr 10 som gäller betalningarna med utlandet, och som berörs i reservationerna 5, 6 och 7, kommer senare i debatten att kommenteras av Bo Södersten. På motsvarande sätt kommer Arne Andersson i Gamleby att kommentera de delar av betänkandet som rör kommunernas ekonomi, vilka behandlas i reservationerna 23 t. o. m. 31.

Den ekonomisk-politiska debatten inleder riksdagens behandling av regeringens förslag till statsbudget. I finansplanen gör regeringen sina bedömningar av den ekonomiska utvecklingen för den tid budgetförslaget gäller, från juli 1986 t. o. m. juni 1987. I budgetregleringen anges mer precist och konkret vilka praktiska slutsatser regeringen dragit av sin ekonomiska analys i finansplanen.

Vanligen är finansdebatten en viktig debatt. Riksdagens partier får där möjlighet att ge sin syn på regeringens förslag, ge förslaget sitt stöd eller komma med alternativ.

Årets finansdebatt är självfallet också den en viktig debatt. Men den känns inte så just nu. Det som hände sent fredagen den 28 februari har skakat oss svenskar. Ingen trodde att detta kunde hända i vart land. Den uppskattning som socialdemokratins politiska motståndare visade Olof Palme i måndags under minnesstunden här i kammaren underströk den värdegemenskap som trots de politiska stridigheterna ändå finns i vart Sverige.

Vårt öppna samhälle och vår politiska demokrati slår alla vakt om. Det kan inte råda något tvivel om allvaret och äktheten i det som sades här i kammaren för två dagar sedan. Det borde då också gå att skapa breda majoriteter för den politik som landet nu behöver på ekonomins område. Det är ändå förutsättningen för att Sverige skall fungera.

Den ekonomi som landet behöver ger alla ett arbete och ett meningsfullt arbete. Den ekonomi som landet behöver fördelar resurserna rättvist, och bördorna bärs av dem som har förmåga att bära dem. Den ekonomi som landet behöver garanterar den sociala tryggheten, och den raserar inte tryggheten.

Jag tror, herr talman, att de flesta är ense om detta – ense i orden. Men förmår vi ena oss i handling? Det ser inte riktigt så ut i dag. Finansutskottets betänkande är kantat med 31 reservationer! Just nu ser emellertid de ekonomiska utsikterna ljusa ut. De sjunkande oljepriserna förbilligar vår energiimport. De bidrar till att göra svenskt näringsliv mer konkurrenskraftigt. De ger oss ytterligare en chans som vi borde ta till vara.

De sjunkande dollarkurserna tyder på en "tillfriskning" av amerikansk ekonomi, och förhoppningsvis kommer USA att föra en finans- och penningpolitik som inte förhindrar en fortsatt expansion inom OECD, till gagn också för oss i Sverige.

Man kan förvänta sig en tillväxt bl. a. i Västtyskland – vår viktigaste handelspartner – som borde kunna leda till en förstärkt efterfrågan i Västtyskland men indirekt också i andra länder i främst Västeuropa, dit två tredjedelar av hela vår export går i dag.

Finansutskottet är helt enigt i bedömningen av utvecklingen under den

närmaste tiden i vår omvärld. Bedömningarna överensstämmer med regeringens.

Den dramatiska utvecklingen på olje- och valutamarknaderna påverkar självfallet villkoren för vårt land. För första gången redovisade konjunkturinstitutet (KI) före presentationen av statsbudgeten bedömningar av Sveriges ekonomi redan i december förra året. Regeringens finansplan i januari bygger på dessa bedömningar, men på grund av de förändrade förhållandena redovisade KI i februari reviderade bedömningar utifrån de förändringar som hade ägt rum under de senaste månaderna i oljepriser och dollarkurser.

I finansplanen bedömdes prisutvecklingen under 1986 stanna vid drygt 4 %, men efter justeringarna beroende på de sjunkande oljepriserna och de lägre dollarkurserna har KI bedömt att inflationstakten under loppet av 1986 stannar vid 3 å 3,5 % ~ allt då under förutsättning att arbetsmarknadens parter träffar avtal som bibehåller näringslivets konkurrenskraft.

Här går bedömningarna isär. I de borgerliga partiernas motioner, som är utgångspunkten för reservation nr 1, bedöms regeringens antaganden om löneutvecklingen som alltför optimistiska.

Skall stabiliseringspolitiken lyckas är det emellertid nödvändigt med ytterst begränsade löneökningar. Det vore dessutom av stort värde om arbetsmarknadens parter kunde sluta avtal för en längre period än ett år.

Men skall detta vara möjligt måste andra grupper ta sitt ansvar för landets ekonomi. De kraftiga höjningar av aktieutdelningarna som på sina håll redan genomförts gör det mycket svårt för fackföreningsrörelsen att halla tillbaka sina krav. Det är inte bara landets löntagare som har ansvaret för Sveriges ekonomi.

Vi får hoppas att detta inses av de ansvariga inom näringslivet, så att demonstrativt kraftiga utdelningshöjningar på aktier nu upphör och att tilltag i stil med den s. k. Leoaffären aldrig mer inträffar.

Sker inte detta är det regeringens skyldighet att snabbt och bestämt ingripa. Det räcker inte med deklARATIONER. Utvecklingen under våren får avgöra vad som visar sig vara nödvändigt.

Regeringens proposition om familjepolitiska åtgärder och förändringar i skattesystemet är i dagsläget utmärkta insatser. Reallönerna kan därmed med rimliga löneavtal stiga både 1987 och 1988.

Eftersom skattereformens huvudpunkter bl. a. gäller de kommunala grundavdragen, den s. k. brytpunkten inom inkomstbeskattningen och energibeskattningen, tillgodoser regeringens förslag i långa stycken centerns skattepolitiska motioner. Ett brett parlamentariskt stöd för regeringens förslag borde kunna gå att uppnå – om någon som helst vilja till samförstånd finns.

Regeringens proposition om familjepolitik och skattepolitiken har kommit för att underlätta för arbetsmarknadens parter att sluta avtal som är förenliga med samhällsekonomisk balans och med en rättvis fördelning av resurserna.

Vpk:s krav gäller progressionen i skatteskalorna, förmögenhets- och kapitalbeskattningen, matmomsens avskaffande, omsättningsskatten på aktier och skatten på aktier och stora förmögenheter.

Vpk vill ta bort den s. k. matmomsen. Inte minst Hans Petersson i Hallstahammar vet att skälen emot ett borttagande av matmomsen inte alls

är ideologiska utan skattetekniska. Jag vill minnas att Hans Petersson var ledamot i den utredning som studerade frågan så sent som 1983.

Målet att göra maten och nödvändighetskonsumtionen billigare är vi eniga om. En sådan åtgärd gynnar de svaga i samhället och är alltså önskvärd. Men när man skall driva en sådan politik skall den inte lämna vägen öppen för skatteeffflare. Det vill inte heller Hans Petersson göra. Tekniken att ta bort "momseffekten på maten" – Hans Petersson kanske känner till det parti som präglade detta uttryck – går över livsmedelssubventionerna. Dem kan vi höja igen, men först när statens finanser och landets ekonomi är i ordning – och till just det syftar regeringens politik.

Beskattningen på kapital har verkligen skärpts under den socialdemokratiska regeringens tid efter 1982. Egentligen borde vpk-företrädarna vara nöjda.

Herr talman! Går man in mer konkret på det som de olika partierna föreslår, dvs. på budgetregleringar, framstår olikheterna mellan partierna litet tydligare.

Sett ur budgetsaldots synvinkel påstår de olika partierna sig, utöver vad regeringen föreslår, vilja spara följande summor: moderata samlingspartiet nära 5 miljarder, folkpartiet 4,5 miljarder och centerpartiet 5,7 miljarder. Däremot föreslår vänsterpartiet kommunisterna åtgärder som sammantaget skulle försämra budgeten, enligt vpk:s egna bedömningar, med 250 milj. kr.

Nu är kanske inte den tekniska kvaliteten i alla motionerna så hög som motionärerna själva sannolikt skulle önskat. Efter noggranna utredningar inom finansutskottets kansli blir bilden en annan: moderata samlingspartiet skulle förstärka budgeten med 4,6 miljarder, inte med 5, och folkpartiet med 2,2 miljarder, inte med 4,5. Centerpartiet skulle försvaga budgeten med 2,3 miljarder, inte förstärka den med 5,7. Vänsterpartiet kommunisterna slutligen skulle försvaga budgeten med 5,8 miljarder, inte med 0,25.

Det ligger inte alls något politiskt intresse i att kritisera olika oppositionspartier för att de inte, på den tid som står till deras förfogande och med de resurser de har, kan prestera tekniskt lika genomarbetade alternativ som regeringen med kanslihusets resurser kan göra. Det intressanta är den politiska vilja som speglas i motionerna.

Moderata samlingspartiet, liksom folkpartiet – men inte centerpartiet – vill slopa skattereduktionen på fackföreningsavgiften. Moderata samlingspartiet och folkpartiet nämner ingenting om den orättvisa som då skulle skapas mellan arbetstagarnas och arbetsgivarnas organisationer. Fackföreningsrörelsen skulle med moderata samlingspartiets och folkpartiets förslag ställas i ett betydligt sämre ekonomiskt läge än arbetsgivarsidan.

Förmögenhetsskatterna skulle sänkas och speciell skattereduktion på aktieutdelningar skulle återinföras. Realisationsvinsterna på fastigheter skulle få lägre beskattning. Den slopade fastighetsskatten skulle gynna fastighetsägare men missgynna hyresgäster.

Som exempel illustrerar detta de fördelningspolitiska strävanden som borgerliga partier fortfarande har. I långa stycken följer här såväl folkpartiet som centerpartiet fortfarande moderata samlingspartiet i spåren.

Moderata samlingspartiets motion vad beträffar budgetregleringen är – liksom folkpartiets – jämförelsevis väl genomarbetad tekniskt sett. De

speciellt stora nedskärningarna drabbar kommunerna ytterligare. Betydande neddragningar görs också inom arbetsmarknadspolitikens område. Stödet till vuxenutbildningen försämrats allvarligt. Mjölksubventionerna skärs ned stegvis. Bidragen till arbetslöshetskassorna reduceras. Sjukpenningersättningen i början av en sjukdom reduceras till två tredjedelar.

En omfattande utförsäljning av statliga företag skall dessutom äga rum, om moderaterna får råda.

Däremot sänks inkomstskatten, liksom kapitalbeskattningen. Omsättningsskatten på aktier avvecklas och det s. k. forsknings- och utvecklingsavdraget återinförs. Skattereduktionen för fackföreningsavgifter tas alltså bort.

Moderata samlingspartiet är konsekvent. Vi socialdemokrater ser förslagens sammantagna fördelningspolitiska effekter som helt oacceptabla. I dagens debatt inledde Lars Tobisson med att uttrycka sin häpenhet över att vi i Sverige, speciellt fackföreningsrörelsen, i dagens situation intresserar oss för fördelningspolitiska problem. Herr Tobissons häpnad säger allt.

Det som ytterligare måste framhållas är att de besparingar som moderaterna förespråkar får omedelbar effekt under det att de skattelindringar som också ingår i den moderata motionen först efter hand får fullt genomslag. Konsekvensen blir att om moderata samlingspartiet – mot förmodan – skulle vara i stånd att förverkliga sin politik, så tvingas statsmakterna att efter hand genomföra ytterligare kraftiga indragningar, såvida man inte accepterar successiva försämringar i budgetsaldot.

Folkpartiets besparingar riktar sig liksom moderata samlingspartiets främst mot kommunerna.

Hela 5 miljarder ytterligare dras in från kommunerna i folkpartiets förslag genom att ingen kompensation ges för den avskaffade kommunala företagsbeskattningen. Skatteutjämningsavgiften höjs från 14 öre per skattekrona till 55 öre per skattekrona.

Det kommunala grundavdraget sänks, och hela skatteinkomsten tas in till staten. Sjukförsäkringssystemet försämrats liksom det statliga stödet till arbetslöshetskassorna. Mjölksubventionerna avvecklas under en treårsperiod. Regeringens förslag till höjda bostadsbidrag avvisas. Statlig egendom utförsäljs.

Däremot skall marginalskatterna sänkas – speciellt i de allra högsta inkomstskikten. I det avseendet går folkpartiet ännu längre än moderata samlingspartiet.

Samma kommentar kan göras vad beträffar folkpartiets budgetförslag som jag gjorde beträffande moderata samlingspartiets. De utgiftsbegränsningar som föreslås får omedelbar effekt, under det att inkomstbegränsningarnas fulla effekt slår igenom först efter hand, varför ytterligare indragningar måste göras framöver om inte de saldoförbättringar som vinnas på kort sikt så småningom har förbyts i sina motsatser.

Centerpartiets förslag till budgetreglering anser centern själv innebära en budgetförstärkning på 5,5 miljarder. Finansutskottets kansli har under utskottsarbetets gång bedömt att de sammantagna effekterna av centerns förslag i stället leder till en försvagning av statsbudgeten på drygt 2 miljarder. Skillnaden ligger alltså på nivån 7–8 miljarder!

Kostnaderna för vissa nya utgiftsåtaganden har enligt kansliets beräkningar underskattats eller inte alls beaktats. Flertalet av de skattesänkingsförslag som centern för fram eller som centern ställt sig bakom har inte heller beaktats i deras budgetförslag.

Jag citerar utskottsbetänkandets kommentar: "Utskottet kan inte godta en politik som innebär att budgetunderskottet ånyo tillåts öka."

Nils Åsling har i kammardebatten anfört några exempel på att centern skulle ha behandlats illa av finansutskottet. Ett av de exempel Nils Åsling tog upp var att vi inte skulle ha tagit hänsyn till centerns förslag när det gällde indragning av bidragsförskott. Det finns en förklaring till att vi inte har gjort det, och det är att det förslaget inte finns i någon partimotion eller kommittémotion från centern. Det är inte så lätt för finansutskottets kansli att gissa vad som rör sig i huvudet på Nils Åsling ibland. Detta då enbart om de tekniska bristerna i centermotionerna.

Vi ser det däremot som ett utslag av god vilja från centerns sida när partiet stöder det höjda bostadsbidraget. Positivt är också att centern inte längre ställer sig bakom en politik som försämrar sjukförsäkringen eller som vill införa olika skatteprinciper för olika parter på arbetsmarknaden.

Herr talman! Vi kan naturligtvis debattera det här om budgetposter länge. För egen del tycker jag det är skojigt. Däremot har kanske en sådan debatt ett begränsat politiskt värde. Det politiskt värdefulla ligger i vad finansutskottet yttrat i samband med behandlingen av den kommunala ekonomin: "I ett första steg förordar således utskottet att neddragningar görs i vissa statsbidrag på det sätt som föreslås i budgetpropositionen med sammanlagt 2,5 miljarder kronor. Det gäller vissa utbildningsbidrag, väg- och trafikbidrag samt bidrag till barntandvård.

Det ankommer på resp. utskott i riksdagen att bereda dessa frågor.

Skulle utskotten finna att något av dessa förslag till nedskärningar ej bör genomföras måste utskotten i enlighet med de av finansutskottet föreslagna budgetpolitiska riktlinjerna finna andra former av begränsningar för kommunsektorn."

Till grund för denna princip ligger insikten att statsbudgeten inte får försvagas under behandlingen i riksdagen i vår. Samhällsekonomin kräver att statens budget så snart som möjligt kommer i balans igen.

I går enades socialdemokrater och folkpartister i utbildningsutskottet om en annan teknik till besparingar än den som regeringen föreslagit för kommunerna. Det gäller bidraget till lärarlönerna för grundskolan. Överenskommelsen bör hälsas med uppriktig glädje. Detta gäller också centerns uppfattningar i nog så viktiga delar av skattepolitiken.

Jag utgår ifrån att regeringen i sin proposition om kommunal skatteutjämning och i kompletteringspropositionen i övrigt i vår presenterar ett förslag som ger riksdagen en samlad bild av statens insatser för främst den kommunala verksamheten. Det är nödvändigt för att kommunerna i tid skall veta vilka resurser som står till deras förfogande 1987 och 1988.

Herr talman! Med detta yrkar jag bifall till vad utskottet hemställt i finansutskottets betänkande nr 10 i alla delar.

Anf. 9 LARS TOBISSON (m) replik:

Herr talman! Arne Gadd sjöng samma visa som han gjort varje år vid den här tiden. Den går ut på att vi moderater inte sparar så mycket som vi säger, men å andra sidan sparar vi alldeles för mycket. Jag har vid de här tillfällena varje år brukat säga: Ni får bestämma er för vilken fot ni vill stå på.

Finansutskottets kansli har nu bekräftat att våra beräkningar och vårt budgetalternativ för budgetåret 1986/87 är korrekta – likaså utgifterna för helår framöver. Däremot har vi något olika uppfattningar om genomslaget av våra skattesänkningar, och det har en beräkningsteknisk förklaring. Men det viktiga är att det är obestridligt att vi när det gäller det budgetförslag för 1986/87 som nu skall behandlas har ett budgetunderskott som är bortåt 8 miljarder lägre än det som regeringens budget innebär. Därefter – för kommande år – återkommer vi med nya besparingar; Arne Gadd behöver inte vara orolig på den punkten.

Ett annat tema i Arne Gadds korta inlägg här var att moderat politik gynnar de rika. Det är obestridligt att våra skattesänkningar har sin tyngdpunkt i de breda inkomstskikten. Även efter regeringens förslag här i går kommer vi att sänka marginalsatserna till 40 % för de breda grupperna av arbetare och tjänstemän, medan Arne Gadd tydligen vill stanna vid 50 %.

Arne Gadd hade också goda ord att säga om regeringens familjepolitiska förslag. Jag får inte det att gå ihop riktigt. Här har man lagt fram förslag om ett höjt grundavdrag – vem är det som tjänar på det? Jo, det är familjer som har goda ekonomiska resurser och kan fördela över tillgångar på barnen, så att de kan skaffa sig kapitalinkomster på upp till 11 600 kr. – de får dem skattefritt. Det är ett rejält grundavdrag – till barn med kapitalinkomster! Men för familjer som har snävare ekonomi och som inte har dessa möjligheter gör man ingenting i skattesystemet. Att den ende familjeförsörjaren hemma har en familj med flera barn tar man inte ett dugg hänsyn till. Vi moderater anser det vara rimligt att ge ett grundavdrag till varje barn, oavsett om det tillhör en rik eller en fattig familj.

Till sist sade Arne Gadd att moderaternas ytterligare besparingar särskilt går ut över kommunerna. Hörde Arne Gadd att finansministern på presskonferensen i går skröt med att regeringen nu drar in över 8 miljarder från kommunerna, medan vi stannar vid totalt sett 4–5 miljarder? Vad säger Arne Gadd om den situationen; han får alltså försvara betydligt större indragningar från kommunerna än dem som han skäller på oss moderater för att vi vill genomföra!

Anf. 10 BJÖRN MOLIN (fp) replik:

Herr talman! Arne Gadd gick inte närmare in på de aktuella frågorna i den ekonomiska politiken om hur man skall kunna begränsa kostnadsutvecklingen och bevara företagets konkurrenskraft. Jag skall därför inte göra det heller. Däremot sade Arne Gadd någonting om sambandet mellan förhållandena på börsen och avtalsrörelsen, som jag skulle vilja kommentera.

Där tror jag att Arne Gadd hade kunnat göra en pedagogisk insats genom att påminna om att stigande aktiekurser inte är något negativt för avtalsrörelsen. Det är inte så att de människor som jobbar i aktiebolag för vilka det går bra på börsen framöver på något sätt får det sämre av det.

Jag tror i stället att det förhåller sig tvärtom, nämligen att företag som är vinstgivande och som av det skälet går bra på börsen också är bra arbetsplatser och har bättre förutsättningar för lönehöjningar och större trygghet i anställningen. För övrigt är inte en omsättningsskatt på aktier någonting som egentligen riktar sig mot de människor som har aktier, utan den är en skatt på handeln med aktier.

De olika budgetalternativen lär väl komma att få revideras många gånger ytterligare. Inte minst kommer de skatte- och familjepolitiska förslagens budgeteffekter att behöva vägas in av finansutskottet. Jag håller med Lars Tobisson om att Arne Gadds argumentation mot våra besparingar på det kommunala området verkar litet egendomlig, om man beaktar att hans eget parti just har föreslagit indragningar från kommunerna på ytterligare 4 miljarder kronor. I argumentationen mot de besparingar som vi har föreslagit kanske man skall vara litet försiktig, eftersom dessa besparingar tenderar att dyka upp igen i regeringens budgetförslag någon tid efteråt.

Anf. 11 NILS G. ÅSLING (c) replik:

Herr talman! Jag noterar att Arne Gadd bekräftar att socialdemokratin sluter upp bakom vårt förslag till höjning av det kommunala grundavdraget och till höjning av brytpunkten i inkomstskatteskalorna. Jag är tacksam för den bekräftelsen.

Vidare dissekerar utskottets ordförande olika budgetalternativ, bl. a. centerns. Han säger att alternativens tekniska kvalitet inte har varit så hög. Nej, det kan väl erkännas att den kunde ha varit högre. Men det beklämmande är att finansdepartementets beräkningar har haft verkligt dålig kvalitet. Finansdepartementets och finansministerns beräkningar har ju när det gäller centerns motioner slagit fel med väsentligt över 6 miljarder.

Jag förstår Arne Gadd om han försiktigtvis inte tar upp de korrigeringar av finansutskottets beräkningar som jag gjorde i mitt inlägg – nämligen dels vad gäller effekterna av schablonavdraget, dels vad gäller effekterna av B-skatteupphörden. När det gäller den senare posten har finansutskottet bytt princip från i fjol till i år. Det vore angeläget att man åtminstone tillämpade samma principer när man värderar olika budgetalternativ.

Summan av detta är – tvärt emot vad Arne Gadd vill göra gällande – att centern har ett rejält plus i sitt budgetalternativ. Det är en ganska stor skillnad mot att ha ett minus på 2,4 miljarder, som Arne Gadd vill göra gällande. Våra beräkningar höll alltså, och det visar att vårt budgetalternativ håller.

Jag är angelägen om att Arne Gadd bekräftar att han uppfattar våra förslag på det sätt som jag har redogjort för. Det är orimligt att föra en diskussion, om vi inte är överens om vad siffrorna innebär. En förutsättning för en saklig debatt är att man respekterar korrekta uppgifter som används i debatten.

Anf. 12 HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk) replik:

Herr talman! Det var ett intressant anförande som Arne Gadd höll. Först och främst kunde jag märka en kraftig nyansering när det gäller inflationsdrivande effekter. Det är tydligen inte längre bara lönerna som driver upp inflationen utan också vinster och företagens agerande, förväntningar om

vinster, räntepolitik m. m. Det var ju bra. Om sådana skrivningar kommer fram nästa gång i finansutskottet, kanske vi kan enas på den punkten så att jag inte behöver reservera mig.

Sedan sade Arne Gadd att det var orimligt att man skulle hålla igen lönerna, när man ser hur aktieutdelningarna har ökat och ökar. Det håller jag också med om. Det är stötande för människor som tar ansvar och håller igen sina löner och försöker medverka på alla sätt utifrån de allmänt givna samhällsekonomiska riktlinjerna att se hur andra berikar sig på deras bekostnad.

Så till matmomsen. Det är bara av skattetekniska skäl som man tycker att slopande av matmomsen inte är något bra förslag, sade Arne Gadd. Det var en förändring av den socialdemokratiska ståndpunkten, måste jag säga, för i den utredning där jag deltog och i de texter som lagts fram inför skatteutskottets behandling av förslaget pekar man på att det är fördelningspolitiskt fel att sänka skatten på mat. När man försöker hitta på argument mot sänkning av matmomsen, kommer man på att en sådan sänkning skulle gynna de rika, eftersom de äter finare och dyrare mat.

Jag menar, precis som Arne Gadd nu säger, att borttagande av matmomsen gynnar låginkomsttagare mest. De har ofta den största försörjningsbördan, tunga yrken och många barn. Låginkomsttagare lägger en mycket större andel av sina utgifter på mat än vad höginkomsttagare gör. Det visades också i utredningen som jag nämnde.

Hans Petersson borde lära sig att subventioner är precis lika bra, heter det vidare. Ja, det vet jag, och jag skrev i min reservation till utredningsbetänkandet att det går bra med subventioner. Bara man tar bort momseffekten, är jag nöjd. Det ger naturligtvis samma effekt i kassan för familjerna som får lättningen. Så där är vi också överens.

Arne Gadd säger att han syftar till ett läge där man kan ta bort matmomsen. Är det ett löfte från socialdemokraterna? I så fall är också det någonting helt nytt. Tidigare har man ju verkligen sagt ifrån att man inte tänker röra matmomsen.

När det gäller finansieringen vill jag säga att det skatteförslag som regeringen lade fram i går kostar 4 miljarder kronor i minskade intäkter för kommunerna, medan mer än 2 miljarder blir ofinansierade, som staten skall stå för. De 2 miljarderna är ju nästan de 3 miljarder som vi tycker att man skall ta för att slopa matmomsen med en tredjedel i ett första steg – vi vill gå fram i tre steg.

Man har alltså pengar för att minska matmomsen, om man verkligen vill, i stället för att ge skattesänkningar som främst gynnar höginkomsttagare, vilket regeringens nu framlagda förslag bevisligen gör. Det kan man se genom att titta på skatteskalorna.

Herr talman! Tiden löper. Jag skall återkomma till budgeten i nästa replik.

Anf. 13 ARNE GADD (s) replik:

Herr talman! Det som är väsentligt i det här sammanhanget är ju att få landets ekonomi i balans igen och få till stånd en ekonomisk utveckling. När vi kommit dithän, får vi resurser till att föra en fördelningspolitik som är till gagn i främsta rummet för de svaga.

Att i dagens läge yrka på borttagande av matmomsen går inte, om man har något som helst ansvar för landets ekonomi. Hans Petersson i Hallstahammar vet också att en sådan åtgärd skulle gynna just dem som vill fiffla med skatteinbetalningarna. Det vore bra om vpk ville vara så rejält att man slutade föra den diskussion som partiet ideligen upprepar.

Björn Molin var besviken över att jag inte nämnde någonting om de faktorer som är verkligt viktiga för att få svensk ekonomi att utvecklas positivt. Jag sade faktiskt att en väldigt viktig sak nu är att vi får ett löneavtal som möjliggör att svenskt näringsliv behåller sin konkurrenskraft, helst ett flerårigt avtal. Det är en central fråga, och jag beklagar att Björn Molin kanske inte hörde på just då.

För att man skall kunna begära av de fackliga organisationerna, Björn Molin, att de skall ta samhällsansvar måste de ju se att andra grupper också de tar sitt ansvar. Jag exemplifierade med några händelser som har ägt rum under senare tid.

Sedan tror jag uppriktigt sagt inte alls att de anställda i Fermenta, som arbetar i ett företag som blomstrade i januari och befann sig nedanför botten i februari, känner sin trygghet varierar med börskurserna. Vi skall nog undvika att ta börsvärdena som kriterium på tryggheten för dem som livnär sig på arbete.

Jag tror också, Björn Molin, att man skall undvika att karakterisera de fackliga företrädarna som tomma tunnor som skramlar nu när de inga argument har. Sådant tal från politikerna bidrar verkligen inte till att hjälpa den fackliga rörelsen att ta sitt samhällsansvar i en tid som faktiskt är svår för den och dess medlemmar. Ett mer nyanserat språk tycker jag att den svenska liberalismen skulle kosta på sig här i kammaren.

Anf. 14 LARS TOBISSON (m) replik:

Herr talman! Finansutskottets ordförande är verkligen inte särskilt debattlysten. Det verkar som om han försökte få detta överstökta fortast möjligt. I sitt anförande tog han hjälp av utskottskamrater som skall klara av andra delar och nöjde sig med några formella bemärkningar, och nu svarar han inte i fråga om något av de problem jag berörde i min replik.

Jag skall repetera de uppgifter som finansministern lämnade i går. Han sade då att staten kommer att från kommunerna dra in 8,2 miljarder – 2,8 miljarder i minskade statsbidrag, 2,4 miljarder i minskat skatteunderlag och nästan 3 miljarder i likviditetsindragningar genom omlagt kommunalt bostadstillägg.

Till detta kommer sedan att socialdemokraterna planerar att höja skatteutjämningsavgiften med mellan 1 och 2 miljarder. Totalt blir det därmed indragningar på mellan 8 och 10 miljarder kronor, dvs. dubbelt så mycket som vi moderater har förordat. Detta var tydligen inte Arne Gadd medveten om när den socialdemokratiska majoritetstexten – eller snarare minoritetstexten – i utskottet formulerades i fråga om kommunerna, och det är han uppenbarligen inte nu heller. Han är svarslös. Men jag vill ändå ha en upplysning om hur Arne Gadd ser de moderata besparingarna när det gäller kommunerna i detta perspektiv.

Arne Gadd hade heller ingen kommentar till min fråga om det rättvisa i en

familjepolitik som ger stora grundavdrag till kapitalägande familjer men inte till familjer utan sådana resurser. Jag kan vidga detta till att fråga Arne Gadd: Vari ligger det fördelningspolitiskt kloka och rättvisa i att man delar ut stora skattelättnader till dem som har 10 000 kr. i inkomst – vilket de knappast kan anses ha som löntagare annat än i rena undantagsfall, för de kan inte rimligen leva på den lönen – medan man i inkomstläget 70 000 kr. höjer skatten? Det var ju en kritik som fördes fram mot moderat skattepolitik att vi inte tog hänsyn till dem som lag på 70 000 kr. och strax där under. Ni höjer skatten för den gruppen. Förklara det!

I sitt anförande hade Arne Gadd några föraktfulla ord om aktieklipp. Men vilka är det som har varit särskilt aktiva på börsen under senare tid? Jo, löntagarfonderna och särskilt Nordfonden. Den har varje dag köpt och sålt aktier i Fermenta och skrutit med detta. Nu faller direktören i Nordfonden på utlåning till privatpersoner, men börsklippen har man faktiskt aldrig invänt mot. De var inte orsaken till att han fick gå. Hur kan Arne Gadd förklara detta? Kan han tala om för oss hur fonderna nu har underlättat årets lönerörelse och hjälpt till att hålla nere löneutvecklingen så som han vill att det skall ske?

Anf. 15 BJÖRN MOLIN (fp) replik:

Herr talman! Det var bra att finansutskottets ordförande påminde om vikten av tillväxt i vår ekonomi, om att det bara är genom att våra gemensamma resurser växer som vi får möjlighet att fördela nyttigheter till dem som har det sämst. Jag tror det finns en enighet om målet att skapa ekonomisk tillväxt, även om vi kan skilja oss litet när det gäller metoderna.

Jag tycker att Arne Gadd kunde ha fyllt en pedagogisk uppgift genom att avvisa det tal som vi möter i dessa dagar om att en positiv utveckling på aktiebörsen skulle utgöra något slags hot mot de anställda och deras löneutveckling. Jag menar att det är motsatsen. Det normala är ju att en positiv börsutveckling också medför möjligheter till en positiv utveckling för börsföretagen och deras anställda. Därmed har jag naturligtvis inte tagit ställning till enskilda aktieaffärer eller eventuella missförhållanden i aktiehandeln. Här kunde man också från fackligt håll ha medverkat i denna pedagogiska uppgift, i stället för att upprepa påståendet att man har särskilt stöd för sina lönekrav i utvecklingen på börsen. I det avseendet står jag fast vid vad jag sade i mitt huvudanförande, nämligen att man i den diskussionen har känt igen det omisskännliga ljudet av skrammel från tomma tunnor.

Anf. 16 NILS G. ÅSLING (c) replik:

Herr talman! När Arne Gadd talar om utvecklingen på börsen vill jag gärna erinra honom om att den ju är en produkt av den tredje vägens ekonomiska politik som regeringen gör anspråk på att ha etablerat. Utan den överlikviditet i exportföretagen som ju är en produkt av en alltför stor devalvering 1982 hade inte heller det överhettade klimat som vi nu har på börsen blivit ett faktum. Jag tycker att socialdemokratin här har anledning till rätt mycken självprövning. Åtgärder som höjningen av aktieomsättnings-skatten är ju bara ett spel för galleriet och har inte någon reell effekt på det som är den grundläggande orsaken till ett överhettat klimat på vår

aktiemarknad och också i viss mån på vår penningmarknad.

Arne Gadd fick tydligen inte tid att återkomma till vårt budgetalternativ. Jag vill därför summera mitt intryck av hur först finansdepartementet och sedan finansutskottet behandlat centerns budgetförslag.

Finansdepartementet talade om att vårt alternativ innebar en budgetförsämring med över 6 miljarder. I finansutskottet reducerades detta snabbt och effektivt till 2,4 miljarder. Sällan har en beräkning i finansdepartementet så snabbt fallit samman. Den analys vi i finansutskottet gjorde visade att en budgetförsvagning på 2,4 miljarder inte var realistisk.

Preliminärskatttabellerna har ändrats tidigare. Varför kan de inte ändras när centern föreslår det? Vårt förslag om B-skatteuppbörden accepterades i fjol, varför accepterar man inte det i år? Summan av detta är ju att även den budgetförsämring på 2,4 miljarder som finansutskottets majoritet envisats med att hävda förbytts i ett plus. Jag tycker det är anmärkningsvärt att en ekonomisk debatt skall behöva belastas av så futila tvister om självklarheter som det här varit fråga om. Från centern begär vi respekt för vårt budgetalternativ på saklig grund, inte försök till att trola bort verkligheten med allehanda illusionskonster.

Anf. 17 HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk) replik:

Herr talman! Momsfrågan har blivit en teknikfråga för Arne Gadd. Utan att gå in på de möjligheter som ny teknik erbjuder i dagligvaruhandeln, där man på kvittot får reda på varenda morot man har köpt, så tycker jag att det borde vara möjligt att även redovisa om en vara är momsbelagd eller inte. Jag vill emellertid gå vidare och behandla de ekonomiska förutsättningarna. Men låt mig först ändå göra den anmärkningen, att Sverige är det enda land i Västeuropa som inte klarat av att skilja ut maten från andra varor när det gäller momsen. Möjligen är det ytterligare något nordiskt land som inte gjort detta, men i Europa i övrigt har man differentierade skatter.

Nu sägs det att en sådan här differentiering blir för dyr och att det inte är samhällsekonomiskt ansvarsfullt att föreslå en sänkning av matmomsen i dagens läge. Men vi har ju föreslagit att momsen skall sänkas i tre steg. De två första stegen skall tas med hjälp av subventioner, så att momseffekten försvinner. Då har man två år på sig att utforma lagförslag och tekniska anvisningar för hur det tredje steget skall tas. Om nu Arne Gadd tycker att det här i verkligheten är en väldigt bra reform, så bör han tänka på att kostnaden för nästa år, då steg ett skall tas, blir 3 miljarder i extra statsutgifter för subventionerna. Genom finansministerns skatteförslag har ju staten undandragits inkomster på 2,2 miljarder kronor – det är det belopp som krävs för att genomföra förslaget om ändrade skatteskalor som presenterades i går. Och jag kan lova Arne Gadd att gäller det bara att ta ansvar för statsbudgeten, så nog skall jag hjälpa till att skrapa ihop 800 miljoner till för att vi skall kunna ta det första steget i fråga om matmomsen, som jag tycker är en mycket bra och rättvis reform.

Om man går steg ett och två – vi kan ju tänka oss att Arne Gadd och övriga socialdemokrater inte vill gå längre, därför att de tycker att det är så tekniskt krångligt – har man ändå nått fram till 75 % av livsmedelsutgifterna. Detta gäller alltså om man tar två steg då det gäller subventioner. Genom känd

subventionsteknik kan man nå hela det område som brukar kallas basmat. Det går således att slopa moms helt på basmaten genom subventioner. Därvidlag är tekniken känd, och man måste säga sig att uppenbarligen finns pengarna, när man ser hur regeringen agerar.

Så till våra budgetförslag.

Det fattas 5,8 miljarder, säger man, och det är ansvarslost. Ja, till att börja med beror skillnaden när det gäller 2 miljarder på olika sätt att beräkna hur fort skatten kommer in. Beträffande ytterligare 2 miljarder, som finansutskottet inte vill räkna med, är det vår bedömning att det blir ett lönepåslag i näringslivet, utöver noll procent som regeringen har räknat med. Ni har sagt att de gamla avtalen kommer att gälla, och därför blir det inga extra inkomster. Men vi räknar med att det blir ett lönepåslag i år. Vi utgår då från den debatt som förs om lönerna och räknar alltså med samhällseffekter på 2 miljarder.

Sedan finns det ytterligare 2,5 miljarder som regeringen nu söker finansiering för då det gäller åtgärder för barnfamiljerna. Regeringen vill ha nya inkomstkällor. Detta avsnitt hade vi med i våra motioner i januari. Vi har visat hur man skall ta in dessa 2,5 miljarder i vårt förslag om åtgärder för barnfamiljerna, så det var redan finansierat. Där ligger skillnaden.

Anf. 18 ARNE GADD (s) replik:

Herr talman! Kort ytterligare några ord till Hans Petersson i Hallstahammar.

Att vi säger att det här rör sig om en teknisk fråga beror på att vi inte vill att det skall bli något onödigt skattefiffel.

I 1972 års skatteutredning, där en icke helt okänd vpk-are satt med, nämligen C.-H. Hermansson, avvisade vi förslaget. Detta var C.-H. Hermansson med på. Vi i utredningen gjorde uppskattningen att den kontrollapparat som måste skapas var så stor att den inte kunde accepteras.

Nils G. Åsling ger återigen uttryck för sin budgettekniska lidelse, och jag vill gärna fortsätta den diskussionen. Frågan är om vi skall göra det här i debatten. Detta att ni helt enkelt räknat in förslag som inte satts på pränt gör ju det hela litet svårt. Men era förslag är bra på vissa punkter, och jag noterar att Nils G. Åsling förstått vad vi velat uttrycka.

Björn Molin sade att talet om tomma tunnor var väl grovt, och han dämpade den kritik han framfört i sitt första inlägg. Jag respekterar det försöket och skulle vilja ge Björn Molin ett tips om en pedagogisk insats. Det vore att Björn Molin när det gäller de grupperingar som står honom mycket närmare än de står mig skulle kunna göra en betydelsefull insats, så att vi slapp sådana demonstrativa och otrevliga förfaranden som är förknippade med svensk börs och spekulation i dag.

Till sist några ord till Lars Tobisson, som beklagar att jag inte är så debattglad som han är. Men jag upplevde faktiskt inte Lars Tobisson som glad. Och jag är inte alls övertygad om att hans inlägg skulle ha blivit påtagligt mycket sämre om det hade varit kortare.

Jag vill erinra om en sak: Jag sade att de kommunalekonomiska frågorna kommer att diskuteras i en speciell runda, där – om jag inte är alldeles felunderrättad, men det kanske jag är – herr Hegeland i finansutskottet skall

uppträda, till hjälp eller stjälp, det vet jag inte. Eller var det herr Lundgren? Då kommer i varje fall herr Tobissonns moderater att få reda på den socialdemokratiska inställningen i de kommunalekonomiska frågorna. Den innebär naturligtvis något helt annat än den enkla additiva teknik som är den debattlystne moderaten Lars Tobissonns teknik – att plötsligt betrakta sig själv som mindre sparsam än Feldt. Jag tror att han ganska snart – när den här sessionen är över – återigen kommer att befinna sig på den yttersta högerkanten, där han säkerligen trivs med sin tillvaro och är glad.

Talmannen anmälde att Hans Petersson i Hallstahammar anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Anf. 19 BO SÖDERSTEN (s):

Herr talman! Mot bakgrund av den debatt som förts skall jag dels ägna mig åt några sidor av vår penning- och valutapolitik, dels ta upp fördelningspolitik och aktiemarknad.

Låt mig börja med att säga något om penningpolitiken. Skillnaden mellan borgerliga och socialdemokratiska regeringar är att de förra mest pratar, under det att de senare handlar. På inget område är detta mer tydligt än när det gäller kredit- och penningpolitiken. Under sina sex år i regeringsställning åstadkom de borgerliga praktiskt taget iagenting av strukturella reformer eller nytänkande på de här områdena. Under de senaste två tre åren har riksbank och regering under socialdemokratisk ledning genomfört en kraftfull avreglering, så att räntebildningen nu i princip är marknadsstyrd. Den milda form av placeringsplikt som ännu finns är inte mycket att orda om, och jag är glad att i dag kunna notera att också centern accepterar den.

Vad valutaregleringen beträffar är förhållandena mer komplicerade. Återigen har vi en pragmatisk syn på valutaregleringen. Riksbanken har redan också aviserat en viss liberalisering. Valutakommitténs betänkande är nu ute på remiss. Därför är det klokt att avvakta den processen.

Men vi skall ha klart för oss att vi i dag har en utestående stock av privata utlandslån i storleksordningen 150 miljarder kronor, samtidigt som näringslivet har en utmärkt hög likviditet i ungefär samma storleksordning. Var och en förstår att fullständig frihet på de här områdena skulle kunna radera ut valutareserven, i storleksordningen 50 miljarder, över en natt.

De borgerliga framhåller Danmark som ett föredöme. Jag vet inte om Lars Tobisson hann med att lyssna på radion i morse, innan han gick hit till riksdagen. Danmark hade i fjol ett bytesbalansunderskott på gigantiska 28 miljarder. Det var i och för sig finansierat med försäljning av danska kronobligationer, men situationen var ändå inte hållbar. Nu kommer det sura efteråt. På radion i morse meddelades nämligen att statsminister Schlüter hade tvingats genomföra den största regeringsombildningen i modern tid. Varför då? Jo, därför att man måste rätta till de åtgärder som den alltför fria valutaregleringen bidragit till att orsaka.

Så en del om oljeprisernas nedgång. När oljepriserna gick upp vid mitten av 1970-talet och återigen 1979–1980 ledde det till bekymmer för den svenska ekonomin, bl. a. en försvagad bytesbalans. Då var det de borgerliga som styrde, och de skyllde de växande bytesbalans- och budgetunderskotten på

just de stigande oljepriserna. Men så, när oljepriserna nu sjunker inträffar det märkliga att de borgerliga inte alls verkar intresserade av att använda de sjunkande priserna för att hjälpa till och sanera statens affärer.

De borgerliga företrädarna är litet vaga. De tycks inte riktigt kunna tala ur skägget. Men det verkar som om de i varje fall är emot den höjning av oljeskatten som regeringen nu har föreslagit. Är man det, vill man helt enkelt förlösa vinsterna till följd av sjunkande oljepriser genom att bara låta dem gå vidare till konsumenterna för en kanske relativt tillfällig "bonanza".

Låt oss tala klartext: Vad är bäst? Är det bäst att låta bensinpriset hållas runt 4:50 kr., kanske vara någon tioöring högre, och därigenom få ett ordentligt bidrag till saneringen av Sveriges ekonomi? Eller skall bensinen kosta en bit under 4 kr.? O.K., det senare kan vara trevligt för konsumenterna, men är det verkligen klokt? Vi får komma ihåg att en höjning av bensinskatten med 1 öre ger statskassan i runda tal 50 milj. kr.

Den nuvarande situationen har också sitt behag. Vi kan hålla bensinpriset på en nivå som vi har vant oss vid och ända, genom att använda skatteinstrumentet när det gäller att hantera oljepriset, bidra till den sanering av ekonomin som är så nödvändig.

Vi skall trots allt ha fullständigt klart för oss att det är de stora budgetunderskotten och den snabbt växande statsskulden som är det grundläggande problemet i den svenska ekonomin. Dessa obalanser uppstod under de borgerliga åren. Även om vi har minskat budgetunderskotten kraftigt sedan 1983 är underskotten alltjämt stora.

Det problematiska och samtidigt besvärande med den nuvarande situationen är att statsskulden obarmhärtigt och automatiskt kommer att öka. Professor Lars Werin har uttryckt sakförhållandet mycket pregnantly i en skrift med titeln *Perspektiv på budgetunderskottet*:

Till sin huvuddel är budgetunderskotten en konsekvens av tidigare års politik och konjunkturer, vilka ledde till ett initialt budgetunderskott som sedan dröjt sig kvar: statsupplåningen fortgår. Effekterna via dagens svenska underskott är med andra ord till betydande del fördröjda effekter av tidigare politik och tidigare exogena effekter.

Vad Werin säger är att vi under lång tid kommer att sitta fast i det moras av galopperande underskottsökningar som präglade de borgerliga åren. Det är självklart att det inte går att över en natt sänka ett underskott på 80 miljarder till 0. Men under tiden växer statsskulden, och räntebelastningen blir allt drygare.

I och för sig är det naturligt om de borgerliga inte vill låtsas om de rätta sammanhangen. Men vi kan inte i rimlighetens namn gå dem till mötes så till den grad att vi ställer all vettig analys och alla sanningar på huvudet. Det vore ändå att vara litet för behjärtad.

En väsentlig orsak till de problem som vi i dag har att brottas med är alltså just vår höga statsskuld och vårt utlandsberoende. Vi har haft en rimlig tillväxttakt under de senaste tre åren, men största delen av de resurser som vi har skapat har fått användas för att dels täppa till hålen i våra utrikesaffärer, dels stärka företagssektorn. En del har också gått till den offentliga sektorn. Relativt litet har blivit över för privat konsumtion.

Som ett led i restaureringspolitiken har reallöner och privat konsumtion

hållits tillbaka. Samtidigt har aktiekurserna stigit kraftigt. I och för sig har detta inte varit vare sig önskvärt eller avsiktligt, men det är en fullständig logisk följd av den situation som vi har hamnat i. De här sambanden just mellan den ekonomiska situationen, budgetunderskotten och aktiekurserna har knappast alls uppmärksammats i debatten. Men en kännedom om de sambanden är fundamental för att man skall förstå det läge som vi i dag befinner oss i.

Efter de borgerliga årens utarmning var det nödvändigt att låta företagsvinsterna stiga. Det var nödvändigt att låta kapitalandelen av BNP öka för att man skulle få företag som var någorlunda livskraftiga och konkurrensdugliga. Höjda företagsvinster slår förstas igenom i höjda aktiekurser. Det här är ett sammanhang som jag tror att de flesta begriper.

Men det andra sätt på vilket budgetunderskotten har bidragit till att höja aktiekurserna är litet mer svärfångat och subtilt. Ett budgetunderskott innebär att den utestående statsskulden ökar. Men om placerare skall vara villiga att acceptera mer statspapper måste villkoren bli bättre. Ökningen i statsskulden ökar sedan det totala värdet i de privata portföljerna, dvs. hos de privata förmögenhetsägarna – företag och hushåll. De med förmögenheter att placera blir rikare medan skattebetalarna i gemen blir fattigare, eftersom de också genom statsskulden har en skuld som förr eller senare måste betalas och i varje fall förräntas. Så småningom ökar också efterfrågan på annat än statspapper, inte minst efterfrågan på aktier. Det går inte att år efter år pumpa ut 80, 70, 60 eller 50 miljarder utan att detta driver upp aktiekurserna. Det är också exakt vad vi har kunnat se under de senaste fem åren.

För övrigt kan vi lägga märke till att den här effekten kom innan vinsterna började stiga. Aktiekurserna började nämligen gå upp redan 1980. Det är med andra ord budgetunderskotten och den snabbt växande statsskulden som ligger bakom uppgången av aktiekurserna. Det är de ekonomiska obalanser som de borgerliga åren skapade som är grundorsakerna till de stötande och orättvisa fördelningseffekter som vi har kunnat iaktta under senare år.

Har då de borgerliga partierna i dag något intresse av att analysera de här effekterna? Vill de dra några politiska slutsatser av dem? Vad två av partierna beträffar, moderaterna och folkpartiet, saknas intresset totalt. Centern har ett visst men litet bakvänt intresse, eftersom Nils Åsling har fått för sig att just socialdemokraterna skulle ha önskat denna utveckling men inte alls tycks fatta att det var den politik som han själv var med om att föra då han satt i regeringsställning som lade grunden till den här processen.

Det är klart att de här mekanismerna har stuckit folk i ögonen. Gemene man kanske inte direkt kan bena ut sammanhangen men har i motsats till vissa borgerliga politiker tillräckligt med sunt förnuft för att förstå att det ligger något skumt bakom det hela. Och det har man fullständigt rätt i.

Det är också det här som gör att regeringens förslag om en ökning av omsättningsskatten på aktier är helt i sin ordning. Det är nämligen samhället och dess ekonomiska politik som i stor utsträckning står bakom uppgången på börsen. Att samhället tar tillbaka en del av de vinster som dess egen politik har skapat är rättvist, naturligt och följdriktigt.

Vi kan naturligtvis alltid diskutera vilka medel som skall användas. Omsättningsskatten har sin begränsning. Den kan knappast höjas utöver de 2 % som den kommer att uppgå till efter den 1 juli. Det är dock en robust och mycket enkel form av beskattning. De senaste dagarnas utveckling på börsen visar också att beskedet om att regeringen vill höja omsättningsskatten knappast har medfört några negativa konsekvenser. Ironiskt nog har vi just de senaste dagarna fått vad som brukar kallas "all time high" vad kursutvecklingen beträffar.

Statistiken över reavinster är mycket bristfällig. Som en tumregel brukar man ange att reavinstskatten på aktier under goda år kan bringa in kanske 2 miljarder kronor till statskassan. Läger vi därtill omsättningsskatten på aktier kanske börsen som skattekälla, låt oss säga nästa år, kan ge 3-4 miljarder kronor. Var och en begriper att detta är en ganska beskedlig beskattning, framför allt om vi betänker att börsvärdena på några få år har stigit med ett par hundra miljarder.

Jag kan inte avhålla mig från att också säga ett par ord om vpk. Vpk har en kliven inställning i fördelningsfrågor. Partiet verkar ytligt sett att ha en enormt karsk attityd. Det föreslår en omsättningsskatt på en höjd som är fullständigt orealistisk och talar om engångsindragning och det ena med det andra. Men varför klingar detta tal så ihåligt? Jo, därför att vpk:s politik skulle öka budgetunderskottet ännu mycket mer. Vpk-arna är de verkliga spenderarna i svensk politik. Det är klart att skadeverkningarna, de negativa fördelningseffekterna, snabbt skulle bli mycket större. Hans Petersson i Hallstahammar och ingen annan heller lär väl så snabbt kunna bringa oss över i den renodlade planeringsekonomi med ett fullständigt statligt eller skall vi säga allmänt ägande, så att vi skulle klara de problemen.

Nej, jag tror att folk genomskådar vpk. Oavsett om det är den bästa tänkbara jordmän för en populistisk förkunnelse som vi har i dag får nog vpk som parti finna sig i att stå och stampa runt 4 eller 5 %, för de flesta svenska löntagare genomskådar vpk:s förslag.

Med det sagda, herr talman, ber jag att få yrka bifall till finansutskottets betänkande nr 10 i alla dess delar.

Anf. 20 LARS TOBISSON (m) replik:

Herr talman! Bo Södersten berömde den socialdemokratiska regeringen för att ha avreglerat kreditpolitiken. Så är det ju inte alls. Tvärtom har inte regeringen framlagt något förslag om avreglering på basis av kreditmarknadsutredningens förslag. De gånger vi från moderat håll har stött på här i riksdagen har det regelbundet avisats. Vad som har skett – och det vill jag gärna berömma – är att riksbanken trots den från regeringen och socialdemokraterna i riksdagen visade attityden har genomfört en påfallande långtgående avreglering av kreditpolitiken. Vad som nu dröjer sig kvar är en enda plump i protokollet, nämligen den placeringsplikt för försäkringsinstitut som ju berövar pensionärerna åtskilligt av de förmåner de trott sig vara tillförsäkrade. Denna placeringsplikt dröjer sig kvar från en tid då vi hade reglerade räntor. På den tiden var man ändå nog med att hålla den prioriterade räntan strax under marknadsräntan. På senare år har det blivit ett sätt att beskatta försäkringsbolagen och alltså ytterst pensionärerna. Det

var när räntorna var på väg uppåt. Nu är marknadsräntan – även den långa – på väg neråt, ned förbi 11 %, där man har låst den prioriterade räntan. Det ledde häromdagen till att riksgäldsfullmäktige – Bo Södersten är ju ledamot av riksgäldsfullmäktige – fick stänga statslånet därför att det plötsligt blev så väldigt fördelaktigt för försäkringsbolagen att teckna sådana obligationer. Det tycker jag visar dels nackdelen med reglerade räntor, dels att det nu verkligen är läge att avskaffa placeringsplikten, vilket vi föreslår i en reservation. Jag hoppas att Bo Södersten i enlighet med sitt tal om den avreglering man har åstadkommit är beredd att rösta för den reservationen.

Sedan sade Bo Södersten att valutapolitiken är mer komplicerad och varnade för kapitalutflöde. Vi fick också höra någonting om radion och Danmark. Jag kan försäkra att jag hörde det här inslaget om Danmark i radion i morse. Bo Södersten ville få det till att regeringsombildningen där har samband med att den valutapolitiska avregleringen har misslyckats. Inte alls! Denna ombildning är sedan länge planerad, och den gjordes nu efter den framgångsrika folkomröstningen om EG.

Vad vi kan säga om Danmark är ju att man i de flesta avseenden har förbättrat sin ekonomi. Dock har man ett stort bytesbalansunderskott. Trots detta har man ett positivt kapitalflöde och har alltså också kunnat hålla en stark krona till sjunkande räntor. Det är anmärkningsvärt och visar om något fördelen av att genomföra en avreglering på detta område.

Jag måste fråga Bo Södersten: Varför skall företagen med valutareglering tvingas till klippekonomi? Varför skall en medborgare ha rätt att köpa en Volkswagen för många tiotusen kronor men inte en aktie i Volkswagen för några hundra kronor? Varför inte tillåta utlänningars obligationsköp, när detta erfarenhetsmässigt borde leda till en kapitalimport som medverkar till att sänka räntenivån i Sverige?

Anf. 21 HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk) replik:

Herr talman! Som ett svar på Bo Söderstens inlägg vill jag upprepa vad jag redovisade nyss från talarstolen. Vi har i våra beräkningar ett budgetunderskott som är ungefär lika stort som regeringens. Jag tror att man vid närmare granskning finner att de samlade effekterna – när vi nu får se regeringens förslag, som betyder ytterligare försämrade inkomster för staten men också för kommunerna – innebär att vi kommer att ligga på plus jämfört med regeringens förslag. Men det skall jag inte svara på förrän vi har fått värdera alla förslag.

Så den gubben går inte – att försöka skrämja med budgetunderskottet som vpk-politik. Det har man ju alltid försökt med trots att vi redovisar beräkningar för hur vi skall finansiera saker och ting.

Däremot är det intressant att höra att Bo Södersten säger att en höjning av omsättningsskatten på aktier är helt i sin ordning. Sent skall syndaren vakna. Jag glömmer aldrig den galla som östes över vårt förslag när vi väckte det första gången. Det talades om att det var helt orealistiskt, det skulle störta börsen i fördärvet, det innebar en helt felaktig politik. Och skattetrycket skulle ju öka.

Jag är inte rädd för att öka skattetrycket om man ökar det på rätt ställe. En ökning av skattetrycket på vissa företeelser i det här samhället är nödvändig.

om man menar allvar med att man skall föra en riktig återfördelningspolitik. Om de som har förlorat under en tioårsperiod med borgerliga och socialdemokratiska regeringar skall få någonting tillbaka, då gäller det att hjälpa till på olika sätt. Jag tycker att våra förslag till finansiering av åtgärderna i år är alldeles utmärkta.

Men hur man betraktar dessa förslag beror givetvis på om man har en höger- eller vänsterståndpunkt när man granskar budgeten. Jag har en vänsterståndpunkt. Det kunde vara roligt att höra från vilken utgångspunkt Bo Södersten betraktar budgeten.

För övrigt tänker jag inte kommentera frågorna om procentsiffrorna i opinionerna. Jag tycker att verkligheten skall få tala i det långa loppet, och jag är full av tillförsikt, Bo Södersten. Det finns varaktiga och långsiktiga problem här i landet som inte kan lösas med mera kapitalism eller undfallenhet mot kapitalet. Det måste till en socialistisk utveckling, och jag tycker att vårt parti är utomordentligt väl skickat att delta i den utvecklingen.

Anf. 22 BO SÖDERSTEN (s) replik:

Herr talman! Först några ord till Hans Petersson i Hallstahammar. Jag tycker inte att det är någon större mening med att här försöka käbbla om siffror i budgetberäkningar hit eller dit. Men det är ofrånkomligen så, att vpk dels vill ha ökade löner, dels vill ha en kraftigt expanderande offentlig sektor. Ni vill praktiskt taget inte ha några som helst besparingar. Det går inte att komma ifrån att ni för en rent populistisk linje, som skulle få katastrofala följder för svensk ekonomi och svenska löntagare om den sattes i sjön.

Så till Lars Tobisson.

Lars Tobisson kan naturligtvis inte förneka att det är under socialdemokratisk ledning som riksbanken har avreglerat den svenska kreditmarknaden.

Detta med valutareglering är intressant. Danmark avskaffade sin valutareglering, trodde att det skulle gå fint och körde på. Man fick ett underskott i sin bytesbalans på 28 miljarder kronor. Det är fullständigt korrekt, som Tobisson säger, att man finansierade det hela med att sälja kronoobligationer till tyskar för 30 miljarder, som innebar ett visst positivt kapitalinflöde. Men det är ändå en oerhört farlig politik – det är den som har lett till att man nu måste föra en mycket hård åtstramningspolitik med kraftig höjning av moms och punktskatt. Det var därför som statsminister Schlüter tvangs ombilda sin regering.

Det allra mest intressanta i denna debatt är borgerlighetens samlade tystnad. Lars Tobisson var mycket debattglad nyss, men nu tycks han ha drabbats av tunghäfta. Det mest centrala som har hänt i den internationella ekonomin, nämligen dollarfallet och de sjunkande oljepriserna, samt vilka ekonomisk-politiska konsekvenser som bör utlösas av de sjunkande oljepri-serna har Lars Tobisson och de andra företrädarna för borgerligheten inte ett ord att säga om.

Anf. 23 LARS TOBISSON (m) replik:

Herr talman! Det intressanta med fallet Danmark och det som kan vara till vägledning för oss är att man där har satt i gång en snabb tillväxt som har gett en stor import, som har lett till ett underskott i bytesbalansen. Man har klarat

den situationen genom en upplåning utomlands, som har kunnat genomföras med ett sjunkande ränteläge. Man har gjort det genom att öppna möjligheter för valutautlåningar att köpa danska obligationer.

När regeringen Schlüter tog över från Anker Jørgensen hösten 1982 var den danska räntenivån på statsobligationer 22,5 %. Nu är den nere under hälften av detta och även under den svenska räntenivån. En orsak är alltså avvecklingen av valutareglerna, och en annan är att Danmark tillhör det europeiska monetära systemet. Detta gör att omvärlden kan ha förtroende för den danska politiken – man vet att det i Danmark inte kan genomföras konkurrensdevalveringar i samma syfte som i Sverige med 16 % utan att man klarar det trots svårigheterna i dansk ekonomi.

Detta är av så stort intresse att Bo Södersten inte bara mekaniskt, därför att det är en borgerlig regering som genomför detta i en situation som mycket liknar den svenska, skall avfärda det och säga att det är farligt. Visst kan det vara farligt, nämligen om man inte har förstånd att sköta sin ekonomiska politik. Men det är precis lika farligt för Sverige. I och med att vi har åtagit oss att hålla en fast valutakurs har vi också ålagt oss att inte föra en avvikande ekonomisk politik, som skulle betyda t. ex. en snabbare kostnadsutveckling i Sverige än i omvärlden. Det är vi som har dessa bekymmer, inte Danmark.

Bo Södersten sade att vi inte hade uppehållit oss mycket vid den förändrade situation som oljeprisfallet medför. Jag var inne på det rätt mycket i mitt anförande, men jag skall säga ytterligare något.

Man kan inte, som finansministern gjorde i går, ta till intäkt att Finland och Italien överväger eller redan har genomfört höjningar av oljeskatten för att vi prompt skall göra det här i Sverige. Det viktiga för oss är vad som sker i de stora länderna – i Storbritannien, Västtyskland och USA. Där finns inga tecken på att man skall höja oljeskatten. När vi då gör det innebär det att vi frivilligt tar på oss en kostnadsfördyring för vårt näringsliv. Vill man höja oljeskatten av energipolitiska skäl – inte för att finansiera barnbidrag eller vad det kan vara – måste man av kostnadshänsyn se till att sänka någon annan skatt som drabbar produktionen, så att vi inte försätter oss i ett sämre konkurrensläge gentemot omvärlden.

Anf. 24 HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk) replik:

Herr talman! Jag skall inte säga så mycket, men jag skulle gärna vilja att Bo Södersten förde ner debatten på en strikt saklig nivå och bedömde vad jag har sagt och vad som finns i våra motioner.

Vi har faktiskt kritiserat inflationsteorin såsom den framförs av SAF, borgerliga krafter och till viss del även av regeringen och sagt att andra saker än lönerna har stor betydelse. Det har lagts fram undersökningar som t. o. m. visar att vinstutvecklingen har haft en avgörande betydelse vad gäller inflationsutvecklingen under 1980-talet.

Vid sidan av det har vi sagt att det behövs en jämn löneutveckling för de anställda. De skall få del av det samlade produktionsvärde som de är med och skapar. Det är bra för statens finanser, därför att skatter och inkomster ökar. Man får den vägen möjlighet att skydda och kanske också utveckla den offentliga sektorn.

Sedan har vi sagt att det måste tillföras ytterligare medel för att utveckla

den offentliga sektorn, för den har oerhört stor betydelse när det gäller att skapa nya jobb och rättvis fördelning. De förslag som Bo Söderstens parti nu lägger fram, som undan för undan begränsar den offentliga sektorns inkomster på ett mycket starkt sätt, kommer oavsett vad ni säger i ord och oavsett vad ni skriver i era handlingar att försämra möjligheten att behålla den offentliga sektorns kvalitet. Det kommer att bädda för en privatisering, kanske en sönderdelning och en utförsäljning av delar av den offentliga sektorn. Det är den alternativa utvecklingen till den jag förespråkar. Då tycker jag att den utveckling som vpk föreslår i sina motioner och som jag nämnt i mitt anförande är bra mycket bättre.

Anf. 25 BO SÖDERSTEN (s) replik:

Herr talman! Hans Petersson i Hallstahammar vill dels ha kraftigt ökade löner, dels ha mer resurser till den offentliga sektorn. Det här vore utmärkt, bara vi hade råd med det. Det har vi inte. Det är inte någon egendomlig puritanism eller konstighet som gör att vi föreslår besparingar för kommunerna. Det är enbart därför att vi har ärvt en ekonomi som är i kraftig obalans och för att vi måste få ned budgetunderskottet. Det var allt jag sade; att vpk:s politik inte är förenlig med en sanering av budgetunderskottet, en sanering av den svenska ekonomin.

Lars Tobisson försöker säga att en valutareglering inte är särskilt farlig. Men han kan aldrig komma runt följande grundläggande faktum. Vi har en privat utlandsskuld på 150 miljarder. Öppnar vi alla dörrar kan den återbetalas på mycket kort tid. Då hamnar vi i en situation som skulle vara fullständigt ohållbar för den svenska ekonomin. Vi skulle säkert också på kort sikt, precis som danskarna, kunna sälja svenska kronoobligationer och få ett kortsiktigt kapitalinflöde. Det är bara det att kontrollen över följderna av vår egen ekonomiska politik minskar. Det här är mycket mer komplicerat än vad Lars Tobisson vill försöka göra det till. När ni själva satt i regeringsställning gjorde ni inte ett dugg för att avskaffa valutaregleringen.

Men den stora svåra frågan, som Tobisson enbart undviker, är: Vad skall vi göra med effekterna av de fallande oljepriserna? Skall vi bara låta dem gå vidare till konsumenterna för att blomma ut i en ökad privat konsumtion? Eller skall vi använda detta gyllene tillfälle till att dra in, inte allt, men kanske något i alla fall för att därigenom bidra till att på det mest smärtfria sätt som tänkas kan försöka få ned budgetunderskottet och återfå balansen i den svenska ekonomin? Det tiger de borgerliga om.

Anf. 26 TALMANNEN:

Jag får nu meddela att anslag har uppsatts om kvällsplenum.

Anf. 27 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Herr talman! Vi skall i dag diskutera landets ekonomi i skuggan av en stor sorg, en smärtsam förlust. Många människor frågar sig oroligt hur detta kommer att påverka vår ekonomiska politik, vad som nu kommer att hända.

Låt mig försöka ge ett besked till alla som ställer dessa frågor. Jag vill göra det genom att till en början hänvisa till vad Olof Palme sade när han 1969 valdes till socialdemokratin ordförande.

”För oerhört många människor i det här landet representerar partiet en trygghet. Kanske ibland lite grämelerad och vardaglig. Men med en fasthet i grundvärderingarna och i det praktiska handlandet som skapat förtroende. Detta förtroende och denna trygghet är helt enkelt en viktig del av många människors tillvaro.

Partiets politik kan därför i sina huvudlinjer inte kännetecknas av tvära kast. Det kräver redan respekten för de människor som givit partiet sitt stöd. Den måste vara ett flöde som binder samman nuet med framtiden. På den vägen ska vi fortsätta.”

Det är så också i dag. Men i en stund som denna är ansvaret icke blott socialdemokratins. Vi upplever just nu hur mycket det är som förenar oss över partipolitiska strider, över skilda intressen i skattepolitiken och avtalsrörelsen. Vi känner alla att vi delar större värden som oväntat och brutalt kan sättas på spel.

Ansvaret vilar därför på oss alla. På regeringen, oppositionen, moderata samlingspartiet, folkpartiet, centerpartiet och vänsterpartiet kommunisterna. På arbetsmarknadens parter, Landsorganisationen, TCO, SACO och Svenska arbetsgivareföreningen. På var och en av oss.

Det vore också bra om vi kunde vara litet mindre rättfärdiga och litet mindre säkra på vår sak. Ingen av oss har till alla delar rätt. Alla gör någon gång fel. Här sitter inget parti, här finns ingen organisation, som äger den absoluta sanningen eller den absoluta rätten, ingen som kan göra anspråk på att resten av nationen eller resten av arbetsmarknaden skall underordna sig det ena eller andra särintresset.

Måtte varje parti och varje organisation inse att hur stor och stark man än må vara, hur stora resurser man än har, hur hängiven man än är i sin egen uppfattning, så representerar man ändå blott en del av nationen, den må vara stor eller liten. Sverige som helhet är vi alla tillsammansagna. Det är den helheten som borde komma till uttryck också i riksdagens arbete.

Herr talman! En stark ekonomi med hög sysselsättning, låga prisstegringar och balans i utrikesaffärerna utgör en nödvändig grund för att hävda de värden, som det demokratiska välfärdssamhället representerar.

Inriktningen av den ekonomiska politiken ligger därför fast. Den tredje vägens ekonomiska politik har visat sig vara framgångsrik och måste fullföljas. De ekonomiska obalanserna har visserligen minskat väsentligt, men de har inte försvunnit. Det är regeringens fasta föresats att fortsätta på den inslagna vägen för att uppnå balans i den svenska ekonomin vid full sysselsättning och god tillväxt.

För det år som ligger framför oss är de ekonomiska utsikterna nu i flera viktiga avseenden gynnsammare än när finansplanen presenterades i januari månad. De sjunkande oljepriserna och nedgången i dollarkursen medför att prognoserna för tillväxten i industriländerna kan revideras upp. Även för den svenska ekonomin har den gynnsammare internationella utvecklingen positiva effekter. De sjunkande oljepriserna bör, om de blir bestående, medföra att vi kan komma att registrera ett överskott på bytesbalansen i år. Inflationen bör också bli väsentligt lägre än vi räknade med när finansplanen skrevs i december.

Sysselsättningsläget är generellt sett gott – i februari låg arbetslösheten på en lägre nivå än vid motsvarande tid i fjol, och efterfrågan på arbetskraft tycks hålla i sig. Fortfarande finns det många områden i landet där arbetslösheten är oroande hög. Men det finns bara en väg att komma till rätta med de regionala problemen på arbetsmarknaden: att vi oförtrutet arbetar för större tillväxt i hela samhällsekonomin.

Den lägre internationella inflationen skärper kravet på att vi förmår att hålla vår egen pris- och kostnadsutveckling i schack. I viktiga konkurrentländer som Förbundsrepubliken Tyskland och Japan pekar nu prognoserna på en inflation under 1 % i år och nästa år. För OECD-området som helhet ser prisstegringarna ut att komma ned till under 3 %.

Vad gäller vår egen prisutveckling uttalade jag i finansplanen att det borde vara möjligt att komma ned i en inflation på drygt 5 % i år. Den utveckling som därefter har noterats för oljepriser och dollarkurs gör det motiverat att revidera den prognosen till ungefär 3,5 %.

Jag noterade att Lars Tobisson sade att konsumentprisindex i januari steg med 1 %. Jag kan upplysa om att enligt vad jag är underrättad om har prisnivån under februari månad legat stilla.

I finansplanen redovisade jag också det löncantagande som låg till grund för prognoserna. Eftersom det inte fanns några nya löneavtal utgick jag beräkningsmässigt från de effekter som följer av redan slutna avtal och en viss löneglidning för 1986. Beräknat på det sättet innebär det att lönerna kan väntas stiga med i genomsnitt 5,5 % i år. Den revidering av prisprognosen som det nu är rimligt att göra leder till slutsatsen att det bör bli en icke oväsentlig reallöneökning för löntagarna i år redan vid en lönehöjning på i genomsnitt 5,5 %. Med den löneökningstakten bör vi också efter de förändringar som har skett av valutakurserna i stort sett kunna bevara konkurrenskraften i vår industri.

De borgerliga talarna i den här debatten tycks också de anse att det går bättre för Sverige. Man utgår från att vi kommer att få en bättre tillväxt, lägre inflation och lägre budgetunderskott. Men man beskriver det på ett litet lustigt sätt: Ingenting av det som nu händer i Sverige och som innebär förbättringar är resultatet av vad vi har gjort själva – allting är ett resultat av vad som händer i vår omvärld.

För ett år sedan angreps jag mycket hårt av samma talare för att dollarkursen steg, för att det såg ut som om den internationella konjunkturen skulle svikta och läget på arbetsmarknaden därmed försämrats. Den gången var det alltså regeringens fel att dollarkursen steg och inflationen ökade, att den internationella konjunkturen såg ut att gå ned och därmed hota vår sysselsättning.

Herr talman! Man kan bara beklaga att det finns så litet utrymme för generositet i den politiska debatten.

I regeringens ekonomisk-politiska strategi spelar budgetpolitiken en central roll. Budgetsaldots utveckling är naturligtvis inte något mål i sig. Dess betydelse ligger i de konsekvenser för tillväxt, sysselsättning, inflation, ränteläge och kapitalbildning som en viss utveckling av saldot leder till. Under en rad år utmärktes vår ekonomi av en betydande brist på sparande, som tog sig uttryck i fallande investeringar och ökat underskott i utrikesaffä-

terna. Eftersom sparandet minskat mest via budgetunderskottet måste det ökas i första hand genom att detta underskott fortsätter att gå ned. Det är bara på det sättet som det nödvändiga utrymmet kan skapas för att öka investeringarna, reparera bytesbalansen och få utrymme för höjda reallöner.

Detta är motiven för den budgetpolitik som regeringen fört. Den har också lett till att underskottet minskat väsentligt. Räknat som andel av bruttonationalprodukten har det statliga budgetunderskottet reducerats från 13 % budgetåret 1982/83 till 6 % innevarande budgetår. Det förslag till budget för 1986/87 som regeringen i januari lade fram innebär att underskottet skulle gå ned ytterligare till nivån 5 %.

Dessa resultat har nåtts på tre vägar. Den ökade ekonomiska tillväxten till följd av bättre konkurrenskraft och livligare världshandel sedan 1982, ett skattetryck som hållits i stort sett oförändrat samt ett träget gnetande och sparande på utgiftssidan.

Ibland hävdas det att några egentliga ansträngningar inte gjorts för att bringa utgiftsutvecklingen under kontroll. Det är riktigt att vi inte gjort de dramatiska, och enligt vår mening både onödiga och orättvisa, ingrepp i välfärdssystemet som stundom föreslagits. Men likväl har trenden för de statliga utgifterna brutits på ett mycket påtagligt sätt under senare år. De statliga utgifterna exkl. räntor minskar reellt sett med i genomsnitt 2.5 % per år under perioden 1982/83 – 1986/87, att jämföra med en ökning på 1.5 % per år under den närmast föregående fyraårsperioden.

De senaste årens för många överraskande framgångsrika budgetpolitik, som successivt fört oss bort från det statsfinansiella perspektiv som bara för några år sedan såg närmast okontrollerbart ut, får emellertid inte leda till att vi nu förlorar de mera långsiktiga målen ur sikte. Dessa kräver att budgetpolitiken förs vidare med samma konsekvens och fasthet som gett de positiva resultat vi har uppnått. I annat fall skulle på nytt den kapitalbildning hotas som är nödvändig för den ekonomiska tillväxten. Och på kort sikt skulle det bli svårt eller omöjligt att fortsätta att pressa ner räntan till mera normala nivåer. Följderna för tillväxten, inflationen och framför allt sysselsättningen skulle bli klart negativa.

Utöver dessa skäl för en fortsatt stram budgetpolitik kräver även fördelningshänsyn att budgetpolitiken förblir stram. Sedan mitten av 1970-talet har reallönernas andel av resursutrymmet i vårt land pressats tillbaka kraftigt. Det är först under de allra senaste åren som denna utveckling hejdats och vänts i en uppgång. Det var därför högst naturligt att man inte minst på löntagarhåll prioriterade en utveckling med ökade reallöner och ökad konsumtion, när avvägningen mellan privat och offentlig konsumtion diskuterades i samband med 1984 års långtidsutredning.

Regeringen och en stor del av riksdagen anslöt sig till denna bedömning i den hösten 1984 behandlade propositionen om den ekonomiska politiken på medelfristig sikt. Som riktmärke angavs då att den offentliga konsumtionen borde öka med 0,5 % per år under resten av 1980-talet. Därvid skulle den statliga konsumtionen minska med 1 % i volym per år och den kommunala öka med 1 % per år. Det är i detta sammanhang värt att notera att löntagarorganisationerna i årets avtalsrörelse lägger stor vikt vid att man i år uppnår en ökning av medlemmarnas realinkomst efter skatt. Efter reallöne-

sänkningarna under tidigare år är detta också fullt naturligt. Men det ställer upp mycket klara restriktioner för den förda budgetpolitiken, om det samhällsekonomiska utrymmet inte skall överintecknas.

Ett studium av oppositionspartiernas budgetförslag ger vid handen att denna inriktning av budgetpolitiken har ett betydande stöd här i riksdagen. Visserligen finns det skillnader i de enskilda partiernas inställning till hur den erforderliga stramheten skall åstadkommas och hur långt den skall sträcka sig. Jag vill därför uttrycka förhoppningen att det skall bli möjligt att skapa majoriteter i de olika sakfrågorna, som säkerställer att den stramhet som karakteriserar budgetförslaget inte går förlorad i riksdagsbehandlingen. Enligt regeringens uppfattning är det av avgörande vikt att finansutskottets riktlinjer för budgetpolitiken följs.

Detta innebär att om man i något av riksdagens utskott anser att ett regeringsförslag om utgiftsbegränsningar inte bör genomföras, så måste utskottet finna andra former för att spara på utgiftssidan.

Herr talman! För våra möjligheter att nå balans i samhällsekonomi och samtidigt skapa utrymme för höjda reallöner spelar den kommunala ekonomins utveckling en avgörande roll.

Kommunsektorns inkomster kommer att öka kraftigt nästa år – ca 9 %. Tillsammans med låga kostnadsökningar ger detta kommunerna generellt sett ett mycket gott finansiellt läge år 1987. Allt tyder på att detta kommer att i huvudsak bestå också år 1988.

Det var mot den bakgrunden som regeringen i årets budgetproposition föreslog ett antal åtgärder för att begränsa ökningen av statens bidrag till ett antal kommunala verksamheter. Syftet med dessa förslag är inte att den kommunala verksamheten på de berörda områdena skall skäras ner. Regeringens uppfattning är att kommuner och landsting generellt sett har tillräckliga finansiella resurser för att klara en fortsatt service på en kvalitativt god nivå. Däremot bör *tillväxten* av den kommunala konsumtionen begränsas i enlighet med vad jag tidigare sagt och riksdagen beslutat, om utrymme skall finnas för höjda reallöner.

Jag har noterat att de borgerliga partierna i sin gemensamma reservation till finansutskottets betänkande vill gå 3 à 4 miljarder kronor längre i indragningar från kommuner och landsting än vad regeringen föreslagit. I budgetpropositionens finansplan gav även regeringen besked om att ytterligare åtgärder kunde väntas, som påverkar kommunernas finansiella läge.

I går presenterade regeringen sina förslag om en skattereform för 1987 och 1988. Jag skall återkomma till denna reform. Men i detta sammanhang bör noteras att den innebär ett skattebortfall för kommunerna med ca 4 miljarder sammanlagt för åren 1987 och 1988.

Regeringen har tidigare meddelat att det inte blir möjligt att i vår lägga fram förslag om reformering av systemet för kommunal skatteutjämning. Däremot kommer förslag i kompletteringspropositionen om hur kostnadsökningen för det existerande systemet skall finansieras och om fortsatt utjämning av de mest extrema skillnaderna i den kommunala utdebiteringen. Avsikten är att förslag om ett reformerat system för skatteutjämning skall kunna föreläggas riksdagen nästa år.

Enligt de bedömningar som nu kan göras kommer kommunsektorn totalt

sett att ha ett finansiellt överskott år 1987, troligen också år 1988, även med hänsyn tagen till det inkomstbortfall som skattereformen leder till. Men det står också klart att det finansiella läget varierar ganska kraftigt mellan enskilda kommuner och landsting.

Eftersom det inte är regeringens uppfattning att staten genom sina åtgärder skall tvinga kommunerna till vare sig skattehöjningar eller drastiska nedskärningar av verksamheten, kommer vi att i kompletteringspropositionen föreslå en kraftig ökning av medlen för extra skatteutjämning, så att kommuner och landsting med finansiella svarigheter kan få stöd. Dessutom kommer regeringen att ge kommuner och landsting i sådana situationer möjlighet att få loss de pengar som nu är frysta på s. k. likviditetskonton i riksbanken.

För två veckor sedan hade vi här i riksdagen en särskild debatt om välfärdens fördelning i Sverige. Vi var då ganska eniga om att de ekonomiska klyftorna ökat i Sverige och att det bl. a. inneburit att ett växande antal människor inte når upp till en skälig levnadsstandard, samtidigt som en annan grupp kunnat kraftigt berika sig på den ekonomiska kris vi har haft. En större överföring till barnfamiljerna och höjda realinkomster för de breda folkgrupperna krävdes allmänt för att minska dessa orättvisor.

Regeringen lade i går fram tre propositioner som har ett sådant syfte. Vi föreslår en ny, kraftig höjning av barnbidragen och en omfattande skattereform, som innebär påtagliga skattesänkningar i alla inkomstlägen under åren 1987 och 1988. Skattereformen innebär också att löftet om högst 50 % marginalskatt för 90 % av inkomsttagarna bör kunna infrias. Reformen är dessutom uppbyggd så, att den leder till väsentliga förenklingar av vårt skattesystem.

De krav som ställs på skattesystemet är stora och ibland motstridiga. Man kräver att det skall förändras både till gagn för de lägre inkomsttagarna och till lättnader av marginalskatterna för högre inkomster. Det förslag regeringen lägger fram har inriktats på att nå båda dessa resultat. En betydelsefull effekt av skattereformen är således att det vid rimliga antaganden om den ekonomiska utvecklingen i stort blir möjligt att öka reallönerna efter skatt med ca 1,5 % per år både 1987 och 1988 för praktiskt taget alla löntagare. Samtidigt kommer marginalskatterna att sänkas i de flesta inkomstlägen.

Detta har uppnåtts genom att en stor del av skattesänkningen sker genom sänkt kommunalskatt. Det ger alla inkomsttagare en påtaglig skattelättnad. Den statliga inkomstskatten sänks också, och skatteskalen förenklas kraftigt. Den får endast fyra mycket breda skatteklasser mot för närvarande tio klasser. Vid en kommunal utdebitering på 30 kr. blir marginalskatten 35 % upp till 80 000 kr. och 50 % upp till 150 000 kr. Den högsta marginalskatten blir i fortsättningen 75 %.

De förslag regeringen presenterade i går innebär en överföring till barnfamiljerna via höjda barnbidrag och studiebidrag på 2,5 miljarder kronor. Genom skattereformen sänks inkomstskatterna med 6,3 miljarder, varav ca 2,5 miljarder utgör en real sänkning av skattenivån, sedan hänsyn tagits till inflationen. Eftersom skattereformen sker över två år i ungefär lika stora steg, medan barnbidrag etc. höjs den 1 januari 1987, tillförs svenska folket således nästan 4 miljarder i ökad real köpkraft under 1987.

För att minska de statsfinansiella och realekonomiska effekterna av denna köpkraftsförstärkning föreslås också vissa skattehöjningar: höjd skatt på olja och en fördubbling av omsättningsskatten på aktier.

Höjningen av oljeskatten är ändå främst motiverad av energipolitiska skäl. Om priset på råolja, som den senaste tiden legat kring eller t. o. m. under 15 dollar per fat, skulle stabiliseras på nivån 20 dollar per fat, kan priset på eldningsolja i Sverige beräknas falla med ca 500 kr. per kubikmeter under 1986. Riksdagen har tidigare i sina energipolitiska beslut uttalat att den avser att hålla det reala oljepriset uppe, om nödvändigt genom höjd oljeskatt. Detta utfärdades som en garanti för lönsamheten hos de investeringar som har gjorts och kommer att göras för att ersätta olja med andra energislag för uppvärmning och industriella processer.

Fru talman! Jag måste inskräpa att en skattehöjning av den begränsade omfattning som vi nu föreslår torde vara nödvändig för att detta löfte från statsmakternas sida skall kunna hållas och alla de kommuner och företag som nu har investerat stora belopp i anläggningar för uppvärmning och industriella processer baserade på andra bränslen än olja skall kunna anse att de har gjort de investeringarna på rimliga villkor.

När jag lyssnar till företrädarna för de borgerliga partierna – och möjligen också för vänsterpartiet kommunisterna – måste jag ställa frågan, hur man egentligen ser på den här saken. Menar ni att riksdagen skall frångå sina tidigare beslut och helt enkelt göra ett stort antal miljöfrämjande, importsnåla energiinvesteringar olönsamma? Skall vi mer eller mindre tvinga tillbaka kommunerna och företagen till att på nytt börja köra med olja därför att riksdagen inte tänker gå med på en höjning av oljeskatten, åtminstone så att lönsamheten inte helt går förlorad i den alternativa energianvändningen? Jag är inte på det klara med vad de här fyra herrarna hade i sinnet, och jag vore tacksam för en precisering.

När höjningen av omsättningsskatten på aktier genom ett beklagligt missöde offentliggjordes den 27 februari åstadkom det mycket rabalder. Upphetsade aktörer på börsen talade om dräpslag, värre än Kreugerkraschen, och företrädare för oppositionen beskrev omsättningsskatten som början till slutet för en livaktig och fungerande svensk aktiebörs.

Jag vill bara stillsamt konstatera att omsättningen på aktiebörsen efter den 27 februari har varit ytterst livlig och att index för aktiekurserna, efter det första panikartade fallet på 5 %, har stigit till över 8 %, så att aktieindex i måndags nådde ett nytt "all time high", som det heter. Och den enda utländska kommentar jag har hört efter det att beskedet publicerades om att omsättningsskatten skulle höjas var från amerikanskt håll, där man sade: "Omsättningsskatten kan vi väl leva med, men den besynnerliga moral som härskar på den svenska aktiebörsen har vi mycket svårare att förstå." Är det något, Lars Tobisson, som kan hålla tillbaka utländska investerare i Sverige, är det alltså de märkliga manipulationer och skandaler som har utmärkt Stockholmsbörsen under de senaste månaderna.

Fru talman! För mig återstår efter allt som har sagts i den här affären bara frågan, om de första uttalandena torsdagen den 27 februari från olika håll bara berodde på okunnsighet eller om det fanns andra avsikter bakom. Det kan faktiskt också finnas ett intresse av att skapa hysteriska utbrott på den

svenska aktiemarknaden för att få kurserna att gå ner och sedan upp, för det går nämligen för en del att tjäna pengar genom att bidra till den typen av panik.

Genom regeringens förslag kommer barnfamiljernas ekonomi att förbättras nästa år. Alla förvärvsarbete får dessutom en rejäl skattesänkning, som syftar till att ge dem ökad köpkraft under de närmaste två åren. Reformen är därvid upplagd så att det bästa utfallet nås vid låg inflation och däremot svarande måttliga löncökningar. Den kritik som hittills riktats mot skatteförslaget har framför allt gått ut på att det inte innehåller det som kallas inflationsskydd för skatteuttaget. Enligt vår mening är hela idén om s. k. inflationsskydd i skattesystemet fel tänkt, i synnerhet i det ekonomiska läge som nu råder.

Som alla har konstaterat i den här debatten är inflationen för närvarande kraftigt på väg neråt i Sverige. Utsikterna att vi i slutet av det här året kan ha en inflationstakt omkring 2 % är mycket goda. Beräkningen av skattereformens verkningar bygger på förutsättningen att prisökningarna nästa år skall utgå från denna låga nivå. Nedgången av inflationstakten beror delvis på en förbättrad balans i den svenska ekonomin – räntorna t. ex. har sjunkit – men till stor del beror det på att den internationella inflationen kraftigt avtar, att oljepriserna och andra importpriser sjunker. Därom är vi helt ense.

Man måste dock inse följande. Om Sverige på nytt kastas in i en uppåtgående prisspiral beror det helt och hållet på våra egna åtgärder, våra egna missgrepp. Vi har ingen annan att skylla på i så fall. Det som framför allt skulle kunna skapa en ny hemmatillverkad inflation i Sverige är att vi, dvs. svenska folket, beviljar oss själva inkomstökningar som överstiger det samhällsekonomiska utrymmet. I det läget skulle en indexreglerad skatteskala, som sänker skatterna i takt med inflationen, i det närmaste vara ödesdiger. Det skulle inte bara förvärra den ekonomiska obalansen, som de överdrivna inkomstökningarna skapar, utan det skulle dessutom uppmuntra till det slags illusioner som består i vanföreställningen att en nation kan skydda sin levnadsstandard genom indexklausuler trots att den försvagar sin konkurrenskraft och därmed grunden för sitt välstånd. Annorlunda uttryckt: Vi får för närvarande hjälp av den internationella utvecklingen att minska vår inflation. Att genom skattesänkningar belöna ett beteende som innebär att vi själva förstör den chans vi nu fått till lägre inflation och reallöncökningar tycker jag ter sig ganska absurt.

Lars Tobisson valde för sin del att utgå från att en fortsatt hög inflation är oundviklig. Det är, fru talman, detsamma som en uppmaning till arbetsmarknadens parter att släppa loss kostnadsinflationen på nytt. Jag tycker att man något mera borde betänka sin roll som opinionsbildare när man talar i Sveriges riksdag. Det är ganska ansvarslost att mer eller mindre säga till folket: Inflationen blir högre nästa år, men oroa er inte, för vi moderater tänker sänka skatten för er lika mycket. Det är detta som gör att det tydligen finns ett stort gap mellan socialdemokratins inställning till hur skatterna skall byggas upp och de tre borgerliga partiernas. Det beklagar jag, eftersom det tycks mig som om vi vad gäller inriktningen av skattereformen i övrigt är relativt ense.

Genom det förslag som nu framlagts har regeringen velat ge uttryck åt sin

vilja att uppfylla de löften som gavs i valrörelsen beträffande skattepolitikens inriktning, bl. a. löftet om högst 50 % marginalskatt. Vi har ansett det riktigt att i det sammanhanget också ge besked om när ett annat löfte i valrörelsen skall infrias, nämligen löftet att kompensationsnivån för delpensionen under den här valperioden skall återställas till 65 % av förvärvsinkomsten. Efter hörande av den socialdemokratiska riksdagsgruppen har vi beslutat att den här förbättringen av delpensionen skall tas upp i nästa budgetproposition och genomföras den 1 juli 1987.

Fru talman! Den inriktning som regeringen vill ge skatte- och fördelningspolitiken innebär att svenska folket bör kunna se litet ljusare på sin egen privatekonomiska framtid. Det hänger naturligtvis samman med att det också ser ljusare ut för den svenska samhällsekonomin. Det förbättrade internationella läget, sjunkande inflation och sänkta räntor, är huvudinslagen i den fortsatta återhämtningen av Sveriges ekonomi. Den ekonomisk-politiska strategi som redovisades i budgetpropositionen kan således fullföljas. Men det hänger ändå på oss själva, på vårt eget agerande, om strategin skall bli så framgångsrik som vi önskar. Vi har ett unikt tillfälle att i år växla ner både pris- och lönestegringstakten i den svenska ekonomin. Därmed kan ett nytt mönster för pris- och lönebildningen etableras i Sverige. Den långa period då priser och löner jagat varandra och sänkt reallöner och förstört konkurrenskraft skulle kunna avslutas.

Regeringen har nu lagt fast sin fördelnings- och skattepolitik för de närmaste två åren. Därmed har vi i väsentliga avseenden skapat klarhet om förutsättningarna för bl. a. löntagarnas standardutveckling. Detta borde göra det möjligt för arbetsmarknadens parter att medverka i stabiliseringen av den svenska ekonomin. De har också fått förutsättningar för att, om de så önskar, gå in i en uppgörelse om längre avtalsperioder, byggda på att det är låg inflation och lägre skatt som skall ge höjda reallöner och bättre levnadsstandard för landets löntagare.

Under detta anförande övertog förste vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 28 LARS TOBISSON (m) replik:

Fru talman! Finansministern uppehöll sig, som jag hade väntat, vid förslagen om skatter och familjepolitik från i går. Återigen skall vi här få en påstådd skattesänkning, som blir en skattechöjning. Den grundläggande orsaken till det är att det saknas inflationsskydd. Nu försökte finansministern – närmast desperat, tyckte jag – leda i bevis att en indexreglering är olämplig, t. o. m. skadlig. Jag fäste mig vid en mening i denna advokatyr: En indexreglerad skatteskala som sänker skatterna i takt med inflationen skulle vara ödesdiger.

Det här tycker jag är väldigt avslöjande. Det avslöjar gapet mellan socialdemokratisk och moderat skattesyn. Man föreställer sig att en koppling av skatteskalen till vad som sker med penningvärdet – inte om det finns en deflation, så att priserna sjunker, men en minskad inflationstakt -- skulle betyda att man sänker skatterna. Det är inte alls detta det är fråga om. Oavsett om inflationen går upp eller ner, så betyder en indexreglering att

man bevarar skatterna vid en oförändrad nivå, och det är det som är ett stort skydd för löntagarna när de går till förhandlingar. Det är därför löntagarna med sådan skepsis ser på regeringens förslag, inte därför att de tror att om vi moderater får någonting att säga till om skall vi blåsa på inflationen. Kom ihåg att det är vi som genom vår skattepolitik skapar förutsättningar för att begränsa prisstegringen i landet.

Frånvaron av inflationsskydd motiveras med fördelningspolitiska skäl. Men vad är rättvisan – jag har tagit upp detta tidigare – i en skattepolitik som ger skattesänkningar på 500–600 kr. för feriearbetande ungdomar, för barn med kapitalinkomster på 10 000–20 000 kr.? Går vi sedan uppåt i inkomstlägena, så minskar skattesänkningarna snabbt till följd av att skattesatsen i botten höjs från 4 % till 5 %, och vid en inkomst på 70 000 kr. försvinner skattesänkningen helt, vid 75 000 kr. blir det t. o. m. en skattehöjning med 438 kr.

Jag vill fråga finansministern: Vad är det för skattepolitisk tanke som ligger bakom skattesänkningar för dem som inte har någon försörjningsbörda och så skattehöjningar för deltidsarbetande kvinnor som kan vara ensamstående och ha barn? Varför förordar en socialdemokratisk regering skattehöjningar för låginkomsttagare med en inkomst på i runt tal 75 000 kr.? Jag tycker det är märkligt inte minst mot bakgrund av den kritik som socialdemokraterna riktade mot *vår* skattepolitik i valrörelsen.

Finansministern ironiserade också över effekterna på börsen av aktieomsväningen. Jag tror att det är för tidigt att ta upp det. Jag vill bara fråga om finansministern kommer ihåg vad han sade i Aftonbladet den 21 januari.

Anf. 29 BJÖRN MOLIN (fp) replik:

Fru talman! Finansministern inledde med några sympatiska ord om behovet av kontinuitet i den ekonomiska politiken och av ödmjukhet i den politiska debatten. Jag kan instämma i det. Jag hoppas att det kan komma att ta sig uttryck här i riksdagsarbetet på så sätt att också våra förslag någon gång kan beaktas och kanske rent av bifallas. Vi gläder oss åt att vi i veckan fått ett exempel på detta. Det gällde vårt förslag om att man i stället för att skära ned statsbidragen till lärarlönerna skulle välja andra vägar för att minska det ekonomiska utrymmet för kommunerna. Vi ser med spänning fram emot att också något av våra förslag i finansutskottet kan beaktas.

Tyvärr har finansministern förut haft en vana att hoppa från ståndpunkt till ståndpunkt på ett sätt som har undergrävt förtroendet för regeringens ekonomiska politik. Vi har fört många debatter om det. Jag är ledsen att behöva återkomma till det. De två punkter jag nu vill ta upp är inflations-skyddet i skatteskalen och förslaget till fördubblad omsättningsskatt på aktier.

Trots uttalade löften under valrörelsen om att man skulle återinföra inflations-skyddet i skattesystemet fr. o. m. 1987 lägger regeringen nu fram ett förslag till skatter för 1987 och 1988 som icke innehåller det utlovade automatiska inflations-skyddet. Kjell-Olof Feldt säger nu dessutom i debatten att det är fel tänkt. Problemet är ju att det framlagda skatteförslaget innebär att inflations-skyddet kommer att urholkas även om inflationen skulle stanna redan vid 3,5 %. Om inflationen skulle bli högre blir värdet av det

skatteförslag som nu lagts fram i motsvarande grad mindre. Då kommer t. ex. tjänstemän i medelhöga inkomstlägen att icke få någon skattesänkning utan en skattehöjning. Från den utgångspunkten är det naturligtvis svårt för dem som har ansvar för ekonomin i fackliga organisationer, företag och andra att ha förtroende för regeringen och för regeringens inflationsprognos.

Vi kan bara konstatera att prishöjningarna hittills ligger litet över 1 %. Förslaget om höjd oljeskatt kommer att höja priserna med ytterligare 0,4 % per helår. Då är det naturligtvis svårt för t. ex. löntagarorganisationerna att känna sig säkra på regeringens inflationsprognos. Det är då naturligt att löntagarorganisationerna, när de skall ta ställning till förslagen till löneavtal, känner osäkerhet för att deras löneökningar skall ätas upp av pris- och skattehöjningar.

Fru talman! Jag tycker att det är bra att det finns en enighet i riksdagen om riskerna med en för hög inflation och en för långtgående kostnadsutveckling och att det därför är viktigt att man begränsar tillväxten inom den offentliga sektorn för att på det viset skapa utrymme för reallöneökningar.

Anf. 30 FÖRSTE VICE TALMANNEN:

Jag får erinra om de debattregler som gäller för replik.

Anf. 31 NILS G. ÅSLING (c) replik:

Fru talman! Jag instämmer med Björn Molin. Jag tycker anslaget i finansministerns anförande var välgörande sakligt. Jag vill också notera finansministerns erkännande av oppositionens budgetalternativ. Det var annat ljud i skällan än när finansministern höll presskonferens den 3 februari och talade om att centern med sitt budgetalternativ hade kastat loss från verkligheten. Senare har inte minst finansministerns partivänner i finansutskottet varit tvungna att radikalt revidera den generande felaktiga kalkyl om vårt budgetalternativ som finansdepartementet den gången gick ut med.

Finansministern ställde frågan hur vi ser på energiinvesteringarna och i förbindelse därmed självfallet också det förslag till oljeskatt som regeringen här lanserar. När det gäller energiinvesteringarna är det inget tvivel om att det sparprogram och den omläggning av vår energikonsumtion som initierades i 1970-talets början måste fullföljas. Ur vår synpunkt är det dock väsentligt *hur* de medel som man får in med energiskatter används. Det har vi också sagt i vår motion, som jag har refererat tidigare i dag. Medlen måste enligt vår uppfattning återföras, så att effekten ur samhällsekonomisk synvinkel blir neutral. Man måste alltså använda energiskatten för att t. ex. ta chansen att sänka skatten på arbete.

Finansministern deklarerade att inflationsskyddet i skatteskalorna är feltänkt. Det är en ganska anmärkningsvärd argumentering. Inflationsskyddet i skatteskalorna är närmast en garanti för arbetsmarknadens parter, så att de har möjligheter att träffa långsiktiga avtal oberoende av kostnadsutvecklingen. Som det just nu ser ut kommer inflationen att gå ner. Arbetsmarknadens parter kommer den vägen att ha en viss garanti för en gynnsam prisutveckling. Men utgångspunkten måste vara att de politiskt ansvariga, regeringen, redan i initialskedet skall kunna ge den garantin. Därför är

Finansdebatt

Anf. 32 HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk) replik:

Fru talman! Ingen har helt rätt, sade finansministern och anslag därmed en försonings ton i debatten. Jag får väl då dra den slutsatsen att ingen heller har helt fel, även om det kan låta så ibland när det förs debatt om ekonomisk politik. Det finns alltså saker i vårt partis förslag som borde vara värda att beakta.

Det går bra för Sverige, sade finansministern. Ja visst, jag pekade redan i mitt inledningsanförande på att det går bra för Sverige, om man mäter aktieutvecklingen, förmögenhetsbildningen, vinsterna i bolagen och framgångarna på exportmarknaden. Men man måste också räkna med den andra sidan. Hur går det för människorna? Hur har man det i Sverige? Hur lever människor?

Vi har nyligen haft en debatt om levnadsnivån, om nyfattigdomen. Vi kräver fortfarande mer kraftfulla åtgärder för att rätta till problemen. Vi vill att regeringen skall föra en politik där man återfördelar till de människor som under så lång tid har fått vara med och betala. Men vi känner naturligtvis samtidigt ett ansvar för budgetsaldot, som finansministern talade om. Vi tycker inte att det är särskilt klokt att fördela om inom den samlade gemensamma sektorn, att ta från kommuner som har det bekymmersamt och ge till staten, som också har det bekymmersamt. Det vore betydligt bättre att beskatta kapital och förmögenheter, ta pengarna där de finns för att använda dem där de behövs, som vi brukar säga.

Jag inkasserar framgången med aktieskatten. Trots alla ord emot har aktieskatten nu fördubblats. Det är ett litet steg i rätt riktning, det måste jag erkänna.

Så till oljeskatten och finansministerns konkreta fråga hur vi ställer oss till den. Denna fråga har varit föremål för diskussion när det har gällt barnfamiljerna. Eftersom vi hade finansierat våra förslag för barnfamiljerna redan i vår budgetmotion, vill inte vi dra in oljebeskattningen i det sammanhanget. Men vi sade att vi är beredda att diskutera energipolitik. Det är ju oerhört viktigt att man inte äventyrar introduktionen av nya energislag. Det är verkligen angeläget att vi kommer bort från såväl kärnkraften som ett alltför stort oljeberoende. Utan att ha formulerat våra förslag slutligt – vi fick ju propositionen i går – vill vi diskutera möjligheten att införa någon typ av utjämningsfond. Det skulle innebära att man kunde ha något slags flexibel beskattning, så att energipriserna kunde hållas på en samhällsekonomiskt sett acceptabel nivå. Därigenom skulle man inte äventyra introduktionen av alternativa energislag.

Men en sådan fond borde också kunna användas för att jämna ut toppar, då konsumenterna dyrt får betala variationer i den internationella prissättningen. Vi vet ännu inte hur utvecklingen på oljemarknaden slutar, och därför bör vi kunna diskutera en sådan fond.

Anf. 33 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Fru talman! Björn Molin tycker att jag hoppar från tuva till tuva. Jag har vid det här laget haft många debatter med Björn Molin, och jag är ledsn över att det snart är slut med det. Det har ofta varit ganska vänligt och sakligt i tonen oss emellan. Tuvhoppningen har litet grand varit ett resultat av att jag har försökt följa Björn Molin i spåren när vi har debatterat.

Sedan sade han någonting som jag måste utgå från beror på ett minnesfel. Han hävdade nämligen att vi i valrörelsen skulle ha lovat att återinföra ett automatiskt inflationsskydd. Det har vi inte lovat. Tvärtom! Vi har kritiserat det automatiska inflationsskydd som folkpartiet och moderaterna har stått för i den tappning det hade tidigare och ansett att det just är automatiken som är det felaktiga i ett sådant system.

Jag måste säga några ord till Lars Tobisson. Jag vet att alla moderater nu kommer att säga att den här skattereformen bara innebär en skattehöjning. Under en förutsättning, nämligen att vi får en mycket kraftig inflation 1987, kan denna reform medföra att skatterna reellt stiger. Men jag förstår inte varför Lars Tobisson behöver mer eller mindre provocera fram att ett stort parti i Sveriges riksdag skall utgå från att Sverige måste kastas in i en ny inflationsperiod, när vi nu vet att det är genom våra egna åtgärder som det kan komma att bli så!

Vi är antagligen i det läget i slutet av 1986 att förutsättningarna för 1987 är sådana att en prisstegring genomsnittligt kan komma att ligga på 2,5 %. Det kanske t. o. m. är högt räknat. Jag kan därför inte förstå att Lars Tobisson mer eller mindre går ut och uppmanar aktörerna på arbetsmarknaden att skapa mer inflation. Jag hoppas att Lars Tobisson vill göra klart att det inte är vad han menar utan att om arbetsmarknadens parter sluter de löneavtal som vi alla vill ha blir detta en reell skattesänkning för alla. – Och det är den kombinationen som är den kloka!

Låt mig också lämna en upplysning, fru talman. Indexerade skattesystem infördes i ett antal länder under 1970-talet. Såvitt jag vet har de avskaffats i alla länder där de infördes. De förvärrade obalansen i ekonomin, och de lösgjorde alla hämningar vad gäller lönebildning och prisbildning. Det är därför vi kommer att kämpa emot tanken att ha automatisk indexreglering.

Däremot tycker jag, fru talman, att vi borde kunna säga oss att det finns anledning för alla partier – när vi vet att vi måste ta ny ställning till inkomstskattesystemet efter 1988 – att i en gemensam utredning fundera igenom de problem vi har. Det betyder inte att vi blir överens, men det borde åtminstone skapa en plattform för att analysera de problem som vi anser finns i nuvarande system.

Lars Tobisson frågade mig: Vad sade finansministern i Aftonbladet den 23 januari om omsättningsskatten på aktier? – Ja, vad sade jag egentligen? I intervjun sade jag att vi för närvarande inte har några planer på att höja omsättningsskatten på aktier men att frågan kan dyka upp i samband med diskussionen om finansieringen av höjda barnbidrag. Den som satte rubriken på den artikeln hade lika gärna kunnat skriva "Feldt varnar för höjd omsättningsskatt" som den rubrik han valde, nämligen att det inte skulle bli någon höjning av omsättningsskatten.

Den här typen av frågor har samma karaktär som när man ställs inför

frågan: Skall räntan höjas eller sänkas? Eller när man får frågan: Tycker finansministern att valutans skall skrivas upp eller ner? Det är nämligen en marknad man påverkar. Varje förändring av beskattningen på aktier har en påverkan på marknaden. Därför är det oerhört viktigt att man inte lämnar vilseledande besked eller besked lång tid innan beslut skall fattas och innan klarhet och precision råder om vad beslutet innebär.

Även om jag inte önskar att Lars Tobisson skall hamna i min situation någon gång, tycker jag att han ändå borde betänka hur pass delikat läget är, när man inte vill vilseleda allmänheten men inte heller vill göra uttalanden som skapar onödigt oro.

Jag gick antagligen för långt i intervjun i Aftonbladet den 23 januari genom att ändå antyda att en höjning av omsättningskatten var möjlig. De mycket hätska personangrepp jag har utsatts för på grund av denna intervju hoppas jag vi kan betrakta som ett numera passerat stadium.

Jag tycker att de borgerliga talarna i sina inlägg här i dag har framställt det som utomordentligt enkelt att lösa de problem vi har: inflationen, tillväxten och budgetunderskottet. Det är bara att föra en annan ekonomisk politik och en annan skattepolitik än den regeringen för, säger ni. Men då inträffar någonting märkligt. Om det vore så enkelt, så självklart att byta ut socialdemokraternas politik mot en borgerlig politik, varför lägger ni då inte fram en sådan politik här i dag?

Jag har läst finansutskottets betänkande. Det innehåller 24 borgerliga reservationer. Det är bara tre av dessa reservationer som alla tre borgerliga partierna står bakom. Dessa reservationer gäller ett allmänt uttalande om riktlinjerna för den ekonomiska politiken, vidare att man vill avskaffa löntagarfonderna och att man vill avskaffa valutareglerna. Men i alla andra av den ekonomiska politikens huvudfrågor är ni oense och springer åt var sitt håll – i budgetpolitiken, skattepolitiken, kreditpolitiken, regionalpolitiken, politiken visavi kommunerna. Då måste ju vän av ordning ställa sig frågan: Om alternativet till regeringens politik är så enkelt som ni försöker framställa det från talarstolen här, varför finns det då inte något sådant alternativ som kan redovisas här i riksdagen?

Hans Petersson i Hallstahammar har inte fel på alla punkter – naturligtvis inte. Jag har hittat kloka tankar också hos vänsterpartiet kommunisterna. Men på en punkt anser jag att Hans Peterssons förkunnelse är farlig. Jag vet hur man agiterar nu så gott man kan ute på arbetsplatserna och på andra ställen, att det bara är att höja lönerna. Drag inte in landets löntagare i samma olycka som de har levt i de senaste tio åren! Titta på de tre senaste åren! Då har lönerna stigit med 25 %, köpkraften med 1 % – inflationen tog resten. Kan inte Hans Petersson tänka sig att det vore klokare för löntagarna att ta sikte på det som är den egentliga innebörden av en lönerörelse, nämligen att det blir någon ökad köpkraft? Det blir det inte bara för att man driver upp penninglönerna.

Till Nils Åsling har jag en fråga som gäller hans intellektuella utveckling. Det var så att Nils Åsling fördömde SAMAK-rapporten och den förhandlade inkomstpolicen. I maj 1984 skrev Nils Åsling en artikel i Dagens Nyheter med rubriken Fria avtalsrätten inte något heligt. Den rubriken är dessutom adekvat för innehållet i artikeln. Nils Åsling säger nämligen där att man

måste skapa ett samhällskontrakt, som skall dra upp de samhällsekonomiska ramar inom vilka den fria förhandlingsrätten har att arbeta. Graden av styrning, dvs. statlig inkomstpolitik, blir beroende av i vad mån arbetsmarknadens parter i realiteten lyckas ta sitt ansvar. Att den fria förhandlingsrätten skall stå som någonting sakrosant och oberört av politikernas diskussioner är naturligtvis orimligt.

Nils Åsling hade tänkt igenom saken en gång till och återkom den 5 juni samma år. Då skrev han: Politikerna – i det här fallet alltså regeringen – måste skaffa sig garantier för att man i varje situation kan kontrollera utvecklingen för att i tid ingripa med nödvändiga åtgärder. Man kan naturligtvis föra en diskussion om i vad mån de nödvändiga åtgärderna även skulle kunna ha ren tvångskaraktär. Det kan inte uteslutas. Om denna modell skall fungera måste regeringen ha alla maktmedel i sin hand för att inskrida och korrigera en avtalsrörelse som går fel.

Detta är såvitt jag förstår en oerhört långtgående inkomstpolitik. Med tvång och makt och våld skall staten driva igenom sin vilja.

Därför måste jag fråga: När Nils Åsling nu motsätter sig den mycket milda form av inkomstpolitik som vi har föreslagit i SAMAK-rapporten, är det helt enkelt så att en tydligen mycket noga genomtänkt ståndpunkt, som Nils Åsling redovisar i två artiklar 1984, överger han totalt – bara av det skälet att jag har varit med om att skriva en rapport där jag förordar något liknande? Är det så trist, Nils Åsling, att bara för att en politisk meningsmotståndare har samma åsikt i sakfrågan måste man överge en tidigare, väl genomtänkt position?

Anf. 34 LARS TOBISSON (m) replik:

Fru talman! Jag läser högt ur Aftonbladet den 21 januari.

Intervjuaren frågar: "Du har tidigare sagt att det inte blir höjd omsättningsskatt på aktier. Vad säger du nu?"

Kjell-Olof Feldts svar: "Jag har inte ändrat uppfattningen att den skatt vi har är relativt väl avvägd. Man måste komma ihåg att omsättningsskatten drabbar aktierna varje gång de köps och säljs."

Litet senare i intervjun säger han: "Nu måste man i stället ta helt andra tag. Det viktiga när det gäller fördelningspolitik i dag, det är något helt annat än skatter på aktier och förmögenheter som mera fungerar som ett slags kosmetika för att dölja de verkliga problemen."

Kommentar är överflödigt.

Kjell-Olof Feldt försöker få det till att jag vill frammana inflation. Men hur är det nu under en socialdemokratisk regering som i årtal har ställt upp 3 à 4 % som mål? I januari, den senaste månad för vilken vi har en siffra, var årstakten 6 %. Sedan augusti 1985 har inflationen varit 4 % på fem månader. Detta är viktigt, för augusti är utgångspunkt för indexregleringen.

Kjell-Olof Feldt sade själv att inflationen blir 3,5 % i år. O.K., låt oss säga det. Då är det ganska troligt att den mellan augusti 1985 och augusti 1986 blir 4,5 %. Oljeprisfallet är, som jag sade, en engångseffekt. Nästa år vore det bra om vi kunde ha samma inflationstakt som vi håller i år. Därför är våra bedömningar realistiska.

Men får jag fråga Kjell-Olof Feldt: Vilka länder har avskaffat indexregle-

ringen? Jag kan komma på ett land som just är i färd med att införa den – ett stort land, USA.

Det är grovt vilseledande när regeringen säger att resultatet av gårdagens skatteförslag blir skattesänkningar för alla. De kalkylerna baseras nämligen på att inflationen skulle vara noll. Antar vi mer realistiskt, som jag redovisade här, att inflationen blir 4,5 %, så försvinner den påstådda inkomstskattesänkningen i de flesta inkomstlägen. I en hel del fall blir det rena skattechöjningar. Tar vi sedan hänsyn till andra åtgärder som är på gång, så blir det skattechöjningar för så gott som alla. Den totala skattechöjningen blir alltså drygt 2 miljarder kronor.

Det är helt meningslöst att påstå att det blir reallöneförbättringar på 3 % under de två åren. Det beror ju på att man ställer upp antagandet att lönerna kommer att stiga med 1,5 % per år mer än priserna. Avslöjande är att när man före skatt har en reallöneförbättring på 3 %, så blir i de flesta inkomstlägen reallöneutvecklingen efter skatt mindre än 3 %. Det bekräftar ju att vi har rätt när vi säger att det blir skatteskärpning.

Jag tycker att finansministerns framträdande i dag präglades av en lugnare ton än vanligt. Han vädjade om samförstånd. Jag vill då peka på den för socialdemokratiska och borgerliga utskottsledamöter gemensamma skrivningen om de statliga löneförhandlingarna. Jag finner det väsentligt att man i kanslihuset tar fasta på vad som där har sagts.

Anf. 35 BJÖRN MOLIN (fp) replik:

Fru talman! Jag sade inte att finansministern hade hoppat från tuva till tuva, utan jag sade att han hade hoppat från ståndpunkt till ståndpunkt. När finansministern ibland hoppar över på vår ståndpunkt blir vi glada, och vi blir ledsna när han hoppar därifrån. Men det är inte detta som är det centrala, utan det är att hoppandet från ståndpunkt till ståndpunkt bidrar till att minska förtroendet för regeringens ekonomiska politik.

Jag tror inte att de som läst den refererade intervjun i Aftonbladet kunde tolka den på annat sätt än att finansministern sade att det inte skulle bli någon höjning av omsättningsskatten på aktier. Dessutom fanns det ju i intervjun ett argument, nämligen att det av fördelningspolitiska skäl var irrationellt att lägga en skatt på handeln med aktier, och det argumentet kan väl inte ha något att göra med frågan om hur man skall finansiera ett höjt barnfamiljsstöd.

Men över till den viktigare frågan om inflationsskyddet!

Det var ändå så, att när vi diskuterade basenheten för 1986 för ett år sedan sade både Kjell-Olof Feldt och Bengt K. Å. Johansson att regeringen för 1987 skulle återkomma med någon sorts kompensation för prisutvecklingen. Det kunde inte tolkas på annat sätt än att man skulle återinföra ett inflationsskydd. Vi menade då att inflationsskyddet behövdes för att motverka alltför stora löneökningar, löneökningar som icke är samhällsekonomiskt försvarbara. I sitt resonemang i dag vänder finansministern helt på detta resonemang och säger att en indexreglerad skatteskala, som sänker skatterna i takt med inflationen, skulle vara ödesdigert just med hänsyn till möjligheterna att hålla löneökningarna på en rimlig nivå. Det är ett resonemang som vi inte kan acceptera.

Finansministern avslutade sitt anförande med att säga att regeringen nu har lagt fast förutsättningarna för den ekonomiska utvecklingen under kommande år och att arbetsmarknadens parter därmed fått förutsättningar för att träffa avtal för en längre period. Det skulle vara gott och väl om det vore så. Jag vill i och för sig understödja ansträngningarna att åstadkomma avtal över en längre period och på en låg nivå. Vi tror dock att förutsättningarna därför skulle ha varit bättre om det sänkta oljepriset hade tillfallit konsumenterna, t. ex. i form av lägre boendekostnader. Men socialdemokraterna vill inte låta vanliga människor få njuta frukterna av sänkta skatter och sänkta priser, och det är dessa skäl som har lett till att de nu vill väga upp ett sänkt oljepris med en höjd oljeskatt.

Anf. 36 NILS G. ÅSLING (c) replik:

Fru talman! Jag känner mig naturligtvis hedrad av att finansministern har botaniserat i klipparkivet och läst vad jag sagt om avtalsrörelser.

Jag vill försäkra finansministern att den omständigheten att han är medförfattare till SAMAK-rapporten givetvis inte har minskat dess läsvärde och dess betydelse som ett debattinlägg kring en från stabiliseringspolitisk synpunkt mycket central process i samhället. När vi har sagt att vi inte är beredda att ställa oss bakom SAMAK-rapporten har vi egentligen haft samma motiv för det som regeringen har haft när den inte har velat följa rapportens rekommendationer, nämligen att man inte vill blanda sig i avtalsrörelsen och att man i varje fall så länge som möjligt måste ha en boskillnad mellan statliga organ, regering och riksdag, och arbetsmarknadens parter, som måste få arbeta på sina villkor och med sitt ansvar.

Men – och där kan finansministern och jag måhända vara överens – stabiliseringspolitiken är någonting som är så väsentligt för utvecklingen i ett samhälle, att om arbetsmarknadens parter inte skulle känna det ansvar som en effektiv stabiliseringspolitik förutsätter, då måste man också kunna diskutera alternativa möjligheter. Det är jag för min del beredd att göra. Därför tycker jag att SAMAK-rapporten var intressant som ett tankeexperiment för den händelse regeringens stabiliseringspolitik slår fel. Att den dessutom innehåller en del orimligheter, t. ex. att dess slutsatser förutsätter en socialdemokratisk regering, tillhör väl avdelningen för kuriosor, och det har knappast bidragit till att öka rapportens sakliga värde.

Diskussionen om inflationsskyddade skatteskalor och allt vad därtill hörer är ju intressant, och det är intressant att höra att finansministern har denna offensiva inställning till inflation och prisutveckling. Men inflationsskydd av skatteskalor är faktiskt ingenting annat än en form av prisutvecklingsgaranti som den fackliga rörelsen kräver. Tar finansministern avstånd från de krav på prisutvecklingsgaranti som fackliga rörelser ställer med samma emfas som han här tar avstånd från det inflationsskydd som vi hävdar måste till för att skydda skattebetalarna mot inflationseffekterna?

Sedan är vi naturligtvis överens om att alla indexregleringar egentligen är onödiga om man lyckas med de politiska mål man ställer upp, dvs. att föra en effektiv stabiliseringspolitik. Jag tror dock inte att regeringen själv riktigt vågar tro på sina föresatser. Som vi har fått bekräftat här i dag har man ju inte varit beredd att t. ex. avskaffa livsmedelssubventionerna. Det tyder väl också

på att man vill ha en buffert mot kostnadsutvecklingen, och det tror jag är förståndigt.

Anf. 37 HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk) replik:

Fru talman! Finansministern sade att vi för en värdslös agitation ute på arbetsplatserna. Jag kan bara notera att upprorsstämningen gentemot den fördelningspolitik som har förts finns tvärsigenom arbetarpartierna. Såvitt jag vet är det inte bara kommunister som protesterar utan även massor av socialdemokrater. Det går nog inte att partibinda det upproret, utan det kommer sig av att man upplever en krass verklighet med en orättvis fördelningspolitik. Därför kommer kraven.

När vi i vårt budgetförslag räknar med en högre löneutveckling än vad finansministern har räknat med, så utgår vi från sannolikheten för att avtalsparterna kommer att träffa ett avtal på en högre nivå. Han har ju sagt att det är nog med de 5,5 % från förra året, därutöver ingenting, har jag läst. Vi tror inte att det blir riktigt så.

Av samma skäl som vi vill att man skapar någon typ av energifond, där man kunde föra undan pengar i sådana tider då oljepriserna rasar för att skydda konsumenterna mot prisökningar när det går åt andra hållet – det är ju de som har det sämst ställt som har svårast att klara hyreshöjningar och ökade energipriser, precis som allt annat – vill jag ställa frågan till finansministern varför hans skatteförslag inte har en annan profil. Mot bakgrund av den levnadsnivådebatt som har förts är det ju inte rimligt att lägga fram ett skatteförslag enligt vilket de som har de högsta inkomsterna får de största sänkningarna. Det borde ha varit ett helt annat förslag, mot bakgrund av den allvarliga verklighet som riksdagen har diskuterat under en lång tid.

Så något om alternativen i politiken. Det är naturligtvis riktigt som finansministern säger: det finns inget samlat borgerligt alternativ. Men ibland gör det faktiskt det, och det gäller t. ex. den ekonomiska politikens inriktning. Vi hoppas naturligtvis att kammaren skall rösta för vpk:s förslag i dag, men en viss erfarenhet på området säger oss att det kanske inte blir så. Kvar står, när det kommunistiska förslaget har fallit, det socialdemokratiska och ett gemensamt borgerligt. Då väljer vi att rösta för det socialdemokratiska förslaget. Detta skall inte ses som något stöd för den socialdemokratiska politiken, som vi förkastar, vill förändra och mycket hårt kritiserar – speciellt när det gäller fördelningspolitiken. Vår röst i dag är en röst *mot* ett borgerligt alternativ som vore sjufalt värre för de människor ute i landet som drabbas av fördelningspolitiken.

Anf. 38 Finansminister KJELL-OLOF FELDT:

Fru talman! Lars Tobisson ville veta vilka länder som har avskaffat de indexreglerade skatteskalorna. Såvitt jag vet är det bl. a. Belgien, Holland och Storbritannien. När det gäller USA är det högst osäkert om kongressen bifaller det förslag som presidenten har lagt fram. Det är inte alls givet att USA kommer att begå detta misstag.

Björn Molin yttrade – och det håller jag med om – att vi sade att när man konstruerar skatteskalorna för 1987 borde man se till att det blev kompensation för prisutvecklingen. Men detta är någonting helt annat än en

automatiskt verkande indexreglering. Det är bara att konstatera att basenheten som i år är 7 800 kr. höjs till 9 000 kr. år 1987. Det är en höjning med 13 %. Basenheten höjs med ytterligare 1 000 kr. år 1988 - en höjning med ytterligare 11 %. Det krävs bra mycket inflation, innan man kan hävda att vi inte har höjt basenheterna i skattesystemet till en sådan nivå att vi har gett kompensation för prisutvecklingen. Det är en annan sak att vi ovanpå detta inte vill lägga en ytterligare uppräknig, baserad på den inflation som tydligen äger rum mellan augusti 1985 och augusti 1986. Det skulle få en helt orimlig effekt. Dessutom skulle det inte ha ett dugg att göra med den reala utvecklingen av inkomsterna 1987.

Nils Åsling tycker nu att SAMAK-rapporten är ett intressant tankeexperiment. Ja, den är litet mer än så. Möjligen är det ett experiment i tänkande, men bakom tanken ligger det faktiskt en högst näraliggande och ganska svårhanterlig verklighet. Om Nils Åsling 1984 tyckte att man var tvungen att ta till så pass våldsamt för att klara en rimlig kostnads- och prisutveckling i Sverige, vill jag säga att det förslag som vi har lagt fram är en mild och ömsint variant av Åsling-modellen. Så mycket är då uppenbart.

Hans Petersson i Hallstahammar frågade varför vi inte har en annan fördelningsprofil på den skattereform som föreslås. Här måste vi göra klart för oss vad vi över huvud taget vill uppnå med vår inkomstskatt. Vänsterpartiet kommunisterna har alltsedan 1982 krävt högre marginalskatter. Kommunisterna bekämpade reformen då och avser tydligen att nu gå emot den här reformen, som bara syftar till att hålla marginalskatterna på en oförändrad nivå reallt sett. Vilket är egentligen budskapet till landets löntagare? Anta att vänsterpartiet kommunisterna hade styrt landet 1982 och förhindrat att reformen genomförts. Tar vi då exemplet med en LO-medlem med genomsnittlig inkomst, finner vi att han i år hade haft 75 % marginalskatt. Det skulle betyda att löneförhandlarna, som Hans Petersson nu antar, skulle ha varit tvungna att kräva mycket stora lönehöjningar. För att få en löneförbättring på 1 kr. i timmen skulle de med dessa marginalskatter vara tvungna att ta ut 5:60 kr. av arbetsgivaren. 3 kr. går till marginalskatt och 1:60 kr. till socialförsäkringsavgifter. För att medlemmen skall få 1 kr. i lönekuvertet måste lönekostnaden stiga med 5:60 kr. Jag vet att Hans Petersson inte har mera tid till förfogande, men tänk igenom det där en liten smula. Hur går det med företagen som skall konkurrera med företag i andra länder? Visserligen har man i utlandet mycket höga arbetsgivaravgifter, men marginalskatterna i de ifrågavarande inkomstlägena ligger på 30 %. I Sverige rör det sig i dag faktiskt om 50 %. Därför har vi ansett att den här reformen är absolut nödvändig för att vi skall kunna bevara en rimlig konkurrenskraft och dessutom klara inflationen och jobben i Sverige. Vi har inte gjort det här, därför att vi anser att de högre inkomsttagarna är speciellt förtjänta av stora skattesänkningar. Men det är nödvändigt att vi får ett skattesystem som fungerar och som ger utrymme för reallöneökningar, utan att på ett fullständigt absurt sätt slå ut svenska företag i den internationella konkurrensen.

Fru talman! Jag bad om ett besked om hur man ser på höjningen av oljeskatten. Jag tyckte att de besked som gavs var litet vaga. I två fall fick jag emellertid ett visst klarläggande. Det smärtade mig att höra Björn Molin säga

att folkpartiet motsätter sig en höjning av oljeskatten av omtanke om de enskilda människorna. Regeringen vill inte låta de enskilda människorna njuta av sänkta oljepriser, enligt Björn Molin. Som jag försökte redovisa i mitt anförande, räknar vi med att priset på eldningsolja 1. den s. k. villaoljan, kommer att sjunka med 500 kr. per kubikmeter i Sverige i år. Av detta skulle vi vilja ta 200 kr. i höjd skatt. Det är det ena.

Det som är allvarligt är att jag måste tolka det så att folkpartiet nu hoppar av från riksdagens energipolitiska beslut och egentligen vill att riksdagen skall svika våra åtaganden mot landets kommuner och en stor del av näringslivet, som har satsat på en oljebesparande politik, alternativa energiinvesteringar osv. Jag hoppas att jag tolkar Björn Molin fel och att vi inte så lättvindigt överger kampen både för bättre miljö, för mindre oljeberoende, för lägre importkostnader – allt det som vi var så rörande överens om för bara några år sedan. I annat fall har populismen tagit överhanden på ett ganska orimligt sätt.

Vänsterpartiet kommunisterna vill tydligen diskutera en höjning av oljeskatten och anser att pengarna skulle kunna läggas i en fond. Som kammaren vet är jag mycket förtjust i fonder av alla slag, så det låter som ett mycket intressant uppslag.

Anf. 39 BO LUNDGREN (m):

Fru talman! Låt mig, innan jag går in på frågor som mera berör den kommunala ekonomin, säga till finansministern, att såvitt jag förstår finns det inte i den amerikanska kongressen något beslut rörande inkomstbeskattningen i framtiden. Det finns en klar vilja inom administrationen att förenkla skattesystemet, att minska skattesatserna och att inflationskydda skatteskalen för den federala inkomstskatten. Det kan vara intressant att notera att de skattesatser som det rör sig om i USA för de flesta inkomsttagare är 15 %, för vissa 25 % och maximalt 35 %. Det är en viss skillnad mellan detta och det svenska skatteuttaget.

Det skulle också vara intressant, om finansministern har tid senare, att höra huruvida yttrandet att om inflationen blir något högre än beräknat kan det bli fråga om en real ökning av skatteuttaget från de enskilda människorna, är i enlighet med det som regeringen önskar. Det är uppenbarligen på det viset, för det har i socialdemokratisk skattepolitik alltid legat en önskan om att se till att skatterna stiger automatiskt – ju mindre man behöver fatta formella beslut om skattehöjningar, desto bättre är det. Effekten blir alltid skärpt skattetryck, totalt sett och för enskilda människor.

Fru talman! Den enskilda sektorn är alltför liten i Sverige, och det är en av de grundläggande orsakerna till såväl för låg tillväxttakt i ekonomin som den alltmer inskränkta valfriheten för enskilda människor. Tillväxten beror till dels av skatteuttagets storlek och den offentliga sektorns storlek, som är den andra sidan av samma mynt. Den inskränkta valfriheten orsakas naturligtvis av att alltmer sker inom den offentliga sektorn och också på ett sätt som minskar valfriheten och minskar utbudet av alternativ.

Den senare tidens expansion inom den offentliga sektorn har framför allt ägt rum inom kommunernas och landstingens ram. Visst har detta ofta skett på statligt initiativ, genom beslut att lägga uppgifter på kommuner och

landsting som har fattats här i riksdagen. Man har inte bara fattat beslut om uppgifter, utan man har oftast också svarat för en mycket kraftig detaljreglering i fråga om hur dessa uppgifter skall lösas. I viss mån, men mycket begränsat, har man också svarat för en statlig finansiering, oftast anordnad på ett sådant sätt att morotsbidrag har stimulerat en expansion snarare än en förnuftig anordning av vissa verksamheter. Allt detta har, som sagt, lett fram till en mycket kraftig offentlig expansion.

I början av 1980-talet kunde man uppleva en viss uppbromsning av ökningstakten i kommunala utgifter. Men på senare år har ökningstakten tagit fart igen. Den är t. o. m. högre än vad regeringen, åtminstone i ord, önskar att den skulle vara, trots den ideologi som säger att man önskar en expansion av offentlig verksamhet på bekostnad av privat verksamhet. Det är uppenbart att det ligger i den socialistiska ideologi som socialdemokraterna omfattar.

Expansionen av den kommunala sektorn förefaller för 1987 ligga på drygt 2 %. Ett skäl till att denna expansion kan äga rum är naturligtvis den goda finansiella situation som kommunsektorn upplever, en situation som i vart fall inte kommer att försämrats under 1987 och sannolikt inte heller i någon större utsträckning under 1988.

Mot bakgrund av den kommunala situationen kan man säga att kommunalekonomin kan förefalla god, medan statens ekonomi är desto sämre. Staten dras ju fortfarande med ett kraftigt underskott och har att betala höga räntor på den statsskuld som har uppkommit och som fortfarande ökar.

Samtidigt märker emellertid kommunerna en annan sida av detta förhållande, av det höga skattetrycket och av den stora offentliga sektorn. Den s. k. nyfattigdomen brer ut sig alltmer i Sverige. För kommunerna kommer det att kosta både i pengar och naturligtvis även i form av andra insatser. Det finns bedömningar som säger att socialbidragen för innevarande år kommer att bli uppemot 4 miljarder. I vart fall ett belopp någonstans i intervallet mellan 3 och 4 miljarder kronor behöver alltså användas för att hjälpa familjer att klara sin ekonomi, att hjälpa familjer att kunna göra det som de själva borde kunna göra i ett av världens rikaste länder. Vi vet att hundratusentals familjer har stora problem att klara sin ekonomi. De lever på marginalen, en marginal som så lätt överskrids om något oförutsett inträffar.

Det som har orsakat nyfattigdomen kan egentligen sägas vara tre saker: För det första har vi haft en alldeles för liten ekonomisk tillväxt de senaste åren. För det andra har den tillväxt vi ändå har haft fördelats snett. För det tredje har skatteuttaget i Sverige – alla är väl överens om att det är högt, även om en del ser den positiva sidan av saken, medan andra mer ser problemen som är förenade med det – och det sätt på vilket skatteuttaget sker orsakat problem för vissa grupper, inte minst för barnfamiljer. Här har naturligtvis kommunalskatteuttaget mycket stor betydelse, därför att det i kronor räknat betyder mycket, främst för familjer med normala inkomster.

Vi har haft en liten tillväxt, men den har ändå funnits där. Under de senaste tio åren har våra gemensamma resurser ökat med i runda tal 130 miljarder kronor. Men under samma period har statens, landstingens och kommunernas andel av våra resurser ökat med 160 miljarder. Om man summerar detta

finner man att de enskilda människorna, hushållen, har gått förlustiga om 30 miljarder kronor som förts över till den offentliga sektorn. Det är det som är den sneda fördelningen av den alltför låga tillväxten, och det är en av de väsentliga orsakerna till nyfattigdomen i Sverige.

Det förvånade mig mycket de två gånger jag deltog i familjeförhandlingarna mellan de politiska partierna att det inte fördes något resonemang om problemen och deras orsaker. Man gick i stället direkt in på att diskutera lösningar på problem som man tyckte sig uppleva. Det är ganska allvarligt om vi i Sveriges riksdag, och regeringen, fattar beslut som inte är tillräckligt underbyggda, där man inte funderar igenom vad som har skapat problemen.

Man faller exempelvis för den argumentation som jag vet att en del använder sig av, och använde sig av under de här förhandlingarna, nämligen att säga att problemen för människorna är att maten kostar för mycket, problemen är att hyran är för hög. Det verkliga problemet är i stället att det som man skall betala med, inkomsten efter skatt, den del man kan disponera, är för liten, inte beroende på att bruttolönen i Sverige är särskilt låg – tvärtom tillhör vi höglöneländerna i världen – utan därför att vi, när inkomsten räknas efter skatt, tillhör de länder i västvärlden som har den sämsta situationen. Det är där problemen finns.

Om man inte kan tolka problemen och klara ut de riktiga orsakerna till dem, kommer man alltid att hamna i felaktiga lösningar. Skall man klara av problemet med en alltför låg tillväxt, måste man bedriva en ekonomisk politik som stimulerar tillväxt, och detta berör naturligtvis också i hög grad kommunsektorn.

En tillväxtpolitik måste innebära ett sänkt skattetryck. Utländska ekonomer förvånar sig över att Sveriges ekonomi kan fungera så här hjälpligt med det skattetryck vi har. Det kanske är förvånande, men det är alldeles uppenbart att den inte fungerar tillräckligt bra. Vi måste alltså sänka skattetrycket, och detta måste också pareras med en neddragning av den offentliga sektorns expansionstakt. Vi måste genomföra besparingar i den offentliga sektorn. Det kommer att drabba staten, och det måste också drabba kommunsektorn.

Den politik vi moderater förespråkar är därför, vilket redovisats tidigare i debatten, att genomförandet av offentliga besparingar inom statens ram skall ske på ett sådant sätt att även kommunerna tvingas vidta vissa besparingar. Vi har föreslagit att de specialdestinerade bidragen skall minska. Om man bedriver en enligt vår uppfattning förnuftig kommunalpolitik med rationaliseringar och effektiviseringar och genomför privatiseringar, som det finns stora möjligheter att göra, så bör man i den mån det finns utrymme för det i kommunerna också ta till vara alla möjligheter till skattesänkningar. För att gardera oss mot utvecklingen i kommuner som leds av partier som talar för offentlig expansion och vill kollektivera, vill vi införa ett skattestopp så att inte de besparingar vi föreslår kan leda till att människorna drabbas på annat vis genom kommunala skattehöjningar.

Det här är ett led i en tillväxtfrämjande ekonomisk politik. Ett annat led är att förutom det sänkta skattetrycket i sig också dra ner användningen av den skatteform som är mest skadlig, nämligen inkomstskatten. Det är skatten på inkomstökningar som motverkar arbete och sparande. Det är genom sänkta

skatter på inkomstökningar, sänkta marginalskatter, vi kan skapa intresse för ökat arbetsutbud, för ökat sparande, och därmed också en förbättrad tillväxt. Det är genom sänkta marginalskatter också för normala inkomsttagare, inte bara för höginkomsttagare, som vi kan skapa förutsättningar för en lugn avtalsrörelse. Detta leder till skattesänkningar i kronor räknat liksom till att den andel av en inkomstökning som går till skatt kraftigt minskar. Vi menar att som ett första steg bör normala inkomsttagare inte ha mer än 40 % i skatt på sina inkomstökningar. På sikt bör sedan den statliga skatten slopas helt. Det leder med nuvarande situation till en ungefärlig marginalskatt på 30 %.

Regeringens politik är som vanligt åt andra hållet. Det inkomstskatteförslag som regeringen har lagt fram innebär, som Lars Tobisson tidigare redovisat, i realiteten skatteskärpningar. Med optimistiska bedömningar av inflationsutvecklingen kommer regeringens förslag att leda till skatteskärpningar både totalt sett och med hänsyn tagen till de enskilda människornas situation.

Man inflationsskyddar inte skatteskalorna, och finansministern gav tidigare i dag klart besked när han sade att det inte finns något motiv eller någon vilja hos regeringen att införa någon form av automatiskt verkande inflationsskydd – egentligen det enda som skulle kunna ge möjlighet till lugnare avtalsrörelser och möjlighet till flerårsavtal. Inflationens urholkning av skattesystemet och automatiska skatteskärpningar är någonting som naturligtvis varje facklig organisation ser illa på och bör se illa på.

Man måste alltså sänka marginalskatterna, och när man har genomfört en marginalskattesänkning måste man veta att inflationen inte tar tillbaka vad man vunnit. Man måste inflationsskydda skatteskalorna.

Det finns naturligtvis flera åtgärder som måste vidtas för att man skall kunna öka tillväxttakten, men detta är viktiga ingredienser. Ett sänkt skattetryck kombinerat med besparingar på den offentliga sektorn innebär för kommunsektorns del enligt våra förslag besparingar på ungefär 5,5 miljarder kronor för 1987. Våra förslag innebär som jag tidigare redovisat också sänkta marginalskatter.

För de grupper som alldeles särskilt drabbas måste vi vidta speciella åtgärder. Det gäller i det fallet att också ta hänsyn till vad som är rimligt när det gäller skatteuttaget. Vi har föreslagit att den kommunala beskattningen skall förändras så att kommunalskatten tas ut med hänsyn till försörjningsbördan, dvs. att man skall införa ett grundavdrag vid den kommunala beskattningen som ger till effekt en skattesänkning på 4 500 kr. per barn. Det är den enda lösning som är tänkbar för att man på sikt skall kunna förbättra barnfamiljernas situation. Det är inte möjligt att göra det genom att fortsätta den karusell med bidragsökningar och skattehöjningar som präglar socialdemokratisk politik.

Tyvärr är vi moderater de enda som nu förordar skattesänkningar i stället för bidragsökningar för barnfamiljerna. Vi hoppas att vi inte blir ensamma alltför länge. Det är viktigt att konstatera att människorna med största sannolikhet har samma uppfattning som vi: att sänkt skatt är bättre än höjda bidrag som finansieras med ökade skatter.

För många familjer kommer det förslag som lagts fram av regeringen inte

att innebära någon väsentlig förbättring eller någon förbättring över huvud taget. Man höjer ju samtidigt oljeskatten, vilket ökar kostnaderna för uppvärmning. Vi vet att den största delen av småbarnen bor i villa tillsammans med sina föräldrar. Villor värms ofta med olja, och oljeskattehöjningen kommer naturligtvis i så fall att innebära en ökad kostnad; oljeskattehöjningen kommer snabbt att äta upp den barnbidragsökning som föreslås – hur snabbt beror på hur stor volym olja som förbrukas.

Regeringens politik går som sagt tvärt emot vad vi behöver för att åstadkomma en bra tillväxttakt i den svenska ekonomin. Visserligen föreslår man kommunala besparingar, men man föreslår ingen minskad detaljreglering av kommunal verksamhet, och man föreslår inget skattestopp för att undvika att kommunerna kompenserar sig på medborgarnas bekostnad. Totalt sett, om man räknar med besparingar, minskningar av skatteunderlag och likviditetsindragningar, dras för 1987 drygt 8 eller kanske uppemot 10 miljarder kronor in från den kommunala sektorn. Detta motsvarar, om man räknar på ett sätt som är svårt att göra men som socialdemokraterna ägnar sig åt, 4 000 kr. för 1987 för ett hushåll med fyra personer – två vuxna och två barn. Den typen av räkneexempel ägnade sig socialdemokraterna åt i förra valrörelsen för att beskriva effekter av moderata besparingsförslag. Vi accepterar inte det beräkningssättet. Vi anser att kommunerna klarar den här typen av besparingar, men eftersom socialdemokraterna uppenbarligen inte anser det skulle jag vilja fråga företrädarna för socialdemokraterna: Hur kan ni acceptera att en fyrapersonersfamilj enligt ert eget tänkesätt under 1987 får försämringar med 4 000 kr. till följd av era förslag till förändringar på kommunsektorn?

Socialdemokraternas familjepolitik är, som jag sade tidigare, utformad på det sättet att bidragen ökar och att skatterna samtidigt ökar. Det är tillfällighetslösningar som över huvud taget inte är några lösningar utan som tvärtom tar mer från barnfamiljerna än de faktiskt tillför dem. Detta är en skattereform som leder till att inflationen även i fortsättningen kommer att smyghöja skatterna. Redan under tiden reformen genomförs kommer skatten att öka.

Är det ingen som kan förklara för den socialdemokratiska regeringen att man måste gå ifrån sina ideologiska bindningar om man skall ha möjlighet att åstadkomma en tillväxt i den svenska ekonomin? Har man inte insett att det krävs skattesänkningar, inte skattechöjningar, att det krävs öppningar och möjligheter för enskilda människor, inte inskränkningar genom ytterligare satsningar på kommunal och annan offentlig verksamhet?

Den moderata politiken syftar, som jag tidigare har sagt, till att öppna möjligheter, till att minska den offentliga sektorns monopol, till att ge människorna möjlighet att klara sig själva på egna inkomster efter skatt – man skall kunna leva på sin lön! Därför föreslår vi också besparingar i offentliga utgifter, inte minst på den kommunala sektorn.

Anf. 40 ANNE WIBBLE (fp):

Fru talman! Den kommunala sektorn har varit föremål för omnämnande flera gånger i dagens debatt. Jag skall litet mer utförligt uppehålla mig vid folkpartiets förslag beträffande kommuner och landsting. Det har sagts att –

och jag tror att alla delar den uppfattningen – den kommunala ekonomin under de senaste åren har expanderat i alltför snabb takt, även om takten var ännu snabbare under delar av 1970-talet. Denna kommunala expansion har bidragit till vad vi nu kan konstatera, nämligen en mycket dålig utveckling av reallönerna för medborgarna. Folkpartiet har påtalat detta under flera år, och därför ser vi det som en viss framgång att det nu förefaller vara en uppfattning som delas av allt fler inom de politiska partierna.

I finansutskottets betänkande, som vi nu debatterar, citerar utskottsmajoriteten ur finansplanen – och man får förmoda med instämmande. Utskottsmajoriteten säger att en snabbare kommunal expansion än vad riksdagen tidigare förordat – det handlar om en procentenhet – skulle leda till en skärpt konflikt mellan löntagarna och den offentliga sektorn om det realekonomiska utrymmet. Det står vidare att i den mån denna konflikt tar sig uttryck i en ökning av inflationen skulle konkurrenskraft, produktion och sysselsättning komma att hotas. Finansministern underströk också detta i sitt anförande nyss.

Vad det i klartext betyder, fru talman, är att om kommunerna växer alltför fort så blir det ingenting kvar för höjda reallöner och höjd köpkraft för hushållen. För den som är intresserad av en höjd reallön är det därför av mycket stor vikt att kommunernas expansion bromsas. Jag tror för min del och ser det som mycket naturligt att löntagarnas intresse för höjda reallöner är mycket stort.

För 1986 skulle läget i detta avseende ha varit bättre, om regeringen tidigare hade förstätt denna konflikt och föreslagit indragningar i statsbidraget till kommunerna. I år beräknar man att kommunernas volymökning blir drygt 2 %, vilket faktiskt både är mer än den totala tillväxten i ekonomin och är väsentligt mer än den tillväxt av kommunernas ekonomi som förutsattes i den senaste långtidsutredningen, vilken riksdagen har ställt sig bakom. Det är tyvärr också så att volymökningen faktiskt har blivit större än den prognos som gavs i början av året. Därför finns det anledning att befara att även årets prognos på 2,2 % kan komma att överskridas. Därigenom har faktiskt en stor del av det utrymme som långtidsutredningen 1984 beräknade för kommunsektorn för fem år framåt redan tagits i anspråk.

För närvarande är kommunernas finansiella sparande stort och växande. Förra året uppgick det till ungefär 1,5 miljarder kronor. För i år beräknas det till 2,3 miljarder kronor. På grundval av nu kända fakta kan det beräknas öka ytterligare 1987.

När minskningar i statsbidraget till kommunerna har diskuterats, har det ibland hävdats att det är olämpligt eller direkt felaktigt att göra besparingar i statsbidragen till kommunerna, eftersom det är statens budget som har ett underskott. Kommunernas budgetar är balanserade, hävdas det. Det är i teknisk mening korrekt, men det bygger på att kommunsektorn får ca 60 miljarder kronor från staten i olika former av statsbidrag. Det är faktiskt mer än hela underskottet i statens budget detta år.

För att komma till rätta med statens budgetunderskott är det med andra ord nödvändigt att också titta på statens bidrag till kommunerna, som faktiskt svarar för ungefär en femtedel av alla statsutgifter exkl. statsskuld-räntor. Det är som jag ser det inte rimligt att kommunerna långsiktigt ökar

sina finansiella tillgångar, medan staten ökar sina skulder. Det finns därför både samhällsekonomiska och statsfinansiella skäl att begränsa expansionen i kommunerna liksom statsbidraget till dem.

I allt väsentligt, fru talman, förefaller utskottsmajoriteten dela denna uppfattning. Den kritik som vi för fram från folkpartiets sida inriktas därför på tre punkter.

För det första tror jag att många kommuner och landsting med visst fog känner sig en aning lurade av regeringen. Under förra årets valrörelse förnekades att det skulle finnas något behov av permanenta besparingar i fråga om statsbidrag till kommunerna. Tvärtom kritiserades folkpartiet, liksom de andra borgerliga partierna, för att vilja ta ifrån kommuner och landsting pengar som man påstod var nödvändiga för att värna den sociala tryggheten och för att skapa en rättvis fördelningspolitik. Detsamma sades för övrigt när folkparti-centerregeringen i början av 1980-talet föreslog besparingar gentemot kommunsektorn.

Jag har självfallet ingenting i sak emot att regeringen nu insett att den hade fel, men jag kan också förstå de socialdemokratiska kommunal- och landstingspolitiker som känner sig besvikna över omsvängningen. Det hade, menar jag, varit betydligt rimligare att tala om redan när man kom till denna insikt, att det var nödvändigt med besparingar i statsbidragen till kommunerna.

För det andra menar vi att de föreslagna besparingarna är alldeles för små. Med utgångspunkt i kommunernas beräknade inkomstökning 1987 – den grundas på lönesumman förra året och är därför inte särskilt svår att beräkna – och också en rimlig inflationsprognos för 1987 kan man säga att skillnaden mellan kommunernas inkomster och utgifter kommer att bli starkt positiv. Vi har i folkpartiet beräknat att det med hänsyn till de utgiftsförändringar som följer av ändrad befolkningssammansättning – framför allt att det blir färre skolbarn men flera äldre personer – blir kvar ett "överutrymme" på åtminstone 6 miljarder kronor för 1987. Vi har därför föreslagit att besparingar skall göras av den storleksordningen.

I budgetpropositionen föreslog regeringen besparingar på bara 2,5 miljarder kronor. Samtidigt var regeringen uppenbarligen medveten om att denna summa var alldeles för liten, eftersom det redan i budgetpropositionen aviserades ytterligare besparingsförslag som skulle gälla kommuner och landsting. Vi menar att det hade varit önskvärt och rimligt och skulle ha skapat bättre förutsättningar för kommunalpolitiker och landstingspolitiker, att alla förslag presenterats samtidigt. Det tycker emellertid inte utskottets socialdemokrater, såvitt jag kan förstå. I dagens betänkande står det i det avseendet att omfattningen av de totala begränsningarna bör presenteras först när utförligare underlag om utvecklingen i kommunsektorn föreligger senare i vår.

Däremot får jag säga att regeringen förefaller ha tagit ett visst intryck av kritiken, eftersom den presenterade förslag i går, i och för sig utan något utförligare underlag och faktiskt utan någon djupare beskrivning eller analys över huvud taget av förslagets effekter på kommuner och landsting. Man kan möjligen förmoda att regeringen hade funnit att den analys som gjorts, bl. a. i folkpartiets motioner, var tillräcklig.

Gårdagens regeringsförslag innebär att kommunsektorn kommer att berövas ungefär 2,8 miljarder kronor 1987 och ytterligare ungefär 1,4 miljarder år 1988. Summan av detta innebär att regeringen därigenom har givit folkpartiet rätt i fråga om nivan för besparingarna gentemot kommunsektorn.

Fru talman! Den tredje punkt på vilken vi har kritik mot regeringens politik gäller den valda metoden för besparingarna.

1985 valde man likviditetsindragningar. De skulle betalas tillbaka 1988, sade man. Några permanenta minskningar i statsbidragen skulle det inte vara fråga om. Det behövdes inte.

I januari 1986, i budgetpropositionen, valde man att föreslå minskningar av ett antal specialdestinerade statsbidrag. Det handlade om sänkning av statsbidraget till lärarlöner, avskaffande av bidraget till barn- och ungdoms- tandvården, sänkta bidrag till kollektiv persontrafik och vägbyggande och litet sådant. Den valda metoden vittnar enligt min mening om tyvärr bristande kunskaper om hur det kommunala budgetarbetet fungerar.

Minskningen av sådana här specialdestinerade bidrag kommer nämligen i praktiken av kommunal- och landstingspolitiker att uppfattas som statliga pekpinningar om att det är just på de områden där statsbidragen minskas som staten anser att besparingarna skall ske. Jag är självfallet medveten om att det inte behöver vara så, men i praktiken kommer det mycket ofta att uppfattas på det viset.

Vi anser från folkpartiets sida att sådana statliga pekpinningar varken är nödvändiga eller önskvärda, utan att kommuner och landsting själva bör få avgöra var och hur de begränsningar som är nödvändiga skall göras. Därför har vi sedan ett antal år förespråkat en generell metod för minskning av statsbidragen till kommunerna. Den innebär att en avgift läggs på kommunernas och landstingens totala skatteunderlag. Metoden har flera fördelar, som vi ser det. Den är neutral och lika för alla i den meningen att ingen skillnad görs t. ex. mellan olika stora kommuner, mellan olika rika kommuner eller mellan kommuner i olika delar av landet.

Vårt förslag innebär att systemet för skatteutjämning på längre sikt görs om till ett helt inomkommunalt system. Det betyder att kommunerna själva finansierar de överföringar som görs via skatteutjämningsystemet till de fattigare kommunerna genom en avgift på skatteunderlaget. Därigenom minskas statens utgifter för skatteutjämningsbidragen, och på det viset blir det också en besparing för statsbudgeten.

För 1987 har vi beräknat denna avgift till 55 öre per skattekrona, vilket ger ungefär 4,4 miljarder kronor i minskade statsutgifter. Vi har också föreslagit – på samma sätt som tidigare är – att någon kompensation till kommunerna för avskaffandet av beskattningsrätten gentemot företag inte skall utgå. Det innebär att staten besparas en utgift på ungefär 1,6 miljarder kronor. Den totala besparingseffekten av de här generella metoderna blir alltså 6 miljarder kronor. Kommunerna får själva välja inom vilka områden och på vilka sätt besparingarna skall ske. Vi tilltror vara kommunalpolitiker förmågan att göra detta utan kommunala skattehöjningar och anser det därför olämpligt att införa en lag om kommunalt skattestopp.

För att återgå till de valda metoderna: I gårdagens förslag presenterade

regeringen ytterligare en metod för indragning av medel från kommunsektorn, nämligen en höjning av det kommunala grundavdraget. Den metoden kan synas generell i den meningen att den inte utpekar några speciella verksamhetsområden, men den är inte neutral mellan olika rika kommuner. I praktiken drabbar den nämligen ojämnt, eftersom de uteblivna skatterna genom det höjda grundavdraget slår proportionellt hårdare i kommuner med låg skattekraft än i kommuner med hög skattekraft. Vi anser att detta är felaktigt.

Som ett inslag i skattepolitiken anser vi att marginalskattesänkningar är betydligt viktigare än det här lagda förslaget, och som en metod för kommunala besparingar föredrar vi vårt generella förslag.

Jag vill – vilket även Björn Molin gjorde i förmiddags – påminna om att det är uppenbart att socialdemokraterna nu kommer till allt större insikt om att deras olika metoder för indragningar från kommunsektorn kanske inte är så lyckade i alla avseenden, medan folkpartiets metod är en ganska bra sådan.

Vi har, som jag nämnde tidigare, avvisat minskningarna i fråga om de specialdestinerade bidragen. Beträffande alla dessa neddragningar förutom lärarlönerna har socialdemokraterna fått stöd av moderater och centerpartister, men förslaget om minskning av statsbidragen till lärarlöner kommer på grund av folkpartiets motstånd inte att förverkligas. Det hälsar vi med stor tillfredsställelse. Vi anser faktiskt att det är ganska olämpligt att peka ut lärarnas medverkan i undervisningen av barnen i skolan som ett passande besparingsobjekt. Det som hände i går i utbildningsutskottet var att socialdemokraterna valde att ansluta sig till folkpartiets metod med en sådan generell indragning som jag just har beskrivit.

Jag vill gärna citera ur utbildningsutskottets i går justerade betänkande:

”Utskottet vill emellertid inte förorda den föreslagna formen” – det är alltså budgetpropositionens form – ”av teknisk lösning på hur ifrågavarande kostnadsansvar skall omfördelas mellan stat och kommun – – – Enligt utskottets mening bör indragningen av medel från kommunerna i stället ske genom en generell metod, nämligen genom en avgift på kommunernas skatteunderlag. Därmed blir det inte nödvändigt att som föreslagits i propositionen minska statsbidraget till bl. a. driften av grundskolor och gymnasieskolor.”

Jag tycker det är mycket tillfredsställande att utbildningsutskottets majoritet på detta sätt kunnat tillstyrka folkpartiets motion.

Det glädde mig mycket att höra finansutskottets ordförande tala om den här händelsen med uppriktig glädje. Jag hoppas att han flera gånger kommer att känna uppriktig glädje över att överge socialdemokratiska förslag till förmån för folkpartistiska.

Fru talman! Jag vill slutligen ta upp frågan om den nuvarande utformning-
en av de specialdestinerade bidragen. Enligt min mening är de i många fall alldeles för detaljerade och för styrande för verksamheternas utformning. Av samma skäl som vi inte vill peka ut vissa områden som lämpliga eller olämpliga besparingsobjekt vill vi inte heller att staten genom detaljregleringar skall föreskriva att verksamheten skall bedrivas på det ena eller det andra sättet. Därför har vi i andra sammanhang aktualiserat frågan om en ökad schablonisering av de specialdestinerade bidragen. Sådana förenkling-

ar och schabloniseringar bör göras i samband med att ett nytt förslag till system för skatteutjämning behandlas.

En proposition härom var aviserad till senare i vår. Men detta har nu dementerats i ett pressmeddelande från finansdepartementet. Det förefaller som att det inte kommer någon proposition om skatteutjämning, vilket vi beklagar. Det kommer ändå att finnas anledning att återkomma till frågan om skatteutjämningsystem.

Fru talman! Björn Molin har redan yrkat bifall till alla av folkpartiet avlämnade reservationer, varför jag inte behöver göra det.

Anf. 41 BO LUNDGREN (m) replik:

Fru talman! Jag är helt överens med Anne Wibble om att kommunernas finansiella utrymme måste begränsas. Vi har i stort sett samma bedömning av vilka möjligheter som finns för att göra sådana begränsningar. Men folkpartiet har angett ett belopp som är nästan 1 miljard större än det vi moderater föreslagit.

Vad som förvånar mig litet är den plädering som Anne Wibble gör för att införa ytterligare en rundgång för att lägga en skatt på kommunalt skatteunderlag, så att kommunerna i realiteten betalar sina egna bidrag. Visserligen talade Anne Wibble om en ambition att försöka ändra reglerna för specialdestinerade bidrag med ökad schablonisering. Nog är det väl så att det rimliga hade varit att ha som ett mål att försöka ta bort den här typen av bidrag och faktiskt se till att på det viset minska detaljregleringen. Man bör göra det så snabbt det går med hänsyn till den tillväxttakt som ger kommunerna utrymme att klara det hela. Det går inte att göra på ett, två eller tre år.

Det förvånar mig litet att man väljer just den väg som innebär en rundgång så att kommunerna via en extra skatt får betala sina egna bidrag. Jag är också litet förvånad över att man avvisar tanken på ett kommunalt skattestopp. Det finns uppenbara risker att vissa kommuner kommer att utnyttja en indragning av begränsning av det finansiella utrymmet för att höja skatten, även om man kan ha andra motiv för det. Det kan finnas rent ideologiska motiv.

Jag tvivlar inte på att folkpartister ute i kommuner många gånger försöker begränsa skattechöjningar. Men det finns även andra kommuner, andra majoriteter och partier. Ett skattestopp skulle vara en garanti för att inte medborgarna behöver betala den här typen av indragning.

Anf. 42 ANNE WIBBLE (fp) replik:

Fru talman! Bo Lundgren tog upp två frågor. Jag skall börja med den senare, nämligen frågan om skattestopp. Precis som vi av flera skäl som jag nämnde tidigare tycker att det är viktigt med kommunal självstyrelse tycker vi att det är viktigt att kommunen själv beslutar om sin skattesats. Vi har därför under flera år motsatt oss att man inför en lag om kommunalt skattestopp.

Vad beträffar Bo Lundgrens propåer om att vår metod skulle innebära något slags rundgång har jag faktiskt svårt att förstå dem. Jag kan inte inse att ett inomkommunalt system, där kommuner finansierar bidrag till fattiga kommuner, skall behöva kallas för ett rundgångssystem, som ju lätt får en

negativ klang. Det handlar om att alla kommuner är med om att finansiera de bidrag som man enligt olika kriterier kommer överens om att betala ut till de kommuner som behöver bidrag. Detta är, som jag ser det, ingenting annat än en ganska solidarisk omfördelning mellan kommuner.

Under detta anförande övertog tredje vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 43 BO LUNDGREN (m) replik:

Herr talman! Det som egentligen är avgörande för den kommunala självbestämmanderätten är ju möjligheten att inom vissa ramar som dras upp på ett eller annat sätt bestämma fördelningen av de resurser som finns. Man kan genom ett kommunalt skattestopp mycket väl göra omprioriteringar, förändring av verksamheter och annat, som är ett viktigt led i den kommunala självstyrelsen. Men vi kan ju verkligen inte från riksdagens sida acceptera en alltför kraftig förändring av den kommunala beskattningen, för det påverkar samhällsekonomin i stort. Det är alltså inte möjligt för oss att acceptera exempelvis kommunala skattehöjningar som urholkar ambitionen att sänka marginalskatterna.

När det gäller frågan om bidragen från staten till kommunerna, så är vi överens om att vi måste ha ett väl fungerande skatteutjämningsystem. Detta är nödvändigt för att vi skall kunna stödja de kommuner som har ett dåligt skatteunderlag eller som på grund av sin struktur är i den situationen att de har problem. Men att då välja att behålla de specialdestinerade bidragen i största utsträckning innebär att man håller fast vid ytterligare en typ av bidrag som enligt vår mening på sikt bör avvecklas. Vi tar ett antal steg för att avveckla dem nu. Att behålla dessa bidrag och i stället lägga en avgift på kommunerna innebär egentligen att det blir en skatt på det kommunala skatteunderlaget. Jag upprepar att det blir en skatt på skatteunderlaget, och det blir naturligtvis en rundgång, för då tar statsverket in pengar från kommunerna och ger sedan ut nästan lika mycket i specialdestinerade bidrag och skatteutjämningsbidrag. Detta måste bli en rundgång. Det vore rimligare att sätta i gång nu och stegvis minska de specialdestinerade bidragen. Det skulle ligga i riksdagens, i medborgarnas och i kommunernas intresse om vi kunde enas om en sådan politik, för då minskar detaljregleringen.

Anf. 44 ANNE WIBBLE (fp) replik:

Herr talman! Jag tror att skillnaden mellan våra uppfattningar om de specialdestinerade bidragen är mindre än vad det kan förefalla.

Folkpartiet har ju i många sammanhang föreslagit en ökad schablonisering. Om jag tolkar Bo Lundgren rätt är det i praktiken inte bara fråga om att avveckla bidragen och ta ifrån kommunsektorn alla pengar, utan man skall betala ut pengarna på grunder som utgör kriterier i skatteutjämningsystemet. Det handlar om ålderssammansättning, det handlar om glesbygd, tätbebyggelse o. d. Därvidlag kommer, som vi förmodligen alla har väntat oss, ett förslag inte nu till våren men förhoppningsvis senare. Det kommer kanske inte förrän nästa år, men det blir ändå ett förslag som just tar upp frågan om utformningen av kriterierna i skatteutjämningsystemet.

Vi har för vår del mycket stora ambitioner att genomföra en schablonisering, medan vi däremot har litet svårt att på det sätt som Bo Lundgren förespråkar i det nu aktuella besparingsarbetet peka ut att när det gäller ett bidrag skall vi spara, när det gäller ett annat bidrag skall vi inte spara – anledningen kan ibland vara fördold för intresserade – men när det gäller ett tredje bidrag skall man återigen spara.

Som gammal kommunalpolitiker vet jag – och det vet säkerligen Bo Lundgren också – att hur mycket man än predikar att det här inte skall uppfattas som en statlig pekpinne, är det i praktiken så att de verksamhetsområden där statsbidraget minskar i första hand utpekats som besparingsobjekt. Därför har vi inte velat på detta sätt markera vilka besparingsområden som skulle vara lämpliga eller olämpliga, utan vi har lämnat detta avgörande till de landstingskommunalt förtroendevalda. Det ser jag som en ganska viktig bit av den kommunala självstyrelsen.

Anf. 45 ROLF KENNERYD (c):

Herr talman! Den kommunala sektorn, dvs. primärkommunernas och landstingens verksamhet, utgör en mycket betydande del av den svenska samhällsekonomi. Så skall det också förbli. Vi behöver som medborgare ofta ta dessa tjänster i anspråk. Det gäller kommunal väg- och vattenhållning, renhållning, utbildning, fritids- och kulturaktiviteter, barnomsorg, färdtjänst, omsorg om våra äldre och landstingets sjukvård, för att ta några exempel. Formerna för verksamhetens bedrivande behöver ständigt uppmärksammas och diskuteras. Jag anser exempelvis att den diskussion som pågår i de flesta kommuner om arbeten i egenregi eller via entreprenörer kommer att resultera i en effektivisering av den kommunala verksamheten. Jag tror att vi, som ett resultat av den diskussionen, får en något ökad entreprenörverksamhet, men jag tror att den stora vinsten är att förvänta i den effektivisering som uppstår i den egna verksamheten under den granskning som diskussionen leder till.

Under senare år har kommunsektorns finansiella situation präglats av en uppbromsad konsumtionstillväxt och av likviditetsuppbbyggnad.

Konsumtionstillväxten är dock fortfarande mer än dubbelt så hög som förutsattes av långtidsutredningen år 1984. Det innebär att utrymmet för den privata konsumtionen har fått stå tillbaka i motsvarande mån, eftersom totalutrymmet sätter det gemensamma taket.

Det finansiella sparandet har kunnat uppnås till följd av förhållandevis goda inkomster, effektiviserad verksamhet och den dämpade expansionstakten. De goda inkomsterna har sin huvudsakliga förklaring i de senaste årens höga skatteunderlag till följd av inkomstökningar som dess värre för enskilda åtitits upp av samtidiga kostnadsökningar. För många kommuner och landsting med god likviditet utgör i dag ränteintäkterna för denna likviditet en betydelsefull del av intäkterna.

Även för de närmast följande åren vet vi att kommunernas intäktssida kommer att förstärkas av samma skäl och genom den eftersläpning som det kommunala uppbördssystemet innebär. Det finns emellertid anledning att redan nu påpeka att om finansplanens och andras ambitioner om en återhållsam avtalsrörelse blir verklighet, kommer detta att innebära måttliga

inkomstförstärkningar för kommuner och landsting under 1980-talets senaste år. Det kommer i sin tur att innebära att kommuner och landsting kan förväntas få en kärvare ekonomi vid ingången av 1990-talet.

Herr talman! Det har i år varit svårt att få ett helhetsbegrepp över regeringens syn på den kommunala ekonomin. I finansplanen angavs besparingar i form av neddragningar av olika statsbidrag med knappt 2,5 miljarder, samtidigt som finansministern aviserade ytterligare neddragningar senare under våren. Han aviserade också i finansplanen en proposition om den kommunala skatteutjämningen. Detta besked har finansministern den 26 februari, i den s. k. nyfattigdomsdebatten, återtagit. I dag ger finansministern beskedet att förslag skall föreläggas riksdagen nästa år. Några frågor återstår dock att ställa, och eftersom finansministern inte längre är här ställer jag dem till regeringspartiets företrädare i kammaren.

Varför detta dröjsmål med ett besked om hur den kommunala skatteutjämningen skall se ut? Kommer det kommande förslaget att föregås av en parlamentarisk utredning eller en ny parlamentarisk kommitté? Eller kommer förslaget att baseras på finansdepartementets egen genomgång?

I går kom så beskedet att regeringen framlägger en proposition på skatteområdet som bl. a. innehåller förslag om höjda kommunala grundavdrag, vilket givetvis i högsta grad påverkar den kommunala ekonomin. Vi välkomnar från centerpartiet detta förslag om förhöjda kommunala grundavdrag, eftersom vi tidigare lagt exakt samma förslag i vår motion till pågående riksmöte. Beskedet i går är ännu ett inslag i den ryckighet som regeringen visar när det gäller den kommunala ekonomin.

Ytterligare ett bidrag till denna ryckighet fick vi i går. Här är emellertid – såvitt känt – regeringen ännu icke inblandad. De socialdemokratiska och folkpartistiska representanterna i utbildningsutskottet föreslår regeringen att inte sänka statsbidraget till lärarylöner, vilket regeringen har lagt fram förslag om. Så långt tycker vi i centerpartiet att det är bra. För att tillföra statskassan den summa pengar som det ursprungliga förslaget innebar vill emellertid de socialdemokratiska och folkpartistiska ledamöterna i utbildningsutskottet ta ut en avgift på kommunernas skatteunderlag. Det ställer vi i centerpartiet oss inte bakom. Förslaget kan kritiseras på såväl konstitutionella som, framför allt, sakliga grunder. Därmed har jag också lämnat ett besked med anledning av Björn Molins vädjan tidigare i debatten om stöd för folkpartiets förslag om en kraftig avgift på det kommunala skatteunderlaget.

Ryckigheten försvårar inte bara arbetet för oss i finansutskottet och i denna kammare. Nej, det allvarliga är att den försvårar planeringen för landsting och kommuner. Jag vill därför vädja till regeringen att inte dra frågan om skatteutjämningssystemet i långbänk. Klargör i stället för såväl politiker som tjänstemän i kommuner och landsting vilka planeringsföretsättningar de har att räkna med!

Herr talman! Utskottet, med undantag av vpk, är överens om behovet av en neddragning av den kommunala sektorns inkomster och därav följande effekter på den kommunala expansionen. Vi är emellertid inte ense om sättet att göra dessa neddragningar. Centerpartiets ståndpunkter finns redovisade i reservation 25, till vilken, herr talman, jag härmed yrkar bifall. I centerpartiet accepterar vi de av regeringen i finansplanen föreslagna neddragningarna

med ett viktigt undantag, nämligen besparingen på lärarlönerna. Vi anser nämligen att just utbildningen hör fredas från neddragningar, eftersom utbildning är en viktig investering för framtiden.

Vi i centerpartiet anser att man också bör slopa den kompensation för utebliven kommunal beskattning av juridiska personer som för närvarande utgår till kommunerna. Det sammanlagda beloppet för denna kompensation uppgår till knappt 1,6 miljarder kronor.

Vi föreslår vidare att det statliga bidraget till underhåll av s. k. statskommunala vägar minskas med 200 milj. kr. i förhållande till regeringens förslag.

Från centerpartiets sida har vi också föreslagit en förstärkning av den kommunala skatteutjämningen med 1 miljard. Bakom detta förslag ligger vår principiella uppfattning att kommunerna och landstingen är bättre betjänta av en förstärkning av den kommunala skatteutjämningen på bekostnad av de specialdestinerade statsbidragen. En sådan utveckling ger större utrymme för kommunerna att själva bestämma verksamhetens art och omfattning och minskar statens styrning. Det kommunala självbestämmandet ökar. I reservation 28 utvecklas hur detta övergångsvis kan ske.

Herr talman! Jag yrkar därmed bifall till reservation 28.

Värnandet om det kommunala självbestämmandet är skälet till att vi i centerpartiet tillhör den utskottsmajoritet som föreslår avslag på moderaternas motion om kommunalt skattestopp.

Slutligen, herr talman, vill jag något utveckla vår syn på en höjning av det kommunala grundavdraget. Fördelarna med en sådan höjning ligger främst i att grundavdraget har en mycket klar låginkomstprofil, men den innebär dessutom att avtalsrörelsen underlättas och att trycket på kommunernas socialbidragskostnader minskar. Vi i centerpartiet noterar med besvikelse att framför allt folkpartiet men även moderaterna föreslår sänkningar av grundavdraget, vilket för folkpartiets del innebär en skattehöjning med ungefär 900 kr. för alla inkomsttagare med inkomster utöver grundavdragsbeloppet.

Lars Tobisson hävdade tidigare i debatten att höjningen av det kommunala grundavdraget gynnar dem som kan överföra kapital till sina barn så att dessa uppbär inkomster av räntor på upp till 11 000 kr. Det är med förlov sagt en mycket begränsad sanning. Jag har ingen i min bekantskapskrets som kan avsätta kapitalresurser i storleksordningen 100 000 kr. att överföras till och disponeras av barnen i familjen. Nej, de som verkligen tjänar på en höjning av det kommunala grundavdraget är människor med låga inkomster, dvs. deltidsarbetande, praktiskt taget alla studerande, stora grupper jord- och skogsbrukare samt de flesta pensionärer. Av dessa låginkomsttagare känner jag desto fler. Jag känner dessutom väl deras levnadsvillkor och behov av skattesänkningar.

Anf. 46 MARGÓ INGVARDSSON (vpk):

Herr talman! Som riksdagsledamot med landstingsuppdrag upplever jag det som märkligt att i det här huset ständigt få höra uttalanden från regeringen och från de borgerliga om landstingens och kommunernas goda ekonomi. I stadshuset och landstingshuset, några kvarter härifrån, pågår arbetet med nedskärningar av verksamhet med hänvisning till den dåliga

ekonomin. Besparingar har förekommit i kommuner och landsting under hela 1980-talet. Nu är det fråga om nedskärningar som kommer att ge effekter på områden långt utöver de verksamheter som direkt berörs.

I det här sammanhanget vill jag också ta upp vad folkpartiet har uttryckt i dag, nämligen tillfredsställelse över att ha träffat en uppgörelse med socialdemokraterna, så att de specialdestinerade statsbidragen till lärarlöner nu inte skall röras. Med detta vill man förmodligen ge ett intryck av att man nu har fredat skolan. Men så är det inte alls.

Det spelar ingen roll vilken teknisk lösning man väljer när man skall plocka pengar av kommunerna. Kommunerna måste skära ned verksamheten eller skaffa motsvarande inkomster någon annanstans. Och det är helt klart att kommunerna inte kommer att ha råd att låta skolan vara i fred. De kommer kanske inte att dra in på lärarna, men de kommer att dra in på skolmaten, på läromedel eller på andra viktiga aktiviteter i skolan.

Genom att diffust tala om kommuner och landsting, som inte får expandera ytterligare, vill man förmodligen ge sken av att dessa skulle expandera i något slags egenintresse, dvs. av andra intressen än rent samhällliga. Men det handlar egentligen bara om våra grundläggande behov av barnomsorg, äldreomsorg, undervisning och sjukvård – för att ta några exempel.

De verksamheter som kommuner och landsting svarar för har också en mycket vidare betydelse. Merparten av de kvinnor som förvärsarbetar har sina jobb inom kommuner och landsting. Kvinnorna är också helt beroende av den offentliga sektorns service för att kunna arbeta. Kommuner och landsting har alltså en avgörande betydelse för kvinnofrigörelsen.

Den offentliga sektorn har också en stor regionalpolitisk betydelse. Den är egentligen det enda styrmedel som vi förfogar över när det gäller regionalpolitiken.

Nedskärningar inom den offentliga sektorn öppnar alltid vägen för privata intressen. Ingen som förespråkar nedskärningarna i kommuner och landsting har i dag hävdats att vi nu skulle ha ett minskat behov av sjukvård, undervisning, barnomsorg osv. Men när våra behov kvarstår och samhället inte kan tillgodose dem – ja, då står det privata kapitalet berett.

Sedan 1980 har staten systematiskt plundrat kommuner och landsting på pengar. Det rör sig om ca 27 miljarder inkl. 2,5 miljarder indragna statsbidrag i årets budgetproposition. Till detta kommer då också enligt Svenska Dagbladet 11 miljarder som är frysta hos riksbanken. Den i går lagda propositionen med förslag om skattelättnader kommer att ta ifrån kommunerna ytterligare 4 miljarder de närmaste åren. Vi har dessutom fått aviserat att ytterligare indragningar kommer att verkställas.

I den här situationen finns det tre vägar för kommunerna att välja: höjd skatt, ökade avgifter eller nedskärningar i verksamheten. Vad föreslår regeringen och de borgerliga att kommunerna skall välja? Ökad skatt på den kommunala sidan kommer att äta upp de skattelättnader som nu föreslagits. Det drabbar låginkomsttagare hårdast, eftersom kommunalskatten inte är progressiv. Ökade avgifter drabbar dem som bäst behöver den samhällliga servicen och omsorgen, dvs. de grupper som redan i dag befinner sig i ett ekonomiskt utsatt läge. Kvar är då bara nedskärningarna, och det är den väg

som kommuner och landsting i dag tvingas välja.

Det landsting som jag av naturliga skäl har största kännedomen om är Stockholms läns landsting. Där skall vi göra besparingar inom sjukvården för 1986 på 181 milj. kr. För nästa år måste vi spara 249 milj. kr. Det vore intressant att höra regeringens bedömning av Stockholms läns landstings ekonomi. Är Stockholms läns landsting ett rikt landsting som har råd att avstå från statsbidrag?

I utskottsbetänkandet noteras att den finansiella situationen i kommunsektorn sammanfattningsvis kan beskrivas som god men att det finns stora skillnader mellan enskilda kommuner och landsting. Vilka landsting och vilka kommuner är det som har gott om pengar? Det är väldigt viktigt att vi får ett besked på den punkten. Var finns pengarna i kommun- och landstingssektorn? Det är viktigt att vi får reda på det för att vi skall kunna bedöma om de nedskärningar som nu pågår i verksamheten görs på grund av det ekonomiska läget, eller om det är andra skäl som ligger bakom.

I förra veckan, den s. k. sammanträdesfria veckan, besökte jag ett av vårt läns största sjukhus för att få diskutera direkt med vårdpersonalen och se effekterna av gjorda och kommande nedskärningar. Jag kunde konstatera att överbeläggningar numera är ett konstant problem. Tio sängar i korridoren på intagningsavdelningarna var vanligt. Genomsnittsvårdtiderna har förkortats så mycket som det går utan att det medför direkta hälsofaror. Personalen tvingas ständigt att välja vilka patienter som skall få behövlig sjukhusvård och vilka som skall sorteras ut. Dessa val måste sjukvårdspersonalen nu också göra när det gäller behandlingar. Det gäller allt – från att avgöra vilka som skall få tillgång till ett nytt, effektivt, skonsamt men dyrt röntgenkontrastmedel till att avgöra vilka som skall få en livsviktig behandling.

Detta är den verklighet som döljer sig bakom diffusa uttalanden om att hejda expansionen i kommuner och landsting. Jag tycker att vårdpersonalen hittills har visat oss politiker en oerhört stor solidaritet. Politikerna har genom ekonomiska beslut begränsat vårdresurserna, men vi låter vårdpersonalen bildligt talat hålla i yxan. Och om vi sedan får läsa i tidningarna om att en patient, exempelvis på grund av hög ålder, inte fått all behandling som står till buds, då blir vi väldigt upprörda och säger att så här får det ju inte gå till.

Jag undrar om vi i fortsättningen kan räkna med samma solidaritet som tidigare från vårdpersonalens sida. Vore det inte egentligen ärligare att politiker som anser att vårdresurserna kan minska också talade om vilka patienter som inte skall ha vård?

Mot bakgrund av landstingens ekonomi och de stora eftersatta behov som finns inom sjukvården har jag skrivit en motion med förslag om nya finansieringsvägar för sjukvården. Sammanfattningsvis går motionen ut på att man skall utreda förutsättningarna för att ålägga företeelser i samhället som uppenbarligen förorsakar stora sjukvårdskostnader skyldighet att direkt svara för en del av sjukvårdskostnaderna. Som exempel har jag angivit sjukdomar förorsakade av alkohol, rökning, trafik och arbetsmiljö. Det finns givetvis fler sådana exempel.

Att alkohol förorsakar sjukvården stora kostnader finns dokumenterat i flera undersökningar. Kostnaden för vård av alkoholskadade uppskattades till 10 miljarder kronor 1981, och det blir ett antal miljarder till i dagens

penningvärde. Samtidigt tar staten årligen in 5 miljarder kronor i alkoholskatt. Det är därmed ett rimligt krav att en del av alkoholskatten skall tillfalla landstingen, eftersom det är landstingen som får ståda upp efter effekterna av alkoholen.

Det finns också beräkningar på hur stora sjukvårdskostnader trafikolyckorna förorsakar. Enligt institutet för hälso- och sjukvårdsekonomi uppgick sjukvårdskostnaderna 1982 till 760 milj. kr. Uppräknat till dagens penningvärde blir det 1,1 miljard kronor.

Samhällets kostnader för arbetsskador är betydligt svårare att utläsa ur den statistik som vi har. Men även härvidlag finns det beräkningar från IHE, som visar att det rör sig om kostnader i storleksordningen 700 milj. kr.

När det gäller andra skador förorsakade av arbetsmiljön finns det ingen dokumentation som visar vårdkostnaderna. Däremot finns det beräkningar som visar att den totala samhällskostnaden för belastningsskador – produktionsbortfall, förtidspensioneringar, sjukskrivningar osv. – skulle röra sig om ca 27 miljarder kronor årligen.

Ett bifall till motionens förslag om en utredning skulle tjäna två syften. Det första är att skapa en debatt om vad det egentligen är som förorsakar stora sjukvårdskostnader, och om samhällets vinst skulle bli större genom att vi offensivt angriper de företeelser i samhället som förorsakar sjukdom och ohälsa i stället för att man som nu tvingas använda resurserna till att bara reparera dessa skador.

Det andra syftet är att ge sjukvården nya inkomster, så att de eftersatta behov som finns inom sjukvården kan tillgodoses utan skattehöjningar och avgiftshöjningar.

Motionen avvisas av utskottet med motiveringen att "en bärande tanke i statsbudgetens uppbyggnad är numera att specialdestination av statliga inkomster till bestämt ändamål inte bör förekomma". Enligt utskottet har riksdagen "vid upprepade tillfällen ställt sig bakom denna princip".

Mot bakgrund av de familjepolitiska överläggningarna och de i går framlagda propositionerna framstår argumenten mot motionen knappast som trovärdiga. Varenda krona som barnfamiljerna skall få är specialdestinerad och tas från ett helt annat område, genom höjda oljeskatter och aktieskatter. Är det inte i stället så att det numera är en helt vedertagen princip att alla förslag om nya utgifter skall motsvaras av ökade inkomster?

Ett annat uttryck för detta är de s. k. nolldirektiven som gäller för alla utredningar på det statliga området. Innebörden av detta är att en utredning inte får föreslå något som kostar pengar utan att samtidigt anvisa var pengarna skall tas. Det finns starka skäl att avskaffa nolldirektiven för utredningar inom handikappområdet. Det är helt enkelt en nödvändighet för att vi skall kunna genomföra det handikappolitiska programmet för 1980-talet som antogs av riksdagen 1983.

Visserligen har jag numera förstått att det är skillnad på beslut och beslut som fattas av riksdagen. Vissa genomförs ordagrant omedelbart, medan andra blir så att säga vilande. Nog är det ändå genant om vi trots enigheten om det handikappolitiska programmet avstår från att lägga fram förslag bara för att vi skall följa nolldirektiven. Åtgärder inom handikappområdet handlar aldrig om att ge en grupp människor några extra förmåner, utan det

handlar alltid bara om att på olika sätt möjliggöra för människor med handikapp att få del av de livsvillkor som vi andra har.

Herr talman! Jag har här i dag i huvudsak talat för reservationerna nr 21 och 22 i detta betänkande som jag också yrkar bifall till.

Anf. 47 ARNE ANDERSSON i Gamleby (s):

Herr talman! När vi i utskottet diskuterade uppläggningsen av dagens debatt framfördes det önskemål om en speciell "kommunalrunda". Jag konstaterar att Bo Lundgrens inlägg var mera ett övergripande skattepolitiskt resonemang än inriktat speciellt på kommunernas ekonomi. Jag skall återkomma till det i slutet av mitt inlägg.

Herr talman! Kommunsektorns totala finansiella överskott har ökat i ganska stor omfattning de senaste åren. För 1986 förutses en ytterligare förbättring av detta överskott. Den kommunala likviditeten är generellt sett mycket god.

För nästa år, 1987, kan situationen förbättras ytterligare om kostnadsutvecklingen kan hållas nere. Med de antaganden som utskottet gör om pris- och löneutvecklingen finns det goda förutsättningar för en avsevärd förbättring 1987. Den goda finansiella situationen får emellertid inte tas till intäkt för att tillåta en kraftig kommunal expansion. Skall vi lyckas med att få en tillväxt mot ökad ekonomisk balans måste den kommunala konsumtionens ökningstakt dämpas till den nivå som riksdagen förordade i samband med behandlingen av propositionen om riktlinjerna för den ekonomiska politiken på medellång sikt 1984. Den förordade ökningstakten motsvarar en kommunal konsumtionsökning på ca 1 % per år.

Skulle den kommunala konsumtionen öka snabbare, innebär det att det realekonomiska utrymmet för löntagarna krymper. När de långsiktiga riktlinjerna behandlades av riksdagen var samstämmigheten stor, och en i stort sett enig remissopinion, inkl. löntagarorganisationerna, förordade det privatexpansiva alternativet, dvs. att en del av produktionsutrymmet skulle avsättas för privat konsumtion. Lyckas vi med att få ned den kommunala konsumtionsökningen till den nivå som motsvarar förändringarna i befolkningsstrukturen, skulle alltså ett betydande överskott uppkomma i kommunsektorn som helhet år 1987. Situationen varierar naturligtvis från kommun till kommun, men totalt sett skulle situationen bli mycket positiv.

Utskottet anser, och detta synsätt har man också i de borgerliga reservationerna till finansutskottets betänkande, att det kommunala överskottet inte bör tillåtas öka utan bör användas för att minska statsbudgetens underskott. Regeringen har föreslagit att neddragningar skulle göras i vissa statsbidrag med sammanlagt 2,5 miljarder kronor. Moderaterna och centern har accepterat huvuddelen av dessa neddragningar, ca 1,9 miljarder, och föreslår dessutom ytterligare åtgärder som begränsar kommunernas resurser. Folkpartiet har andra förslag till begränsningar av de kommunala resurserna. Totalt rör sig förslagen om resursindragningar motsvarande 5,5–6,5 miljarder kronor 1987.

Vi i utskottsmajoriteten kan också tänka oss resursindragningar av den storleksordningen. Vi anser emellertid att vi bör avvakta något med att ange det totala beloppet och på vilket sätt indragningarna bör ske. Dels kommer

ytterligare utredningsmaterial om den kommunala ekonomin att föreligga senare i vår, dels vet vi inte hur utskotten och riksdagen kommer att ställa sig till de konkreta neddragningarna på olika områden som regeringen föreslagit i budgetpropositionen. När detta klarnat får vi ta ställning till den totala omfattningen av åtgärder gentemot kommunsektorn. Därtill kommer att vi måste beakta regeringens i går framlagda förslag om höjda kommunala grundavdrag. Det förslaget innebär, med den utformning det har, att kommunernas inkomster reduceras med 2,4 miljarder kronor redan år 1987.

Behovet av ytterligare eller andra åtgärder får vi ta ställning till senare i samband med behandlingen av kompletteringspropositionen. Men det är värt att notera att stora överensstämmelser råder om storleken av indragningarna, 5–6 miljarder kronor.

Jag tycker att det i detta läge hade varit naturligt att utskottet stannat vid att konstatera denna gemensamma syn på behovet av och storleken av de åtgärder som bör vidtas och att man hänvisat till att denna fråga kommer att behandlas senare i vår när ytterligare material föreligger. Vi kommer t.ex. senare att veta hur stora skatteutjämningsbidragen för år 1987 kan beräknas bli. Det är olyckligt att partiernas företrädare i utskottet så hårt binder upp sig till sina förslag i partimotionerna. Vi har ju trots allt inte all information vi behöver för att ta ställning. Vi bör vänta några månader med att slutgiltigt utforma förslagen för kommunerna. I detta skede kan vi konstatera att det är bra om de neddragningar som föreslås i budgetpropositionen kan genomföras som ett första steg. I nästa steg tar vi ställning till de ytterligare åtgärder som behöver vidtas.

Det är viktigt att de kommuner som har en ekonomiskt utsatt situation, och som drabbas särskilt hårt av de åtgärder som kan komma att vidtas, kompenseras för detta inom ramen för de extra skatteutjämningsbidragen. Jag vill hänvisa till vad utskottet säger om detta med anledning av motion Fi307 om kompensation för indragning av statsbidrag till kommunerna, där vi också uttalar att det måste till speciella insatser för att kompensera de mest utsatta kommunerna.

Herr talman! Med det anförda vill jag yrka bifall till utskottets hemställan på samtliga punkter.

Låt mig mycket kort kommentera några delar av Bo Lundgrens inlägg. Som jag sagt var det mer ett allmänt skattepolitiskt resonemang än ett anförande med anknytning till kommunerna, även om man kan göra vissa kopplingar. Han talade om höjningen av skatten på olja med 200 kr. per kubikmeter och han undrade hur man kunde acceptera det.

Strax innan finansministern lämnade kammaren redovisade han bakgrunden till oljeskattehöjningen och också den utveckling som man kan förutse när det gäller de internationella oljepriserna. Den innebär i princip att de för närvarande relativt låga priserna kommer att sjunka ytterligare med ca 500 kr. Finansministern hävdade att man inte minst av energipolitiska skäl ansåg det rimligt att höja skatten med det belopp som här har nämnts.

Så talade Bo Lundgren om någon fyrapersoners familj som skulle förlora 4 000 kr. 1987. Den uppgiften är icke riktig. Bo Lundgren. Den är förmodligen specialkonstruerad på något sätt. Den stämmer inte överens med de underlag för beräkningar som finns i dag.

Anf. 48 BO LUNDGREN (m) replik:

Herr talman! Som Arne Andersson i Gamleby själv säger kan man inte isolera frågan om den kommunala ekonomin från andra delar av samhälls-ekonomin. Den kommunala expansionen har varit en av de väsentliga orsakerna till den totala offentliga expansionen, den som har skapat nyfattigdomsproblemen. Den kommunala utdebiteringen påverkar naturligtvis såväl marginalskatter som genomsnittsskatter, och därför är det svårt att inte ta upp andra aspekter än rent kommunalekonomiska när man diskuterar.

Det exempel jag tog upp var ganska intressant, och vad jag ville ha en kommentar om var de facto att vi moderater under valrörelsen 1985 hade föreslagit besparingar inom kommunsektorn. Dessa besparingar behandlades i valdebatten av socialdemokraterna så, att man dividerade summan besparingar med antalet invånare i Sverige. Då fick man ett belopp av 700 kr. per person. Sedan multiplicerade man det med antalet personer i en tänkt fyrapersonersfamilj och fick 2 800 kr. Så gick man ut i annonser och på annat vis och sade att moderat politik innebär 2 800 kr. i försämringar för den här familjen till följd av dessa besparingsförslag. Det var socialdemokratisk officiell propaganda. Självfallet är det inte korrekt, för det är inte på det viset. Det finns ett finansiellt överskott, och med det kommer kommunerna att kunna klara de besparingar som vi föreslagit då och nu.

Men socialdemokraterna räknar på ett annat vis – för man ändrar sig väl inte från ett år till ett annat? De tror inte att kommunerna klarar av detta. När staten enligt vad finansministern sade i går drar in 8 miljarder från kommunerna 1987 och det finns litet drygt 8 miljoner svenskar, måste ju socialdemokraterna själva inse att det blir 4 000 kr. i försämring för den här fyrapersonersfamiljen. Antingen är det så eller också får Arne Andersson tala om att ni bedrev en lögnaktig valrörelse förra året. Det senare är väl det mest korrekta, men det skulle vara intressant att få det konfirmerat.

Vidare är det så att det inte går att se på resonemanget kring den kommunala sektorn utan att se också på dess betydelse för den offentliga expansionen och för de enskilda människornas rörelsefrihet. Det är inte bara en fråga om att minska statens underskott och se till att överskotten inte får öka. Det är också en fråga om att se till att kommunal verksamhet och kommunala skatteuttag i framtiden inte tränger undan människornas möjligheter att få behålla en del av sina inkomstökningar. Detta höll Arne Andersson också med om. Men är det då rimligt att man haft en utveckling under de senaste tio åren som medfört att de enskilda medborgarna har förlorat 30 miljarder och den offentliga sektorn har vunnit 160 miljarder och tagit mer än hela tillväxten av våra gemensamma resurser?

Jag skulle gärna vilja ha en kommentar till det här exemplet. Socialdemokraterna bedrev alltså enligt Arne Andersson i Gamleby en lögnaktig valrörelse, eller hur?

Anf. 49 ANNE WIBBLIE (fp) replik:

Herr talman! Arne Andersson ansåg att utskottet egentligen skulle ha kunnat vänta med att ta ställning till de kommunala besparingsförslagen. För mig lät det som om han tyckte det var en ovänlighet från oppositionens sida

att vi inte ville göra detta. Jag vill därför bara påpeka att problemet var att regeringens förslag inte var kända; oppositionen hade ju presenterat sina förslag. Det är en mycket enkel metod som vi från folkpartiets sida har föreslagit – den kräver inte alls någon mer ingående diskussion om just det tekniska förfaringssättet.

Men eftersom Arne Andersson ändå tog upp detta i sitt anförande skulle jag vilja fråga om han har någon anledning att förmoda att det utöver vad som presenterades i går i form av höjt grundavdrag kommer ytterligare besparingsförslag riktade mot kommuner och landsting. Det kunde vara intressant, inte minst för kommunalpolitiker, att få en liten förvarning om det.

Jag tolkade ett av finansministerns inlägg så att det kanske inte var alldeles omöjligt att det skulle komma något sådant förslag; han menade att kommunernas finansiella situation var mycket god även efter gårdagens förslag om indragningar av ytterligare 4 miljarder kronor. Jag undrar alltså om Arne Andersson i Gamleby kan bekräfta att det kommer ytterligare besparingsförslag.

Anf. 50 ROLF KENNERYD (c) replik:

Herr talman! Arne Andersson i Gamleby tyckte att vi från oppositionens sida skulle ha nöjt oss med att deklarerat vårt deltagande i det totala besparingsmålet och inte angivit vägarna dit. Men vägarna för att nå målet är ju väsentliga.

För vår del kan vi notera att vi efter utskottsbehandlingen har fått gehör när det gäller höjningen av det kommunala grundavdraget. Vi ser fram mot att få gehör också för våra övriga förslag.

Arne Andersson berörde också kompensationen till de mest utsatta kommunerna. Jag tycker nog man skall behandla den frågan med utomordentligt stor varsamhet och i första hand ställa sig frågan vad orsaken är till att en del kommuner har hamnat i den situationen. Precis som när det gäller våra egna familjeekonomier finns det för kommunerna i princip två sätt att hamna i ekonomiska svårigheter. Det kan man göra dels av egen förskyllan, dels som ett resultat av omständigheter som man inte råder över. I principen om det kommunala självstyret ligger att man får vara beredd att ta ansvar för de omständigheter som man råkar i av egen förskyllan. Genom det kommunala skatteutjämningsystemet försöker vi täcka upp ekonomiska svårigheter av det andra slaget, dvs. sådana som man råkar i genom omständigheter som man inte råder över. Det är det som är anledningen till att vi från centerpartiets sida redan i det här skedet har föreslagit att det kommunala skatteutjämningsystemet skall förstärkas med 1 miljard kronor.

Anf. 51 MARGÓ INGVARSSON (vpk) replik:

Herr talman! För att ta de goda nyheterna först vill jag börja med att uttrycka vpk:s tillfredsställelse över att finansministern och Arne Andersson i Gamleby här i dag har meddelat att en del av de medel som frysts hos riksbanken skall återbetalas till kommuner och landsting som har ett svårt ekonomiskt läge.

Men vi är inte överens om att ekonomin i landstingen över lag är så där strålande. Jag har inte heller fått något besked om var alla de pengar skulle

finnas som man hänvisar till när man talar om landstingens goda ekonomi. Om det är några landsting som har en god ekonomi vill jag påstå att det i så fall är en skenbart god ekonomi. Det är helt enkelt ett resultat av de nedskärningar som man under hela 1980-talet tvingats göra. Det finns inte ett landsting här i landet som har fullföljt de planer på utbyggnad av den öppna vården som det fattades beslut om i slutet av 1970-talet. Den utbyggnaden av den öppna vården skulle ersätta neddragningar som gjordes inom den slutna vården.

Det finns vidare stora eftersatta behov inom kommunerna när det gäller barnomsorgen och äldre vården samt på handikappområdet. Finns det någon kommun som har full behovstäckning i fråga om barnomsorgen? Det finns ingen kommun som till fullo har uppnått de mål som ställdes i det handikappolitiska programmet. Skulle någon kommun eller något landsting händelsevis få pengar över, så finns det alltså stora hål att stoppa dem i.

Så till frågan om landstingens likviditet. Det finns angivet att den samlade likviditeten i landstingen för 1984 var drygt 14 miljarder kronor. Det stämmer, men denna summa var mycket ojämnt fördelad. Likviditeten i procent i förhållande till utgifterna uppgick 1984 till 19,2. År 1985 har likviditeten sjunkit till 12 miljarder och genomsnittligt 15,2 % i förhållande till utgifterna. Det finns alltså en rad landsting som ligger under 10 % i likviditet, dvs. de är nära konkursnivån. Det är väl ändå inte till konkursens brant vi skall driva kommuner och landsting.

Anf. 52 ARNE ANDERSSON i Gamleby (s) replik:

Herr talman! Bo Lundgren ställer frågor om den socialdemokratiska valrörelsen. Dessa frågor är i högsta grad irrelevanta. Nu känner jag Bo Lundgrens debatteknik och blir alltså inte förvånad. Faktum är dock att de konsekvenser som Bo Lundgren drar av vissa sifferuppgifter är alldeles felaktiga. Det är klart att man kan sätta sig ned och skriva sifferkombinationer och nästan få svart till vitt eller tvärtom. De sifferuppgifter som Bo Lundgren har lämnat här i kammaren stämmer alltså inte.

Anne Wibble påtalade att regeringens förslag till besparingar är för små. I anslutning till kompletteringspropositionen avser regeringen att ta fram ytterligare underlag för fler besparingar. En del besparingsförslag presenterades i går, men sannolikt kommer det alltså ytterligare något i anslutning till kompletteringspropositionen. Därmed har jag besvarat den fråga som ställdes i sammanhanget.

Jag delar Margó Ingvardssons uppfattning att det finns flera landsting och kommuner som har mycket dålig ekonomi. Men det finns också de som har en mycket god ekonomi. Problemet med den dåliga ekonomin är dock mycket allvarligt. Avsikten är emellertid att genom speciella insatser via skatteutjämning se till att kommuner med dålig ekonomi inte drabbas särskilt hårt i förhållande till övriga kommuner.

Sedan talar Margó Ingvardsson rent allmänt om ekonomin och att den behöver förbättras. Var finns pengarna, frågade hon också. Ja, de finns inte, de har tagit slut, och det måste vi göra något åt. Stat, landsting, kommuner och enskilda måste hjälpas åt för att klara ekonomin. Jag tror också att det kan lyckas med gemensamma ansträngningar.

Anf. 53 BO LUNDGREN (m) replik:

Herr talman! Min fråga till Arne Andersson i Gamleby var egentligen föranledd av att jag ville passa på att rensa ut en ingrediens i den politiska debatten, nämligen den teknik som inte vi men socialdemokraterna använt sig av, att räkna kommunala besparingar som någonting som drabbar människorna med ett visst antal kronor. Jag håller med Arne Andersson i Gamleby om att man inte kan göra exempelvis som jag gjorde. Den teknik jag använde var socialdemokraternas egen, men den är alltså bortrensad ur debatten nu, och det gläder mig.

Det är viktigt att konstatera att det finns ett utrymme att dra in medel från kommunerna. Vi kan konstatera att socialdemokraterna bedömer det utrymmet som betydligt större än vi moderater har gjort. Man har, som jag har sagt, redan aviserat indragning av besparingar på 8 miljarder och planerar – såvitt vi nu kan bedöma i vart fall – att höja skatteutjämningsavgiften med ytterligare 1 å 2 miljarder kronor. Man kommer upp till belopp som ligger mellan 8 och 10 miljarder.

När det gäller frågan om vad man skall ta upp och bör ta upp i en debatt om kommunal ekonomi är det väsentligt att inte begränsa sig till vad som inträffar på den kommunala inkomstsidan, dvs. den tillväxt som sker där, utan också vad som kan hända på utgiftssidan. Det var därför jag tog upp resonemanget om den s. k. nyfattigdomen.

Vi har ju upplevt de senaste åren att ett ständigt ökat antal familjer behöver socialbidrag. Detta föranleder kostnader som beräknas uppgå till över 3 miljarder kronor för 1986 och som tenderar att öka. I det sammanhanget måste man ta upp sådana saker som regeringen föreslår och som leder till en förvärrad situation, exempelvis barnbidragsökningar som finansieras med höjda oljeskatter, en höjning som innebär en kostnadsfördyring på kanske 700 kr. för en familj som bor i ett normalt småhus. Därmed äts barnbidragshöjningen upp nästan direkt, om det finns ett barn i familjen. Andra kostnadsökningar kommer naturligtvis också.

Man föreslår en skattereform – om det nu skall kallas för en reform – som innebär att personer med 70 000–80 000 kr. i årsinkomst – de som sannolikt ligger på marginalen – får skärpt skatt. Det är inte ägnat att förbättra situationen. Snarare kommer vi att få uppleva att ännu fler människor blir beroende inte bara av generella bidrag utan också av specialbidrag i form av kommunal socialhjälp. Detta försämrar naturligtvis kommunernas ekonomi. Det är också någonting som går tvärtemot vad vi egentligen borde arbeta för, men här skiljer sig ideologierna åt. Socialdemokrater ser möjligheter att höja skatter – de kan möjligen av politiska skäl tänka sig oförändrade skatter men inte att sänka skatten. Det var signifikativt när Arne Andersson i Gamleby inte talade om möjligheterna att sänka kommunalskatten på det som kan bli kvar efter att staten har gjort vissa indragningar.

Anf. 54 ANNE WIBBLE (fp) replik:

Herr talman! Jag får tacka Arne Andersson för beskedet. Jag tolkar det som att det sannolikt kommer ytterligare besparingar även efter gårdagens förslag. Det är då inte omöjligt att det blir regeringspartiet som kommer med de största indragningarna gentemot kommunsektorn, vilket är en hastig

omsvängning från debattläget för några månader sedan.

Jag tycker att det är litet synd att beskederna kommer droppande i små portioner till kommuner och landsting. Det hade varit rimligare att ge besked från början, inför det kommunala och landstingskommunala budgetarbetet, om vilka förutsättningar som man skulle ha att räkna med för år 1987.

Det kommunala budgetarbetet pågår ju som bäst nu, och om kommuner och landsting skall vänta till dess beslut har fattats med anledning av förslag i kompletteringspropositionen, betyder det att det inte blir förrän i slutet av maj eller i början av juni. Då har de kommunala facknämnderna i mycket stor utsträckning redan behandlat färdigt sina budgetförslag. Om man ändrar de ekonomiska förutsättningarna på ett så sent stadium betyder det i praktiken att man förskjuter det politiska beslutsfattandet från sakkunskapsnämnderna i kommuner och landsting till kommunstyrelse och förvaltningsutskott, och det tycker jag att det vore bra om man kunde undvika.

Vi kan möjligen hoppas att socialdemokraterna inte heller ser detta som något önskvärt och att det kanske inte behöver uppträda så våldsamt ofta.

Anf. 55 ROLF KENNERYD (c) replik:

Herr talman! Jag ställde i mitt anförande en fråga till Arne Andersson i Gamleby: Varför den här ryckigheten? Jag har ännu inte fått något besked. Varför den här bristen på besked till landsting och kommuner? Möjligen kan det kopplas till det påstående som Arne Andersson gjorde i föregående replik, där han talade om besparingar och exemplifierade dem med gårdagens förslag.

Den enda besparing vi kan återfinna med anknytning till den kommunala sektorn är höjningen av det kommunala grundavdraget. Då finns det väl skäl att påpeka att höjningen av det kommunala grundavdraget är en besparing i den kommunala sektorn men inte för statskassan. Den besparingen tillfaller de enskilda medborgarna och i första hand låginkomsttagarna.

Vad var det som gjorde att man inte redan från början i finansplanen kunde ange den här åtgärden som ett förslag? Sanningen är väl den, Arne Andersson, att regeringen hade glömt bort låginkomstprofilen i sina förslag. Och anledningen till att man i det här avseendet bidrar till ryckigheten är att man brutalt har blivit påmind om behovet av denna låginkomstprofil – en profil som vi var medvetna om redan när vi lade fram förslagen under den allmänna motionstiden.

Anf. 56 MARGÓ INGVARDSSON (vpk) replik:

Herr talman! I sin replik till mig höll Arne Andersson med om att det finns många kommuner och landsting som har en mycket besvärlig situation. Om vi hade mera tid på oss, kunde vi kanske bli överens också om att den s. k. goda ekonomin i kommunsektorn över huvud taget enbart är en skenbart god ekonomi.

Problemet, sade Arne Andersson, är att det inte finns några pengar i samhället. Men riktigt så illa ställt är det ju inte. Det finns gott om pengar i samhället; det är bara det att de är väldigt ojämnt fördelade.

Kommunernas och landstingens samlade likviditet har nämnts i dag, och den uppgår till 35 miljarder. Men då kan man väl också titta på de stora

företagens likviditet. Jag har en siffra som jag har tagit ur ett av Gunnar Strängs tal. Han säger att de största företagens likviditet rör sig om 175 miljarder kronor. Det är väl en likviditet som vi kunde tala om någon gång från denna talarstol. På samma sätt som man delar upp det stora budgetunderskottet på oss var och en och talar om för oss hur mycket vi är skyldiga vore det väldigt trevligt om man delade upp de samlade förmögenheterna hos företagen i landet, de 175 miljarderna t. ex., på oss var och en och talade om, hur stora tillgångar vi egentligen har. Men det görs inte. Tillgångarna får vi aldrig vara med och dela på. Det är bara budgetunderskottet som delas ut till oss alla.

Eftersom det ändå finns så stora likvida medel i samhället anser vi att man kan öka aktieskatten, ta skatt på realräntorna, lägga skatter på stora förmögenheter osv. och göra en omfördelning, så att kommuner och landsting kan fortsätta sina viktiga verksamheter. Det är ju inte så, att vi inte har behov av de verksamheter som kommuner och landsting svarar för. Arne Andersson vet precis som jag, att om kommuner och landsting inte kan svara för barnomsorg, sjukvård, undervisning osv., kommer det privata initiativ i stället.

Anf. 57 ARNE ANDERSSON i Gamleby (s) replik:

Herr talman! Rolf Kenneryd frågade mig tidigare varför det blev ett så stort dröjsmål när det gäller skatteutjämningsförslaget. Förslaget, som har beretts av en särskild kommitté, har varit ute på remiss, och remissuppfattningarna var starkt delade. Man hade omfattande förslag till justeringar i det ursprungliga förslaget. Regeringen ansåg inte att det var möjligt att arbeta fram det på så kort tid. Det kommer tillbaka, men man ansåg ändå att man inte hann. Jag tycker att det då var riktigt att vänta med att föra fram detta förslag så att det blir väl genomarbetat och så att man får arbeta sig igenom alla kompletteringsförslag som har kommit fram i remissomgången.

Beträffande det som har sagts om att kommunernas och landstingens budgetarbete skulle vara besvärligt med hänvisning till de beslut som fattas i riksdagen vill jag säga att de beslut som har fattats och som blir följden av regeringens förslag från i går, kompletterade med dem som förs fram i budgetpropositionen, är huvuddelar i statens åtgärder som berör kommunerna – det kan emellertid bli en del justeringar i anslutning till kompletteringspropositionen. På detta sätt menar jag att kommunerna har alla möjligheter att beakta utvecklingen när det gäller budgetarbetet. Även det som tas upp i kompletteringspropositionen menar jag att kommuner och landsting har möjlighet att beakta vid sitt kommande arbete. Även om facknämnderna lägger fram sina förslag nu finns det möjligheter att under hand fram till hösten göra justeringar i dessa sammanhang.

Margó Ingvardsson återkommer till resurserna. Det är väl ett faktum att kommunerna har en god ekonomi i relation till statens ekonomi. Det finns stora variationer – det har jag sagt tidigare. Jag förstår inte Margó Ingvardssons allmänna resonemang i dessa sammanhang. Jag tror att också Margó Ingvardsson ytterst är medveten om att det i dagens ekonomiska läge inte skulle vara möjligt att låta kommuner och landsting utvecklas helt vid sidan om den allmänna statliga ekonomiska utvecklingen.

Tredje vice talmannen anmälde att Rolf Kenneryd anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare replik.

Prot. 1985/86:93
12 mars 1986

Finansdebatt

Anf. 58 HUGO HEGELAND (m):

Herr talman! Jag har antecknat mig på talarlistan därför att jag har väckt en motion som jag gärna vill ge några synpunkter på. Hela dagen har jag varit en tålmodig lyssnare till denna debatt, och jag vill bara göra ett par randanmärkningar. Jag har sysslat med ekonomi större delen av mitt liv, varför detta kan motiveras.

Jag hörde om igen diskussionen om valutaregleringen. Socialdemokraterna försvarar denna in till sista droppen och talar om hur nödvändigt det är att ha den. Det spelar emellertid inte någon roll om vi har högkonjunktur eller lågkonjunktur, om vi har balans i utrikesbetalningarna eller ej, valutaregleringen har hela tiden ansetts vara nödvändig. Nu har vi haft den nära ett halvt århundrade. Anledningen till att den anses nödvändig är naturligtvis att en valutareglering är ett utmärkt sätt att reglera ett samhälle när man vill styra samhället in i minsta detalj. Vi vill däremot avskaffa valutaregleringen, eftersom vi anser att det är ett viktigt steg mot ett frihetens samhälle.

Talet om aktiekurserna kommer nu tillbaka om igen. Jag vill bara nämna, eftersom det inte har nämnts, att en anledning till de stora höjningar som nu har gjorts var att vi hade utdelningsstopp förra året, men däremot inte något lönestopp. Det är huvudförklaringen. Att aktiekurserna stiger kan inte vara till några löntagares nackdel – de kapitalvärden som omsätts på börsen tas inte på något sätt från löntagarnas löner, utan det är faktiskt positivt med en sådan utveckling.

Herr talman! Jag har ju väckt en motion där jag framfört idén att riksdagen skulle begära att regeringen lät utarbeta en skrift med rubriken: Kompensation för inflation – en illusion. Den riktar sig naturligtvis i första hand till finansministern, och det är litet dystert att konstatera att motionen så att säga kommit bort.

Man talar om gräsrötter. Det finns gräsrötter utanför riksdagshuset som tycker att de har svårt att komma i kontakt med ledamöterna. Men det finns även ett stort antal gräsrötter här i riksdagen – vi har svårt att få kontakt med statsråden. Statsråden håller sig borta, och vi har få ledamöter att tala inför. Vad vi säger kommer emellertid till protokollet, och vi vet att dessa studeras livligt av statsråden. Tyvärr har finansutskottet avstyrkt min motion, men enligt min uppfattning bygger det avstyrkandet på bristfälliga grunder. Avstyrkandet inleds således med följande påstående:

”Inflationsproblemen har under det senaste decenniet alltmer kommit i förgrunden i den politiska diskussionen.”

Som bekant har inflationsproblemet stått i förgrunden under mycket längre tid. Det har följt mänskligheten nästan lika länge som vi haft betalningsmedel. I slutet av 200-talet e. Kr. uppgick inflationen i Romarriket under en tioårsperiod till inte mindre än 1 000 %! Under 1600-talet och 1700-talet diskuterade man livligt orsakerna till inflationen, för att inte nämna 1800-talet, då klassikerna inom nationalekonomin gick in i diskussionen.

Men låt mig, herr talman, göra ett hopp i historien, eftersom jag antecknat

mig för blott ca tio minuters taletid, till år 1956. Då skrev dåvarande finansministern Gunnar Sträng i förordet till en skrift som på sin tid var mångomtalad:

”I den dagsaktuella samhällsdebatten intar de ekonomiska problemen sin givna förgrundsställning. Inflationsrisk och fullsysselsättning, fördelningen av nationalprodukten mellan investering och konsumtion, sparandets centrala funktion i välståndsutvecklingen, sambandet mellan lönerörelser och prisstabilitet, allt detta är frågor som på ett avgörande och inträngande sätt berör oss alla.”

Detta skrevs i inledningen till förordet till denna lilla skrift, *Recept mot inflation*, som kom ut 1957. Finansminister Sträng daterade förordet i december 1956, och det var sex professorer i nationalekonomi som tog till orda och redovisade sina synpunkter på receptet mot inflation. I sitt försök att föreslå botemedel mot samhällssjukdomen inflation var de förvisso inte klädda i några oskuldsfullt vita läkarrockar. Mest realistisk tycks mig Torsten Gårdlund vara i den här skriften. Han förklarade helt enkelt att inflationen är en *politisk* fråga. Han skrev: ”Problemet är inte *vad vi har att göra* utan *hur vi skall kunna nå enighet* om de åtgärder vi redan vet vara de rätta: offentlig sparsamhet, skärpt konsumtionsbeskattning, återhållen kreditgivning, vettiga anspråk på inkomststegring.”

Inflationen är väl egentligen något av en psykosomatisk samhällssjukdom. Vad jag har i tankarna är att finansdepartementet låter utarbeta en kortfattad och lättfattlig skrift om varför det är en illusion att tro på kompensation för inflation.

Finansministern talade om möjligheten att få arbetsmarknadens parter att medverka till avtal som bevarar den samhällsekonomiska debatten. Arne Gadd hade i ett av sina inlägg en passus som löd: allt under förutsättning att arbetsmarknadens parter sluter avtal som är förenliga med samhällsekonomisk debatt. Arne Gadd talade också flera gånger om de pedagogiska insatser han försökte göra i debatten.

Men, herr talman, här går ju nu löntagarnas organisationer ut och kräver just kompensation för inflation i sina löneavtal, trots dessa oändligt utdragna diskussioner. Därför, herr talman, tycker jag att finansutskottets påpekande att ”Sambandet mellan nominella löneökningar, vinstmarginaler, prisstegring och utebliven eller minskad reallön har belysts i en mängd olika debattskrifter och debattartiklar” är ganska poänglöst. Det har ju inte hjälpt.

Det har sagts av någon att det är med inflationen som med synden – varje regering fördömer den, men varje regering praktiserar den likafullt.

En grupp kan givetvis kompensera sig för inflationen en kort tid, men det sker då på andra gruppers bekostnad. En hel nation kan aldrig kompensera sig för inflationen. Därför är de s. k. följsamhetsklausuler som man har i vissa avtal fel tänkta från början. Ändå får vi höra från ledande politiker att en viss kompensation är rimlig. Det är den inte, herr talman! Det är just detta som en liten skrift klart och lättfattligt borde illustrera.

Mitt förslag är därför, herr talman, att finansministern låter utarbeta en liten skrift med titeln *Recept mot kompensationstänkande*, därmed allude-
rande på Gunnar Strängs initiativ från mitten av 1950-talet.

Och inte skulle väl någon sörja, herr talman, om detta till effekt finge att svenska folket berövades en illusion!

Prot. 1985/86:93
12 mars 1986

Finansdebatt

Anf. 59 ARNE GADD (s) replik:

Herr talman! En kort fråga till Hugo Hegeland, som är en ivrig anhängare av indexreglering av skatteskalor: Är en indexering av skatteskalorna en kompensation för inflation, och alltså en illusion?

Anf. 60 HUGO HEGELAND (m) replik:

Herr talman! Jag kan replikera till Arne Gadd att jag faktiskt tidigare i dag tänkt på problemet – här förekom ju av skilda anledningar en del longörer – huruvida en eventuell kompensation för inflation via justering av skatteskalor är en typ av illusion. Jag anser där att riksdagen avhänder sig sin skyldighet att beskatta svenska folket – och att i första hand beskatta det så litet som möjligt – om vi låter inflationen höja skatterna. Den avgörande frågan är om riksdagen skall bestämma vilken skattenivå vi skall ha – numera har vi ju ett högt skattetryck – eller om vi skall låta andra krafter göra det. Det är ju andra krafter som bäddar för den inflation som äger rum i samhället.

Jag gör alltså ett undantag för just kompensation via indexskyddade skatteskalor för en stigande skatt som riksdagen inte har beslutat om.

Anf. 61 ALF SVENSSON (c):

Herr talman! Låt mig börja med att lyckönska regeringen och den nyvalde statsministern till att få arbeta under så gynnsamma ekonomiska förhållanden. Svensk ekonomi har nu en gyllene möjlighet att undanröja de strukturella obalanserna. Nu handlar det om att ta till vara de goda yttre omständigheter som råder och som har infunnit sig. Jag tänker givetvis på den internationella högkonjunktur vi upplevt under senare år, de fallande oljepriserna, den sjunkande dollarkursen och den stigande D-marken samt den allt lägre internationella räntenivån. Da alla väntade på en ny lågkonjunktur och de positiva effekterna av devalveringarna började ebba ut, förbyttes hotet om en lågkonjunktur till en försiktig optimism. Tillväxten i våra viktiga konkurrentländer beräknas öka, och inflationstakten sjunker: gynnsamma omständigheter som gör att vi får räkna om prognoserna för bytesbalansen, som nu tycks få ett smärre överskott 1986, och den lägre inflationstakten som gör det lättare att få till stånd låga nominella löneavtal.

Det kan emellertid vara på sin plats att påpeka att de yttre omständigheter som vi i Sverige betecknar som goda karakteriseras helt annorlunda i många andra länder. I exempelvis Nigeria och Mexico, två skuldtyngda oljeländer, glädder man sig förvisso inte åt fallande oljepriser. I vårt grannland Norge är inte heller oljepriserna orsak till hurrarop.

Jag vill gärna ge ett erkännande till regeringen för den ekonomiska politik som förts. Regeringen har de facto lyckats bryta statsutgifternas ökningstakt. I reala termer är statsutgifterna exkl. statsskuldsräntorna t. o. m. lägre enligt prognosen för 1985/86 än utfallet för förra budgetåret.

Bakom den positiva budgetutvecklingen i Sverige gömmer sig emellertid också dels ökade skatteintäkter som beror på att regeringen inte lyckats få ner löneökningstakten, vilket inger allvarliga farhågor för framtiden, dels en

under senare år omfattande budgetteknisk omfördelning av statsutgifterna, som minskar utgifterna enbart på papperet. Dessutom har en stor del av de ökade intäkterna för staten berott på höjda skatter, vilket förstärker minskar flexibiliteten i ekonomin och hämmar möjligheten att effektivt utnyttja vårt lands produktionskapacitet.

Herr talman! I kds ekonomisk-politiska motion har vi presenterat våra förslag och vårt synsätt på hur en politik som leder till balans kan se ut. Vi delar naturligtvis regeringens uppfattning, som kommer till uttryck i finansplanen, att avtalsrörelsen intar en nyckelroll i den ekonomiska politiken. Löneökningstakten är en av de viktigaste faktorerna för inflationens utveckling. På kort sikt beräknas 1 % löneökning resultera i 0,2–0,3 % höjd inflationstakt. På lång sikt får alltför höga nominella löneökningar en starkt inflationsdrivande effekt.

En inflation i Sverige som ligger högre än i våra konkurrentländer innebär, om inte produktiviteten ökar i motsvarande grad, att konkurrenskraften gröps ur och att marknadsandelar för svenska företag förloras på både hemmamarknaden och exportmarknaden. Enligt OECD-sekretariatets senaste prognos beräknas timkostnaderna i våra viktigaste konkurrentländer öka med 4,5 % i år. Med i stort sett nollavtal stiger de svenska timkostnaderna med 5,5 %. Sedan 1983 har de svenska lönekostnaderna ökat betydligt mer än hos våra konkurrentländer.

Lyckas vi inte nu, när effekterna av devalveringarna 1981 och 1982 börjar avklunga, bibehålla och förstärka vår konkurrenskraft gentemot omvärlden, finns bara två alternativ – nya devalveringar eller kraftigt ökad arbetslöshet. Att devalvera ytterligare en gång vore förödande för svensk ekonomisk trovärdighet, och att medverka till en politik som medför en hög arbetslöshet är oförenligt med ett kristdemokratiskt synsätt.

Herr talman! Den hårda kritik som från olika grupper riktats mot regeringen för brister i fördelningspolitiken visar att regeringen på denna punkt inte lyckats. Skall fackföreningsrörelsen kunna gå med på låga nominella avtal, och kunna få förståelse för sådana avtal bland medlemmarna, måste fördelningspolitiken ge de svaga grupperna ett extra tillskott. Jag har stor förståelse för att den fördelningspolitiska debatten skjutit fart då människor får uppleva reallöneförsämringar samtidigt som miljonärerna blir fler och fler. Det verkar som om en del icke-socialistiska politiker och ledarskribenter är så psykologiskt okänsliga att de inte inser att de många börsklippen är mentalhygieniskt påfrestande under en viktig lönerörelse då kampen mot inflationen är så angelägen. Mot denna bakgrund är det också förvånande att vissa politiker på fullaste allvar tycks mena att man under nuvarande känsliga avtalsrörelse kan sänka skatten kraftigt enbart för höginkomsttagare. Vem skulle kunna regera i det psykologiska klimat som då uppstod?

I kds ekonomisk- och skattepolitiska motion anvisar vi en rad fördelningspolitiska åtgärder som vi anser skulle underlätta avtalsrörelsen och samtidigt bidra till ett rättfärdigare samhälle. Låt mig nämna några:

– Vi vill sänka momsens på baslivsmedlen med 10 procentenheter. Den utgiften skulle finansieras med en höjning av momsens på övriga varor med 1,9 procentenheter.

– Vi vill införa vårdlön, som ökar valfriheten för småbarnsföräldrar och samtidigt ger familjer med en hemarbetande förälder ökad köpkraft.

– Vi vill också att det skall finnas rätt att tudela inkomsten vid beskattningen. Detta skulle bättre än nuvarande system anpassa skatteuttaget till försörjningsansvaret. Låt mig ge ett exempel på hur orimligt nuvarande skattesystem slår mot två olika familjer med samma totalinkomst och samma utgifter. Om båda makarna i en familj arbetar halvtid, så att föräldrarna kan turas om att vara tillsammans med barnen, betalar de 38 000 kr. i skatt vid en inkomst på 65 000 kr. vardera – alltså sammanlagt 130 000 kr. Är däremot arbetsmarknaden sådan att detta ej är möjligt eller om en av föräldrarna vill vara hemma tillsammans med barnen på heltid medan den andra föräldern förvärvsarbetar på heltid blir skatten 49 000 kr. vid en inkomst på 130 000 kr. Trots att dessa familjer har samma inkomster, samma utgifter, samma försörjningsansvar ökar alltså skatten med 11 000 kr. En tudelning av inkomsten vid beskattning skulle utjämna denna orättvisa och jämställa olika familjetyper med varandra.

– Vi vill också ha ökade regionalpolitiska insatser. Dessa insatser presenterar vi i särskilda motioner – och det är åtgärder som onekligen skulle förbättra sysselsättningen i glesbygden. Vi vill för detta anslå 300 milj. kr. utöver vad regeringen föreslår.

I regeringens skatteproposition föreslås bl. a. en höjning av grundavdraget från 7 500 kr. till 9 000 kr. år 1987 och till 10 000 kr. år 1988, vilket skulle ge alla inkomsttagare en liten skattesänkning. I kds har vi alltid ivrat för att samhället i första hand skall prioritera skattelättnader för barnfamiljer som bevisligen har det mycket svårt, dvs. enförsörjarfamiljer och de med en deltidsarbetande. Regeringens skatteförslag är sympatiskt i så måtto att det innebär sänkt skatt för samtliga inkomsttagare. Nackdelen med regeringens förslag är att skillnaderna mellan familjer med två förvärvsarbetande och dem med en förvärvsarbetande ytterligare förstärks. Fördelningspolitiken måste ta hänsyn till hur hushållens ekonomi ser ut, och då framstår en tudelning av inkomsten vid beskattningen som en mer angelägen åtgärd än en höjning av grundavdraget.

Jag vill också, herr talman, klargöra att kds inte accepterar regeringens förslag till höjd oljeskatt i dagens läge.

För att avtalsrörelsen skall underlättas, speciellt i tjänstemannagrupperna, och för att inflationen inte skall höja skattetrycket bör skatteskalorna indexskyddas och marginalskatterna sänkas ytterligare. Regeringens förslag är ett steg i rätt riktning även om vi skulle vilja gå snabbare fram. Alla med inkomst under 6,5 basbelopp, för närvarande 151 500 kr., borde redan nästa år få maximalt 50 % i marginalskatt. Dessutom bör marginalskattetakets sänkas till 70 %.

Genom att bädda för låga nominella löneökningar, ta till vara det gemensamma som finns mellan opposition och regering och utnyttja de resurser som finns i samhället – både människor och maskiner – kan vi i Sverige få skutan på rätt köl. Om vi misslyckas med detta och konkurrenskraften därigenom urholkas och en lågkonjunktur kommer med stigande arbetslöshet och krympande exportmarknad som följd, drabbar det knappast de välutbildade, de yrkesfarna höginkomsttagarna. Det blir de lågutbilda-

de, de unga, de som redan i dag har det bekymmersamt, som får betala priset för en misslyckad ekonomisk politik. Därför måste vi gemensamt lyckas, därför måste vi ta den gyllene chans som vi nu har.

Herr talman! Jag vill också framföra mina yrkanden. När det gäller de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken vill jag i första hand yrka bifall till motion 211, yrkande 1. I andra hand yrkar jag bifall till reservation 1 av m, fp och c. Jag anser att denna reservation i flera sakpolitiska avseenden på ett bättre sätt än utskottets majoritets skrivning visar på en framkomlig väg ur de ekonomiska balansproblemen. Bl. a. innebär reservationen viktiga markeringar och ställningstaganden i löntagarfondsfrågan, i synen på den offentliga sektorns expansion, skattepolitiken, valutaregleringen och statsbudgetregleringen. Däremot är vi i kds något kritiska till den till synes onyanserade betoningen av att det nu skulle vara "hög tid att sätta tillväxten i centrum för den ekonomiska politiken". Efterkrigstidens ensidiga betoning av den ekonomiska tillväxten har enligt vår mening haft ett högt mänskligt pris. Flyttlass, miljöförstöring, anonymitet och sociala problem blir resultatet av en politik som betonar tillväxten ensidigt. Ekonomisk tillväxt är givetvis positiv och bl. a. angelägen för att arbetslösa människor skall få arbete. Men ekonomisk tillväxt får aldrig prioriteras före miljöhänsyn och hushållning med begränsade naturresurser.

Regeringen måste ta ett stort ansvar för att underlätta avtalsrörelsen. Vi i kds tror inte att ökade egenavgifter till arbetslöshetskassorna är en framkomlig väg för att få till stånd låga nominella löneavtal. Tvärtom kan det innebära att allt färre ansluter sig till A-kassorna, vilket leder till att människor vid arbetslöshet står utan det skyddsnät som denna försäkring innebär.

I trepartireservationen saknas också en stark betoning av hur viktig fördelningsspolitiken är för att hjälpa utsatta grupper och underlätta avtalsrörelsen.

Herr talman! Jag vill också passa på att yrka bifall till motion 1985/86:Fi211 yrkandena 2 och 3 samt till reservationerna 4, 5, 7, 12 och 15. Jag vill också, slutligen, yrka bifall i första hand till ett särskilt yrkande, i anslutning till motion Fi205, som delats i kammaren och som lyder:

9. beträffande löntagarfonder

- a) att riksdagen med avslag på motionerna 1985/86:Fi201 yrkandena 3 och 4 och 1985/86:215 yrkande 2 samt med bifall till motionerna 1985/86:Fi201 yrkandena 1 och 2, 1985/86:Fi205 yrkande 1, 1985/86:Fi208, 1985/86:Fi210, 1985/86:Fi212 och 1985/86:215 yrkande 1 som sin mening uttalar att löntagarfonderna snabbt skall avvecklas,
- b) att riksdagen med anledning av motion 1985/86:Fi205 yrkande 2 uttalar sig för att löntagarfondernas medel skall överföras till AP-fonderna.

I andra hand yrkar jag bifall till den gemensamma reservationen nr 10 av m, fp och c.

Överläggningen var härmed avslutad.

Mom. 1 (de allmänna riktlinjerna för den ekonomiska politiken)

Först biträdades reservation 2 av Hans Petersson i Hallstahammar – som ställdes mot motion Fi211 av Alf Svensson i motsvarande del – med acklamation.

Härefter biträdades reservation 1 av Björn Molin m. fl. med 150 röster mot 18 för reservation 2 av Hans Petersson i Hallstahammar. 143 ledamöter avstod från att rösta.

Slutligen bifölls utskottets hemställan med 162 röster mot 147 för reservation 1 av Björn Molin m. fl.

Mom. 2 (regional balans som övergripande mål för den ekonomiska politiken)

Hemställan

Utskottets hemställan bifölls med 269 röster mot 38 för hemställan i reservation 3 av Nils G. Åsling och Britta Hammarbacken. 3 ledamöter avstod från att rösta.

Motivering

Utskottets motivering – som ställdes mot den i reservation 4 av Björn Molin m. fl. anförda motiveringen – godkändes med acklamation.

Mom. 4 (valutapolitiken)

Utskottets hemställan bifölls med 161 röster mot 150 för reservation 5 av Björn Molin m. fl.

Mom. 5 (kreditpolitiken och placeringsplikten)

Utskottets hemställan bifölls med 194 röster mot 113 för reservation 6 av Björn Molin m. fl. 3 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 6 (vidgad prioriterad långgivning)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 7 av Nils G. Åsling och Britta Hammarbacken – bifölls med acklamation.

Mom. 7 (bilkrediter)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 8 av Lars Tobisson m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 8 (sänkning av räntan)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 9 av Hans Petersson i Hallstahammar – bifölls genom uppresning.

Mom. 9 (löntagarfonder)

Först biträdades reservation 10 av Björn Molin m. fl. – som ställdes mot det av Alf Svensson under överläggningen framställda yrkandet – med acklamation.

Härefter bifölls utskottets hemställan med 161 röster mot 150 för reservation 10 av Björn Molin m. fl.

Mom. 10 a (förslag till förändringar i reglerna för de s. k. förnyelsefonderna)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 11 av Lars Tobisson m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 10 b (utnyttjande av förnyelsefondernas medel)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 12 av Björn Molin m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 10 c (förslag till en utbyggnad av förnyelsefonderna)

Utskottets hemställan bifölls med 291 röster mot 18 för reservation 13 av Hans Petersson i Hallstahammar.

Mom. 11 (investeringsfonder)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 14 av Lars Tobisson m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 12 (exportdepositioner)

Utskottets hemställan, som ställdes mot
dels reservation 15 av Björn Molin m. fl.,
dels reservation 16 av Lars Tobisson m. fl.,
bifölls med acklamation.

Mom. 13 (de allmänna riktlinjerna för budgetregleringen)

Först biträdades reservation 20 av Hans Petersson i Hallstahammar – som ställdes mot motion Fi211 av Alf Svensson i motsvarande del – med acklamation.

Härefter biträdades reservation 19 av Nils G. Åsling och Britta Hammarbacken med 43 röster mot 18 för reservation 20 av Hans Petersson i Hallstahammar. 251 ledamöter avstod från att rösta.

Därpå biträdades reservation 18 av Björn Molin och Anne Wibble med 45 röster mot 39 för reservation 19 av Nils G. Åsling och Britta Hammarbacken. 228 ledamöter avstod från att rösta.

Härefter biträdades reservation 17 av Lars Tobisson m. fl. med 67 röster mot 45 för reservation 18 av Björn Molin och Anne Wibble. 200 ledamöter avstod från att rösta.

Slutligen bifölls utskottets hemställan med 144 röster mot 67 för reservation 17 av Lars Tobisson m. fl. 100 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 15 (undantag från nolldirektiven för utredningar på handikappområdet)

Utskottets hemställan bifölls med 292 röster mot 18 för reservation 21 av Hans Petersson i Hallstahammar. 2 ledamöter avstod från att rösta.

Mom. 16 (finansiering av samhällets sjukvård)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 22 av Hans Petersson i Hallstahammar – bifölls med acklamation.

Mom. 17 (den kommunala ekonomin)

Utskottets hemställan, som ställdes mot
dels reservation 23 av Lars Tobisson m. fl.,
dels reservation 24 av Björn Molin och Anne Wibble,
dels reservation 25 av Nils G. Åsling och Britta Hammarbacken,
dels reservation 26 av Hans Petersson i Hallstahammar,
dels motion Fi211 av Alf Svensson i motsvarande del.

bifölls med acklamation.

Mom. 18 (kommunalt skattestopp)

Utskottets hemställan – som ställdes mot reservation 27 av Lars Tobisson m. fl. – bifölls med acklamation.

Mom. 19 (förenklad statsbidragsgivning till kommunerna)

Hemställan

Utskottets hemställan bifölls med 206 röster mot 106 för hemställan i reservation 28 av Lars Tobisson m. fl.

Motivering

Utskottets motivering – som ställdes mot den i reservation 29 av Björn Molin och Anne Wibble anförda motiveringen – godkändes med acklamation.

Mom. 20 (kompensation för indragning av statsbidrag till kommunerna)

Hemställan

Utskottets hemställan – som ställdes mot hemställan i reservation 30 av Hans Petersson i Hallstahammar – bifölls med acklamation.

Motivering

Utskottets motivering – som ställdes mot den i reservation 31 av Lars Tobisson m. fl. anförda motiveringen – godkändes med acklamation.

Övriga moment

Utskottets hemställan bifölls.

6 § Föredrogs

Konstitutionsutskottets betänkanden

1985/86:17 Anslag till allmänna val (prop. 1985/86:100 delvis)

1985/86:18 Stöd till politiska partier (prop. 1985/86:100 delvis)

1985/86:19 Anslag till de kungl. hov- och slottsstaterna (prop. 1985/86:100 delvis)

Skatteutskottets betänkande

1985/86:23 Vissa anslag för budgetåret 1986/87 inom finansdepartementets verksamhetsområde (prop. 1985/86:100 delvis)

Kammaren biföll vad utskotten i dessa betänkanden hemställt.

7 § Bostadsbidrag

Föredrogs bostadsutskottets betänkande 1985/86:12 om anslag till bostadsbidrag m. m. (prop. 1985/86:100 delvis).

Anf. 62 MARGARETA GARD (m):

Herr talman! Bostadspolitiken har nu bevisligen blivit så komplicerad och svåröverskådlig att inte ens regeringen kan överblicka konsekvenserna av alla de förslag som den lägger fram. Det är hög tid för ett nytt system i vad gäller stödet till barnfamiljerna.

Man kan visserligen hävda att de inkomstprövade bostadsbidragen stoppat till de värsta hålen i utsatta barnfamiljers plånböcker, men den dystra sanningen är ändå att varje höjning av de inkomstprövade bidragen gör det svårare för ännu fler barnfamiljer att själva förbättra sin ekonomi. Orsakerna till detta är de marginal- och tröskeeffekter som följer av bostadsbidragssystemet.

En familj som uppbär bostadsbidrag och som lyckas höja sin hushållsinkomst kommer att drabbas inte bara av marginaleffekterna i skattesystemet utan även av minskade bostadsbidrag.

Inkomstprövningen av bostadsbidragen tar inte hänsyn till om underhållsbidrag eller bidragsförskott utgår. Inkomstprövningen sker dessutom mot familjens bruttoinkomst utan hänsyn till hur mycket som går bort i skatt. Detta missgynnar ytterligare familjer som endast har gemensamma barn och familjer där hushållsinkomsten främst tjänas in av en förälder.

Omkring 55 % av trebarnsfamiljerna och 70 % av familjerna med fyra barn har i dag bostadsbidrag.

För att minska marginaleffekterna för dessa hushåll och öka deras förmåga att själva förbättra sin ekonomi bör de inkomstprövade bostadsbidragen så långt möjligt ersättas av ett grundavdrag för barn vid beskattningen, lägre inkomstskatter och flerbarnstillägg.

Vi har i vår motion föreslagit att under en övergångsperiod ett bostadsbidragssystem med rättvisa inkomstprövningsregler som utgår från disponibel inkomst efter skatt skall tillämpas.

I propositionen, som ligger till grund för det betänkande som vi nu behandlar, har regeringen föreslagit att såväl den nedre som den övre hyresgränsen höjs från den 1 juli detta år. Höjningen av den nedre hyresgränsen under löpande budgetår kan innebära minskade bostadsbidrag för dem som har en bostadskostnad som är lägre än den gällande övre hyresgränsen eller som överstiger den övre hyresgränsen med mindre än 150 kr. Anledningen till detta är att bidragstagaren inte helt eller inte alls kan utnyttja en höjning av den övre hyresgränsen, medan han däremot tappar den del av bostadsbidraget som blir följderna av att den nedre hyresgränsen

höjs. Propositionens förslag kan leda till att vissa bidragstagare får lägre bostadsbidrag från den 1 juli 1986. Minskningen kan bli högst 120 kr. per månad.

Utskottet har därför anslutit sig bl. a. till den moderata motionen med oförändrad nedre hyresgräns under 1986. Då utskottet bibehållit den ekonomiska ram som regeringen föreslagit, innebär det att den övre hyresgränsen inte kan höjas fullt ut i enlighet med regeringens förslag från den 1 juli 1986.

Vad så gäller höjda inkomstgränser vill jag hänvisa till vårt förslag om en successiv avveckling av bostadsbidragen. Jag yrkar därför avslag på höjningen av bostadsbidragen.

Utskottsmajoriteten har genom ett tillkännagivande till regeringen förekommit bostadskommitténs betänkande om återinförande av bostadsbidrag till hushåll utan barn. Det finns all anledning att avvakta den fortsatta beredningen av bostadskommitténs betänkande.

Herr talman! Förhoppningsvis skall vi inom en snar framtid få tillfälle att diskutera ett nytt system för stöd till barnfamiljerna genom att bostadskommittén avlämnat sitt betänkande.

Det torde också vara ett intresse för regeringen att komma fram till enklare och mera rättvisa regler, som innebär att regeringen kan överblicka konsekvenserna av sina förslag.

Herr talman! Jag yrkar bifall till reservationerna 1, 2, 3, 6, 8, 10, 13 och 17.

Kammaren beslöt att förhandlingarna skulle fortsättas kl. 19.30.

8 § Meddelande om interpellation

Meddelades att följande interpellation framställdes

den 12 mars

1985/86:145 av Maria Leissner (fp) till statsministern om regeringsåtgärder till förmån för judarna i Sovjetunionen:

I Sovjetunionen lever ca 2 miljoner judar, vilket motsvarar ca 0,6 % av unionens befolkning. De sovjetiska judarna utgör ca 20 % av världens judar och är den enda kvarvarande större gruppen judar som inte tillåts att fritt utvandra till Israel.

Resolution i Europarådet

Europarådet dokumenterade 1985 utförligt den prekära situationen för judarna i Sovjetunionen. Dokumentationen kan sägas vara sammanfattad i följande fyra meningar:

"I USSR är judarna nekade möjligheten att leva såsom judar fria från fruktan och diskriminering, och som ett resultat av diskriminerande åtgärder och medveten politik, möter de stora svårigheter både när det gäller att utöva sin kultur och vidmakthålla sina traditioner, och detta också när det gäller att

Prot. 1985/86:93
12 mars 1986

*Meddelande om
interpellation*

föra sitt kulturella och religiösa arv vidare till sina barn. På samma gång är de förhindrade att lämna USSR. Detta att de nekas åtnjuta de mänskliga rättigheterna utgör ett brott mot flera internationella konventioner om de mänskliga rättigheterna inklusive den 'Allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna' och den 'Internationella konventionen om civila och politiska rättigheter' såväl som mot Sovjetunionens grundlag. Den sovjetiska politiken mot judarna överensstämmer inte heller med de punkter som stadfästas i Slutdokumentet från Helsingforskonferensen."

I sin enhälligt antagna resolution nr ADOC5445.N (rapportör riksdagsman Kurt Hugosson) uttalar Europarådet sitt bekymmer över den ytterst besvärliga situationen för judarna i Sovjetunionen. Rådet är djupt oroat över de ständiga trakasserierna, rättegångarna och fängslandet av judar som söker tillstånd att utvandra och över den fortsatta antisemitismen i det sovjetiska samhället.

Europarådet konstaterar, att judarna i Sovjetunionen är en undertryckt kulturell minoritet och betraktar den rådande situationen såsom ett fall för internationellt bekymmer.

Efter att Europarådet konstaterat att fortfarande mer än 350 000 judar har uttryckt sin önskan att lämna Sovjetunionen men inte fått tillstånd och att antalet årligen beviljade utresetillstånd minskat från mer än 51 000 år 1979 till under 1 000 år 1984, uppmanar Europarådet den sovjetiska regeringen:

- a. att tillåta judarna i Sovjetunionen att leva utan att bli diskriminerade och åtnjuta rätten att utöva sin judiska religion, sina kulturella traditioner och att undervisa i och studera hebreiska;
- b. att upphöra med spridandet av antijudisk propaganda;
- c. att frige alla judiska samvetsfångar;
- d. att tillåta de judar som så önskar att utvandra till Israel eller till andra länder.

Med hänvisning till Europarådets uppmaning till sina ledamöter att agera i sina resp. parlament har en fempartimotion i januari väckts i riksdagen med hemställan att riksdagen

- uttalar sitt stöd för Europarådets fyra resolutionskrav och
- uppmanar regeringen, att med företrädare för den sovjetiska regeringen på lämpligt sätt ge uttryck för att riksdagen står bakom Europarådets resolution.

Aktuella läget

Det aktuella läget för judarna i Sovjetunionen kan beskrivas enligt följande:

- Inga böcker på något språk om judisk historia och kultur trycks numera, och import av sådana böcker är förbjuden.
- Privata seminarier i judisk historia och kultur har på senare år handgripligen förhindrats av sovjetiska myndigheter. Inga judiska skolor finns.
- Mindre än 60 synagogor finns kvar i dag och såvitt känt endast fem rabbiner.

- Judar är förvägrade rätten att bilda riksomfattande, regionala eller lokala religiösa organisationer och att publicera religiösa bulletiner och tidskrifter. Ingen hebreisk bibel har tryckts på över 50 år.
- De få möjligheter som finns vid vissa universitet att studera hebreiska är stängda för judar. Varje försök att privat undervisa i och studera hebreiska har undertryckts av myndigheterna. Vid husundersökningar i hemmen konfiskeras hebreiska böcker, lärare och elever varnas av myndigheterna att fortsätta studierna osv.
- På samma gång som utvandringsmöjligheterna hårt beskurits har trakasserier, arresteringar och fängslandet av judiska aktiva studerande och lärare intensifierats från 1984.

Talande fakta:

- Omkring 10 000 personer har bevisligen ansökt om utresetillstånd en eller flera gånger och varit beredda att kämpa för sin rätt att få utvandra, s. k. refusniks.
- Tusentals refusniks har väntat mer än fem år på utresetillstånd.
- Mer än 120 familjer väntar på tillstånd sedan mer än tio år.
- 19 refusniks avtjänar för närvarande straff för diverse "fabricerade brott" medan de i realiteten dömts för att de begärt utresetillstånd och undervisat i eller studerat hebreiska.
- 21 refusnikfamiljer, som tidigare avtjänat straff, har ännu inte beviljats de på nytt sökta utresetillstånden.
- I dagarna förbereds rättegångar mot ytterligare refusniks.

Fem personexempel:

1. MARIA och VLADIMIR SLEPAK, födda 1926 och 1927, Moskva, sökte utresetillstånd första gången redan 1970, har varit förvisade till Sibirien i fem år, har två söner med familjer i Israel och USA, men har i dagarna fått avslag på sin senaste ansökan om utresetillstånd med beskedet att "vi behåller er så länge vi behöver".
2. IDA NUDEL, ca 55 år, sökte utresetillstånd första gången för mer än tio år sedan, har varit förvisad fyra år till Sibirien, är nu förvisad från Moskva till Bendery, har som enda släkting en syster i Israel och inga släktingar i Sovjetunionen men förvägras fortfarande utresetillstånd.
3. YOSIF BEGUN, född 1932, Moskva, sökte utresetillstånd första gången 1971, har tidigare varit förvisad till Sibirien, är nu dömd till tolv års fängelse och förvisning för "fabricerade brott", i realiteten för sin vägran att sluta undervisa i hebreiska. Han skall nu tillbringa ett halvår i läger med sträng regim bl. a. för sin vägran att avstå från att fira den judiska sabbaten.
4. LEONID VOLVOVSKY, 43 år, Gorki, sökte utresetillstånd första gången 1974, dömdes i oktober 1985 till tre år i arbetsläger för "förtal av Sovjetstaten". Hans enda "brott" består i att leva enligt den judiska religionens krav.
5. VLADIMIR LIFSHITZ, 44 år, Leningrad, talade och skrev till försvar av Volvovsky och andra refusniks, arresterades i januari 1986, anklagas nu för "förtal av Sovjetstaten". Det enda bevismaterial som konfiskerats är

handlingar rörande familjens utresetillstånd och kopior av brev som Lifshitz sänt bl. a. till kommunistledare i väst inför den 27:e partikongressen i Moskva i februari.

Sammanfattningsvis kan sägas att situationen för refuseniks är ytterst oroande. Sovjetunionens sätt att stoppa familjeåterföreningarna, förfölja och straffa dem som söker utresetillstånd och/eller önskar utöva sin judiska religion utgör ett klart brott mot såväl Helsingfordokumentet som Sovjetunionens egna lagar och internationella förpliktelser. Helsingfordokumentet och antagna tillägg bl. a. vid uppföljningskonferensen i Madrid har sådan utformning, att samtliga undertecknande stater har ett gemensamt ansvar för att överenskommelserna följs. Problemet är inte längre en isolerad fråga för den enskilda staten.

”Fredens fortbestånd fordrar att mänskliga rättigheter respekteras i alla länder”, står det i en appell hösten 1985 undertecknad av ledande dissidenter i Polen. Ett verksamt bidrag till världsfred skulle vara om stormakten Sovjetunionen kunde förmås respektera de mänskliga rättigheterna.

Laglig rätt till repatriering

Ett hundratal judiska vetenskapsmän, tillika refuseniks, från sex olika städer i Sovjetunionen har gemensamt undertecknat ett dokument, i vilket de sakligt argumenterar för en allmän och legal rätt för de sovjetiska judarna till frivillig repatriering till Israel. De är angelägna att framhålla att de inte avser att diskussionen om en sådan allmän rätt till repatriering skall inskränka Helsingfordokumentets återföreningsmöjligheter för familjer.

Vetenskapsmännen gör en juridisk analys av begreppet repatriering och finner, att en sådan är helt i överensstämmelse med gällande sovjetisk lag. Man anför som exempel praktiska fall av repatriering på frivillig bas, då armenier tilläts bli repatrierade till Sovjetunionen och polacker från Sovjetunionen till Polen efter andra världskriget. Även frivillig repatriering av spanjorer och greker från Sovjetunionen anföras som exempel på att Sovjetunionen såväl teoretiskt som praktiskt accepterat begreppet frivillig repatriering.

Sovjetunionens definition av begreppet ”hemland” i anslutning till repatriering har varit vid. Bl. a. har hemland tolkats som ett land som en befolkningsgrupp tidigare levat i, som ett land där en etnisk minoritet anser att dess majoritet bor och som ett land till vilket en nationell minoritet är bunden av känslomässiga eller historiska band och traditioner.

Dokumentundertecknarna finner, att en legal rätt för judarna i Sovjetunionen till frivillig repatriering till Israel väl skulle överensstämma med sovjetisk och internationell teori och praxis. De ser en sådan repatrieringsrätt såsom en begränsad tillämpning av de allmänna mänskliga rättigheterna enligt FN och andra internationella överenskommelser.

De judiska vetenskapsmännen hoppas därför, att såväl Sovjetunionen som västerländska stater skall finna en sådan begränsad repatriering möjlig att förverkliga och vädjar om stöd härför.

Med hänvisning till Europarådets uppmaning och till vad jag i övrigt anför
vill jag fråga statsministern:

Avser statsministern att vid sitt besök i Moskva med den sovjetiska
statsledningen

- dels ta upp Europarådets ovan återgivna fyra resolutionskrav,
- dels i övrigt beröra den djupa oro som västvärlden känner inför den
pressande situation i vilken många sovjetiska judar lever och de
avvikelser från Helsingforsdokumentet som Sovjetunionen gör sig skyl-
dig till,
- dels också diskutera Sovjetjudars eget krav om en allmän och legal rätt till
frivillig repatriering till Israel?

9 § Meddelande om fråga

Meddelades att följande fråga framställdes

den 12 mars

1985/86:417 av *Per-Olof Strindberg* (m) till jordbruksministern om åtgärder
för att underlätta investeringsverksamheten inom jordbruket:

Mot bakgrund av den svåra situation som svenskt jordbruk befinner sig i
måste olika åtgärder vidtas för att förbättra läget. En åtgärd, som skulle
underlätta investeringsverksamheten inom jordbruket, vore att frisläppa
medel i den allmänna investeringsreserven, även om de inte varit bundna så
lång tid som reglerna föreskriver.

Jag vill därför fråga jordbruksministern om han vill medverka till en sådan
åtgärd.

10 § Kammaren åtskildes kl. 17.49.

In fidem

SUNE K. JOHANSSON

/Gunborg Apelgren